

ЧИ ЗАСНУЛО ДОБРО, ЧИ ПОМЕРЛО?

Микола Іванович Меташоп родом з Кировоградщини. З юного віку працював у колгоспі в с. Подорожньому, де і підірвав своє здоров'я. Та попереду було ще ціле життя, і ще був час все виправити. Втім, душа юнака потягнулася до медицини, можливо, тому, що відчув змолоду те, що усвідомлюємо ми з роками: за великим рахунком немає нічого важливішого за здоров'я. Тож і подався до Кременчуцького медучилища, дарма, що навчався у таких закладах майже одні дівчата. А закінчивши його, так і працював у медичних закладах аж до виходу на пенсію: то у відділенні стоматології, то рентгентах, зі своєю середньою спеціальною освітою. Радий був, що має можливість допомагати людям.

Це нібито в солідарній пенсійній системі — все своє молоде і не дуже молоде життя людина ділиться коштами (турботою, увагою) з іншими людьми, хто того потребує. Та ось настає час, коли і сама вона переходить до розряду тих, кому не обійтися без сторонньої допомоги, і тепер для неї вже заробляють копійчину діти та онуки, вони ж — молоді і здорові — працюють, зокрема, і в закладах соціального захисту, дбаючи про старших і пам'ятаючи: скільки не відганяй від себе сумні думки, та незабаром настане і твій час одержати статус пенсіонера, а то й інваліда.

Лікувальне взуття

І найгірше, якщо всі ці «діти та онуки» виявляться чужими, бо свій синок загинув ще молодим, так і не

завівши родини. Син Миколи Івановича розбився на мотоциклі разом зі своїм новим «татом» — чоловіком його колишньої дружини. На той час Микола Іванович вже жив у Криму, куди в 1990 році приїхав до брата. Прамайнули роки, і немає вже у пана Миколи ні брата, ні дружини (хоча б і колишньої). Немає і батьків, попри те, що матуся померла зовсім старенькою. Та й самому Миколі Івановичу — під вісімдесят, і кожний день — вже як подарунок Божий, і радіти б йому, жадібно впиваючи щонайменший сонячний промінь, підставляючи обличчя теплому лагідному

вітерцю, радіти б, що попереду ще половина літа, і можна не думати про те, як опалюватися, бо немає у пана Миколи ніяких зручностей, і житло своє він називає просто сараєм. На що вже міг розстатися в часи перебудови, вийшовши на інвалідність, хоча ще у квітучому віці втрапив око, та клопотатися про відповідний статус було якось соромно... Та не радіє Микола Іванович, бо дедалі важче йому дається його немолоде самотнє життя, і всі думки

про те, як би здолати черговий бар'єр з перешкодами, а таким стає практично кожен його день. Якщо ще не так давно хвороба опорно-рухового апарату дозволяла йому обходитися палицею, то тепер не рятують вже і милиці — довелося завести свій двоколісний транспорт. Ну а щодо милиць, то за рік поламалося їх двоє — ймовірно, «перебудувалися», як і все інше — взуття, одяг, меблі — ще й на радітися не встигаємо 4

обновці, а її місце вже на смітнику. Особливо гірко, коли і кошти обмежені (пенсія — 1027 грн.), як у Миколи Івановича, і ноги не ходять, і поклопотатися про тебе нікому...

(Продовження на 3-й стор.)

РЯДКАМИ НОТ ОСВІДЧЕННЯ В ЛЮБОВІ

Шумлять, прокидаючись із ранньою зіркою, нові широкі проспекти і вузькі вулички старих кварталів, дзвінку мелодію виводить потік Салгіра, даруючи свою красу, прохолоду в обрамленні тинистих алей і воду — основу життя місту, що трудиться, творить, пам'ятає тих, хто, себе не жаліючи, відстоював щастя і мир на землі. Мелодією з такими словами відкривається збірник «Тобі, Симферополь, я пісню співаю» композитора, заслуженого діяча мистецтв Автономної Республіки Крим В'ячеслава Боброва. Його презентація відбулася в перший день літа в білій залі Кримської філармонії і стала музичним подарунком автора ювілею міста, 230-річчя якого відзначатиметься в наступному році.

**ЗДРАСТУЙ,
МІСТО СВІТЛОЇ МРІЇ!**
— Це ваше улюблене місто? — запитує композитора.
— Йх у мене два: Симферополь і Североморськ Мурманської області, де прослужив музиці чверть віку. Цим двом столицям — південній і флотській присвятив своїх дванадцять нотних збірників — порівну по шість кожний із них. І люблю їх щиросердно однаковою мірою.
А могло бути ще й третє — уральський Магнітогорськ, звідки трирічною дитиною В. Бобров переїхав з батьками в Крим. Навчався у Симферопольській ЗОШ №13 і музичній школі №1 гри на скрипці. В музичному училищі ім. П. Чайковського вдосконалювався як інструменталіст і теоретик музики, а повністю сформувався як музикознавець у Харківському інституті мистецтв, здійснив перші дослідні проби в композиційній імпровізації. З цим освітнім багажем і

відбув служити на Північний флот. В ансамблі пісні і танцю з чисельним складом сорок чоловік, вокальною і хореографічною групами, читцями і звукооператорами перед ним, керівником оркестру, військові командири ставили завдання виконувати все аж до співу.
— Та я ж не вчився вокалу, — заперечував він.
Однак його не чули, бо в армії і на флоті є слово «потрібно». І довелося йому там самому писати сценарії, нові пісні до святкових і різних тематичних концертних програм, здійснювати їх аранжування, працювати над фрагментами музичних і танцювальних номерів.
— Моє покоління виростало на піснях І. Дунаєвського, О. Пахмутової, Т. Хреннікова, А. Петрова, В. Соловйова-Седого до кінофільмів, — говорить В. Бобров. — Ми ввібрали в себе цю класику, і на її основі сформувалася й моя композиторська творчість.
Вона передбачає дві умови: зміс-

товні вірші та виразну мелодію. Їх гармонія стала прикметною ознакою пісенного збірника «Здрастуй, флотська столиця!» молодого автора. Серед його пісень військово-патріотичного характеру доволі ясно в деяких ліричних мелодіях проявилася романсова стилістика з ширістю, правдивістю і ніжністю почуттів, невіддільних ні простору, ні часу.
Більш глибоко і ґрунтовно проникнути в стихію цього жанру, що, як найкраще вино, повинен настоюватися на віці, В. Боброву допомогла робота концертмейстером у клубі любителів романсу «Віра. Надія. Любов». Його музично-поетичні вечори в дзеркальному залі Североморського будинку офіцерів користувалися незмінним успіхом у жителів. На прохання членів клубу композитор написав романс з такою ж назвою, який став його музичною емблемою і візитною картокою. Згодом з ініціативи активістів клубу і при підтримці адміністрації Будинку офіцерів він видав збірник, в який ввійшли близько двадцяти вокальних творів — романсів і близьких за музичним стилем до романсової лірики пісень для голосу і фортепіано.
Повернувшись із Заполяр'я в південні широти в 1992 році, композитор продовжив роботу в цьому жанрі. Поетична палітра його му-

В'ячеслав Бобров (ліворуч) і Вадим Роїк в редакції «КС»

зики — зміст, тематика і коло образів — помітно збагатилася. Співаторами стали відомі кримські поети — Анатолій Пакшин, Ніна Зейська, Алла Самофалова та інші. Романси ввійшли в репертуар солістів і творчих колективів Кримської філармонії — народної артистки України Марини Семенової, заслужених артистів АРК Людмили Румянцевої і Семена Вербицького, лауреатів міжнародних конкурсів Людмили Васильєвої, Марини Гіман, Наталії Решетової, вокально-

го тріо «Слов'яночки», багатьох юних співаків — студентів вузів та учнів музичних шкіл.
Для будь-якої пісні дуже важливо знайти свого виконавця. Наприклад, романс «Остання любов», створений п'ять років тому, співа-ли різні артисти. Однак лише коли його включила в свій репертуар народна артистка України Олена Басаргіна, він зазвучав по-новому так, що став нині найбільш популярним у слухачів.
(Продовження на 10-й стор.)

КРИМСЬКА СВИТЛИЦЯ

ЗАСНОВНИКИ:
Міністерство культури і туризму України,
Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка,
трудоий колектив підприємства «Об'єднана редакція газети «Кримська світлиця»

За вагомий внесок у справу українського національного відродження, розбудову та зміцнення Української держави редакція газети "Кримська світлиця" нагороджена медаллю Всеукраїнського товариства "Просвіта"
"БУДІВНИЧИЙ УКРАЇНИ"

Головний редактор
Віктор КАЧУЛА

Газета зареєстрована Міністерством юстиції України
Ресстраційне свідоцтво КВ № 12042-913ПР від 30.11.2006 р.
Індекс: 90269

Редакція не завжди поділяє думки авторів публікацій, відповідальність за достовірність фактів несуть автори.
Рукописи не рецензуються і не повертаються. Літсування з читачами - на сторінках газети.
Матеріали для друку приймаються в електронному вигляді. Редакція залишає за собою право скорочувати публікації і редагувати мову.

ТЕЛЕФОНИ:
головного редактора - (067) 650-14-22 (050) 957-84-40

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:
95006, м. Сімферополь, вул. Гагаріна, 5, 2-й пов., к. 13 - 14
e-mail: kr_svit@meta.ua
http://svitlytsia.crimea.ua
Друкарня: ТОВ «ВПК «Експрес-Поліграф» вул. Фрунзе, 47-б м. Київ, 04080
Тираж — 2000

ВИДАВЕЦЬ -
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»
Генеральний директор Олександр БІЛАШ
03040, м. Київ, вул. Васильківська, 1, тел./факс (044) 498-23-65
Р/р 37128003000584 в УДКСУ у м. Києві МФО 820019
код ЄДРПОУ 16482679
E-mail: vidavnicтво@gmail.com

ПЕРШЕ СВЯТО НЕЗАЛЕЖНОСТІ

Звернення Президента України до Українського народу з нагоди 23-ї річниці від дня прийняття Декларації про державний суверенітет України

Дорогі співвітчизники! Сьогодні ми відзначаємо 23-ю річницю від дня прийняття Декларації про державний суверенітет України. Цей документ започаткував сучасний етап українського державотворення, став переломною віхою в історії нашого народу.

Ухвалення Декларації є яскравим проявом волі українців до свободи, рішучим кроком на шляху здобуття нашої державою незалежності.

Базуючись на принципах, проголошених у Декларації, ми будемо модер-

нізовану демократичну правову країну, в якій буде забезпечено гідне майбутнє кожному громадянину.

Вітаю вас зі святом. Бажаю всім здоров'я, благополуччя, миру та злагоди.
Віктор ЯНУКОВИЧ

16 липня 1990 року Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки ухвалила Декларацію про державний суверенітет України. Декларацію підписав перший заступник голови Верховної Ради Іван Плющ, оскільки посада голови на той момент була вакантною.

ПЕРЕБАЗУВАННЯ НЕ БУДЕ?

16 липня 2013 року деякі вітчизняні засоби масової інформації поширили заяву представника однієї з політичних партій щодо начебто прийнятого міністром оборони України рішення про перебазування до жовтня 2013 року штабу Військово-Морських Сил Збройних Сил України з Севастополя до Києва.

Управління преси та інформації Міністерства оборони України уповноважене заявити, що ця інформація не відповідає дійсності. На даний час відбувається послідовний процес реформування Збройних Сил України, спрямований у тому числі на підвищення ефективності діяльності управлінських структур.

Управлінські структури Командування ВМС Збройних Сил України не плануються виводити з міста Севастополя. Навпаки, їх спроможності та функції в подальшому будуть розширені з урахуванням сучасної обстановки.

Про те, що міністр оборони України П. Лебедєв підписав термінову директиву про переведення штабу Військово-Морських Сил Збройних Сил України із Севастополя в Київ 16 липня заявив народний депутат України від ВО «Свобода», член парламентського комітету з питань національної безпеки й оборони Юрій Сиротюк. Парламентар заявив, що «ці поспішні кроки... свідчать про наміри влади здати Севастополь та Крим...»

УКРЗАЛІЗНИЦЯ ПОВІДОМИЛА ПРО ЧЕРГОВУ ЗМІНУ ЦІН

У плацкартних та купейних вагонах у внутрішньому та міжнародному сполученні з 16 липня підвищено тарифи на перевезення пасажирів залізничним транспортом. Про це повідомляє прес-центр Державної адміністрації залізничного транспорту.

«Вартість подорожі залізницею у внутрішньому сполученні підвищилася на 10%. У міжнародному сполученні вартість збільшилася на 5% лише квиткової частини»,

«СВОБОДА» ВИМАГАЄ ПРИПИНИТИ ДІЯЛЬНІСТЬ НЕОНАЦИСТСЬКОГО УГРУПОВАННЯ В КРИМУ

Народний депутат, уповноважений представник парламентської фракції «Свобода» у Криму та Севастополі Едуард Леонов направив звернення генеральному прокурору, міністру внутрішніх справ і голові СБУ щодо діяльності на території України неонацистського угруповання.

Як повідомили УНІАН у прес-службі ВО «Свобода», Е. Леонов стверджує, що «група радикально налаштованих російських на-

цистів відкрито діє на території Криму».

«Вони регулярно проводять бойові навчання та викладають в Інтернет-мережі світліни з бойових тренувань. Молодики називають себе «Керченське відділення РНЕ», - заявив він.

За словами Е. Леонова, організація «Русское національноє єдинство» існує вже майже 20 років і «відкрито пропагує перевагу російської нації над іншими націями та расами», а

їх діяльність є загрозою безпеці України».

«Верховна Рада Української РСР проголошує державний суверенітет України, як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх відносинах», - зазначалося в Декларації.

День її ухвалення було оголошено державним святом - Днем Незалежності. У цій якості він відзначався один раз - 16 липня 1991 року. 24 серпня того ж року Верховна Рада УРСР ухвалила Акт проголошення незалежності України, і ця дата стала новим Днем Незалежності України.

ВШАНУВАЛИ БЕРЕГИНЬ

12 липня у Представництві Президента України в АР Крим відбувся урочистий прийом - 22 кримчанки отримали державні нагороди та почесні звання «Мати-героїня», присвоєні згідно з Указом Глави держави.

Звертаючись до присутніх, Віктор Плакіда підкреслив, що для нього є великою честью виконати доручення Президента України: «Ми часто говоримо про жінку-трудівницю, часом забуваючи, що основне покликання жінки - бути матір'ю, берегинею сім'ї», - підкреслив Постійний Представник Президента України в АР Крим.

Прес-служба Постійного Представника Президента України в АР Крим

ВИДОБУТОК ГАЗУ В КРИМУ ЗРІС БІЛЬШЕ, НІЖ НА ТРЕТИНУ

Державне акціонерне товариство «Чорноморнафтогаз» за шість місяців 2013 року видобуло на шельфі Чорного і Азовського морів 735,9 млн. кубометрів природного газу. Порівняно з показниками січня-червня 2012 року зростання становило 35,6%, або 193,4 млн. кубометрів.

Як повідомляється на офіційному сайті компанії, зараз ведеться видобуток на 4 родовищах шельфу Чорного моря і трьох - Азовського.

«Значне збільшення видобутку природного газу - результат активних робіт «Чорноморнафтогазу» із добування діючих і введення в експлуатацію нових родовищ на шельфі Чорного моря. Насамперед - Одеського родовища газу, розташованого за 155 кілометрів від кримського узбережжя», - зазначається у повідомленні. Цього року освоєння Одеського родовища, яке облаштовується в комплексі з сусіднім Безіменним, триває. У квітні було завершено монтаж двох платформ - БК-2 і БК-3. Планується, що цього року їх буде запущено у видобуток.

Сумарні запаси Одеського і Безіменного родовищ становлять більш як 22 млрд. кубометрів газу. Їх освоєння з використанням високотехнологічних бурових установок «Петро Годованець» і «Незалежність» дасть змогу «Чорноморнафтогазу» в 2013 році збільшити загальний видобуток природного газу на шельфі Чорного і Азовського морів на 40% і довести його до 1,649 млрд. кубометрів.

У ФРАНЦІЇ ПРЕЗИДЕНТ ПІДТВЕРДИВ ЗАБОРОНУ ВИДОБУТКУ СЛАНЦЕВОГО ГАЗУ

Президент Франції Франсуа Олланд заявив, що не допустить видобутку сланцевого газу в країні, поки він перебуває при владі.

На думку Олланда, видобуток сланцевого газу пов'язаний з екологічними ризиками.

Влада Франції заборонила видобуток сланцевого газу ще за попереднього президента Ніколя Саркозі. Побожування викликає технологія фрекінгу (гідророзриву пласту), за допомогою якої видобувається газ.

Франція є першою країною, що законодавчо заборонила видобуток ресурсу, слідом за нею пішли Болгарія і ще кілька держав, передає «Українська правда» з посиланням на The Financial Times.

ФРАНЦІЯ — НАЙПОПУЛЯРНІША У СВІТІ КРАЇНА СЕРЕД ТУРИСТІВ

За результатами щорічної доповіді французького міністерства ремесел, торгівлі та туризму Франція підтвердила свій статус найпопулярнішої країни серед туристів. Чисельні економічні та політичні негаразди, що зачіпають цілу низку країн, французів обійшли стороною. За 2012 рік країна прийняла 83 млн. іноземних туристів і таким чином встановила рекорд, зберігши за собою перше місце у світі.

КРИМСЬКИЙ АСТРОНОМ ВІДКРИВ КОМЕТУ

Співробітник Кримської станції Астрономічного інституту імені Штернберга МДУ Геннадій Борисов відкрив нову комету, що було підтверджено японськими, британськими, італійськими і американськими астрономами. Це перша комета, відкрита з території незалежної України, пише «Сьогодні» з посиланням на Центральне бюро астрономічних телеграм.

Нова комета отримала ім'я українського вченого — позначення С/2013 N4 (BORISOV).

ВЕЛИКА, ЧИСТА, ПРЕКРАСНА ДУША ВІДЛІТЛА У ВІЧНІСТЬ...

На 76 році життя після важкої багаторічної хвороби відійшла у вічність почесна просвітянка, заступник голови Севастопольського міського об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка в 1998-2008 роках, активістка Всеукраїнського об'єднання «Батьківщина» світлої пам'яті Неллі Полікарпівна Орел.

Важко, неможливо повірити, що Неллі Полікарпівна не буде з нами, що ми вже ніколи не побачимо її осяяної усмішки, не почуємо мудрого слова. Впродовж багатьох років все в «Просвіті» відбувалося за її активної участі. До будь якої справи вона підходила творчо. Чи то захід у

«Просвіті», чи родинне свято, вона уміла запалювати творчий вогник у тих, хто був поряд. Неллі Полікарпівна була талановитою людиною. Вистави вертепу на Різдва влаштувала не тільки у «Просвіті», але і в школі для дітей. Разом з колегами поставила уривки з комедії «За двома зайцями», епізоди поеми «Бере-стечко».

Неллі Полікарпівна невтомно працювала на Україну. Все, що стосувалось України, для неї було святом. Дуже болісно сприймала будь-які прояви антиукраїнства, відчувши нещире ставлення, навіть перестала ходити до храму, хоч перед нею

вибачалися і просили повернутися.

За всі роки співпраці і спілкування з нею жодного разу не бачили її сумною, похмурою. Була завжди бадьорою, енергійною, готовою взятися за найважче, допомогти людям словом і ділом. Навіть перебуваючи в лікарні минулого літа, а ми знаємо, які там умови, Неллі Полікарпівна змінювала ті умови на краще. Людина великої дивної сили, вона була здатна боротися і долати найважчі труднощі.

Неля Полікарпівна любила людей, була привітною і гостинною. Не раз вона запрошувала до себе в гості. І щоразу те гостювання тривало не

одну годину. Бо так, як Неллі Полікарпівна, не вмів, здається, слухати ніхто. Вона просто обгортала людину теплом і ширістю і 2-3 години пролітали, як одна хвилинка.

Велика, чиста, прекрасна душа відлітла у вічність. Світлий образ Неллі Полікарпівни назавжди залишиться в наших серцях, в нашій пам'яті. Висловлюємо співчуття рідним і близьким з приводу передчасної і тяжкої втрати.

Севастопольське міське об'єднання ВУТ «Просвіта» ім. Тараса Шевченка

Севастопольська міська організація політичної партії «Всеукраїнське об'єднання Батьківщина»

ЧИ ЗАСНУЛО ДОБРО, ЧИ ПОМЕРЛО?

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

А з ногами дедалі гірше, і візок, який він одержав від центру соціальної допомоги, — розрахований лише на квартирні умови, аби по килимах туди-сюди проїхатися. Й ніхто не враховує, що є самотні люди, яким доводиться їздити на цьому транспорті по суцільному бездоріжжю, де замість асфальту — каменюки та вибоїни. Саме так виглядає околиця міста Старий Крим, де мешкає наш читач, а що вже говорити про глухі села! Тож поки добереться Микола Іванович до своєї поліклініки чи магазину, а вже й акумулятор розрядився, розрахований лише на одну годину роботи. А що таке година для людини на візку, якщо ні тролейбуси, ні автобуси, ні маршрутки для неї недоступні? І що таке опинитися в нерухомому кріслі десь на півдорозі?

Неодноразово звертався Микола Іванович у міське відділення соціального захисту, і поставилися до його проблем нібито з розумінням, але виявилось, що нічого більш пристосованого до його дорожніх потреб у них просто немає (чи то не буває?).

За старою пам'яттю звернувся Микола Іванович й до своєї рідної газети «Кримська світлиця». Були часи, коли ми допомагали багатьом людям, і не тому, що мали зайві гроші чи впливових знайомих при владі, а тому, що свої добрі наміри хотілося підкріпити і реальною дією, на відміну від переважної більшості колег, які відгородилися від своїх читачів у вихідних даних записом: в листуванні не вступаємо, рукописи не рецензуємо... Натомість я ходила по судах, підшукувала опікунів, клопотала про пенсії, навіть домоглася колись, аби нашому читачеві виділили земельний пай, розташований у більш зручному для нього районі, ніж пропонувалося сільською владою. Всього не перерахувати, та й не маю цього на меті. Озвучувалися

О. Демиденко

проблеми і Миколи Меташопа та велася пошуки спонсора, який би забезпечив пенсіонера на зимові вугіллям, у той час, як сама жила в холоді, обмежуючись електроробочим...

Та останнім часом я вже не беруся за вирішення чийось проблем — не дозволяє здоров'я. Та й люди, які мені в цьому допомагали, десь поділися. Була колись заступником міністра праці та соціальної політики мало не свята жінка — Тетяна Горулько, після зустрічей з якою ніби виростали крила: і потурбується, і порадить, розкриваючи дрібні внутрішні секрети, які дозволяють чиновникам відбиватися від відвідувачів, і не полінеться набрати з десяток номерів телефонів у пошуках корисної у тій чи іншій справі людини.

Коли в її кабінеті я натрапила на іншу жінку, яка навіть не запропонувала мені сісти і ледь не довела до сліз, то усвідомила: для людей, які надіються на газету, тут тепер «перекрито кисень». Але то були лише квіточки: незабаром мене взагалі відлучили від «соціального» міністерства. Це після прес-конференції, яку давала тоді ще в. о. міністра Олена Семичасна. Вона розповідала про пенсійну реформу, тобто, популяризувала її. З п'яттяма додатковими роками праці для жінок я вже якось в думках змиралася, але коли пані Олена на запитання однієї журналі-

стки про те, що ж робити жінкам, які за віком вже не встигнуть виробити додаткові 10 років страхового стажу, відповіла, що для них буде відкрито інтернати, де вони доживатимуть своє, не стрималась і написала все, що про це думаю. Бо мала нагоду спілкуватися із обслуговою інтернату для старих та інвалідів, що по вул. Надінського. Передавши в розпорядження інтернату житло і майно (все, що надбали), найслабші опинилися в кімнатах на шість осіб, де мали, власне, тільки ліжко, а санітарочки поділилися досвідом: намагаємося їх якомога менше годувати, а головне — напувати, аби не просилися на судно. Тож, напевне, моя публікація з «рекламою» пенсійної реформи стала для мене жирною крапкою у спілкуванні з міністерством. Сподівалася, що приблизно так само сприймають деякі пункти реформи і кандидати в народні обранці, які не оминули нагоди, аби висловитися з її приводу. Та сплинув вже майже рік, і нічого у цьому відношенні не змінилось. Нашим любим опозиціонерам все це так «боліло», що вони не взяли до уваги необхідність у день голосування прийти на роботу, аби з'явилася можливість удосконалити цю реформу. Ну забулися, і все тут! Адаже це не на них і не на їхніх матерів чекають інтернати, які пообіцяла кримчанам Олена Семичасна! Втім, перед відпусткою після відпочинку та розваг, що вважалися роботою, «слуги народу» таки встигли проголосувати за значні капітало-вкладення у спорудження нового депутатського житла, хоча, аби вони вселилися в старий інтернат, країна б суттєво виграє у матеріальному плані. Тож пропоную відмовитися від думки, що маємо в парламенті якусь там опозицію, з котрою варто пов'язувати надії на позитивні зміни. І дарма звинувачують «свободівців», буцімто вони представляють «люмпенізовані» кола. Бо про тих, хто живе за межами бідності (а це ж тепер їх, певне, величають «люмпенами»), вони теж дбають не надто. Інакше потурбувалися б про явку на голосування своїх партнерів по коаліції.

Але ж депутати, так само як і міліція, з деякими поправками, є просто представниками нашого суспільства. Нещодавно мої знайомі через публікацію, що, як їм здалося, може зашкодити їхньому бізнесу, публічно пообіцяли спалити мою хату. А якби вони мали зброю і хоча б регламентоване законом право насильства над людьми, де гарантія, що поводитися б інакше, ніж ті, проти кого повстали сьогодні люди? І дійсно, з часом ми не стаємо кращими, і мені вже практично ні до кого звернутися в надії полегшити чийсь страждання, як це було ще років 10 тому. Спонсори, з якими я працювала, вже давно відвернулися від «Кримської світлиці», а очільники громадських організацій, знаючи про сутність проблеми, просто «скидають» мої телефонні дзвінки. І це навіть ті, хто показово виступає в ролі народних заступників!

Тож, проводячи, можливо, останній у своєму житті експеримент, я вирушила на сімферопольське протезно-ортопедичне підприємство, де, згідно з попередньою домовленістю, мала обговорити і, можливо, вирішити хоча б частково проблеми, з якими щодня бореться Микола Іванович.

Його директор Олександр Валентино-

вич Густов, який кілька тижнів тому одразу ж з'єднав мене по телефону з людиною, котра мала посприяти нашому читачеві, був у відрядженні. Заміняв керівника Олег Анатолійович Демиденко, що вже 10 років працює тут лікарем.

Ні, візків у Криму не виготовляють взагалі, пояснив він. Замовлення виконуються у Львові, Києві та Запоріжжі. Втім, на цьому він не дуже розуміється. Інша справа — виготовити протез. Це може бути і рука, і плече, і нога, та ще й така, що коліно гнеться, як живе. Але замовляти складні речі доводиться в Німеччині, і обходяться вони від 10 до 60 тис. грн. А отой суглоб, що показує мені лікар, коштує 20 тис. гривень.

Але найважливіше, що Олегу Анатолійовичу хотілося б донести до людей, це те, що діти до 18 років навіть з незначними ортопедичними відхиленнями, такими, як плоскостопість та початкова стадія сколіозу, мають право на одержання спеціального взуття та приладів для виправлення осанки, що тримають хребет в належному стані. Тож і красу зберігають, і здоров'я дитини. А ортези дозволяють робити ноги стрункими. І для дітей тут — все безкоштовно, хоча у вільному продажі шкіряні вишукані черевички такі недешеві. Для дорослих взуття обійдеться у тисячу гривень, тому, якщо ти інвалід, треба звернутися до лікаря, одержати направлення та ще й обійти певну кількість кабінетів, а потім чекати на одержання свого замовлення до 8 місяців.

Щоправда, є й інший шлях, який лікар, як правило, пропонують хворим — це спеціалізовані забігальні при взуттєвих магазинах, де людина купує китайську продукцію, яка біля шкіри і близько не лежала. За такі «медвежі» послуги лікарі отримують «відкати», а клієнт вже за кілька тижнів залишається при своїх інтересах: взуття скобсочується, «лікувальні» стельки просідають і таке інше.

Обслуговують, звичайно ж, здебільшого дорослих, хто має серйозні проблеми з ногами. І така людина-інвалід одержує дві пари взуття на рік безкоштовно, хоча почекаати таки доведеться, бо пільги тут — дітям. Та й, за даними лікаря, в Криму проживає 25 тисяч інвалідів, у яких є підстави звертатися за подібними послугами. До речі, ще недавно інваліди мали

О. Густов

право на 4 пари взуття, та тепер це вже в минулому. Тому і фінансування вистачає, і скороченого штату. Виготовляють на заводі ще й бандажі та корсети.

Втім, не забуваючи про мету свого приходу, я знову і знову повертаюся в розмові до візків.

— Ми маємо лише сервісний центр, який розвозить візки за належними адресами, а виготовляються вони на заводі «Артемзварювання». Можу лише додати, що гарантія для цієї техніки — 1 рік, а термін експлуатації — 3 роки, — пояснює Олег Анатолійович.

Хоча, наскільки мені відомо від Миколи Івановича, своїм транспортом він має користуватися до 2018 року. Так його навчила та сама заступниця міністра соціального захисту, що залишила у мені про себе сумну згадку. Те, що слова різних відповідальних людей навіть в межах колективу протезного заводу не співпадають, я помітила одразу ж, та і наміри, здається, — теж.

Дочекавшись із відрядження Олександра Валентиновича Густова, я попросилась до нього на «аудієнцію», до якої під час першого спілкування він був цілком готовим. Та розмова одразу ж перекинулася на відділ соціального захисту, де Микола Іванович так і не знайшов порозуміння. Зупинилися на тому, що за 2 дні директор повністю оволодіє ситуацією і повідомить нашому читачеві, чи зможе бути йому корисним. Те, що мені особисто говорити більше з Олександром Валентиновичем не доведеться і про остаточну домовленість я дізнаюся лише з вуст пана Миколи, не вселило в мене оптимізму. І це попри те, що я, переступивши через дуже особисті речі, розповіла директору про ту допомогу, яку раніше, завдяки чуйним людям, нам вдавалося надавати нужденним, і що це моя остання спроба переконати себе і наших читачів: добро в цьому світі таки не померло, лише задрімало, і гуртом його можна розбудити.

Тамара СОЛОВЕЙ

P. S. Відмову одержав Микола Іванович вже наступного дня. У всякому разі — відсотків на 99. Мені ж О. Густов пояснив, що візком має користуватися інвалід вісім (і зовсім не три) років. А якщо той йому не підходить — мав би відмовитись відразу. Нібито це черевик, який можна приміряти (хоча це теж не гарантує, що він не бракований і що проходить у ньому вісім років). Виявилось, що цей виріб — китайський, яких зараз в Україні немає взагалі. І навіть в жодному реєстрі він не зафіксований. Тим не менше, інвалід, який вже промучився з ним три роки (і куди тільки за цей час не звертався!) «сам винен», бо, довіряючи органам соціального захисту, взяв цей непотріб. Тож і наступної п'ятирічки йому нічого «не світить». На моє запитання, куди можна звернутися, якщо це не в компетенції О. Густова, той пояснив, що нікуди. Втім, переконана, що я таке місце знайду. Можливо, це буде Міністерство праці і соціальної політики України...

ТИМ ЧАСОМ...

ЦЕЙ ЗАКОН — НЕВІДКЛАДНИЙ

Президент України Віктор Янукович звернувся до Верховної Ради з проханням розглянути як невідкладний проект Закону «Про внесення зміни до статті 18 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми». Про це повідомив Голова Адміністрації Президента України Сергій Львовичкін.

Проект цього Закону був підготовлений та внесений Кабінетом Міністрів на виконання одного із завдань, визначених у соціальних ініціативах Президента «Діти — майбутнє України», підкреслив Сергій Львовичкін.

Вказаним проектом Закону пропонується удосконалити систему державної підтримки дітей-інвалі-

дів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими встановлено опіку чи піклування, шляхом встановлення розміру державної допомоги на вказаних дітей-сиріт на рівні двох прожиткових мінімумів незалежно від отриманої державної соціальної допомоги як дитини-інваліда.

Нині відповідно до Закону «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими встановлено опіку чи піклування, передбачено виплату державної допомоги в розмірі двох прожиткових мінімумів для дитини відповідного віку. Водночас через недосконалість законодавства вказана виплата зменшується на розмір соціальної допомоги, що

виплачується на дитину-інваліда.

Прийняття вказаного законопроекту сприятиме підвищенню соціального захисту та матеріального становища дітей-інвалідів та інвалідів з дитинства з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими встановлено опіку чи піклування.

Після набрання чинності Законом «Про внесення зміни до статті 18 Закону України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» 1612 дітей-інвалідів з числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, над якими встановлено опіку чи піклування, будуть отримувати відповідну державну допомогу, збільшену на 894 грн.

Прес-служба Президента України Віктора Януковича

КРИМСЬКІ ЧИНОВНИКИ «НАВАРИЛИ» НА АВТОБУСІ ДЛЯ ІНВАЛІДІВ

Кримські правоохоронці викрили посадовців одного з центрів реабілітації інвалідів. Про це кореспонденту Укрінформу повідомила співробітниця прес-служби кримської міліції Дарина Щербакова.

«За результатами конкурсних торгів посадовці закупили спеціальний автобус для перевезення інвалідів за явно завищеною ціною. Як з'ясувалося, сума закупівлі становила 1 800 000 гривень, а реальна вартість автобуса виявилася значно меншою. В результаті вчиненого посадового злочину державному бюджету завдано збитку в особливо великих розмірах — на суму понад 680 тисяч гривень», — зазначила Д. Щербакова.

Енергійним ділкам загрожує позбавлення волі на термін від трьох до шести років з позбавленням права займати певні посади або займатися певною діяльністю на строк до трьох років та з штрафом від п'ятисот до тисячі неоподатковуваних мінімумів прибутків громадян.

МЕМУАРИ НОМЕНКЛАТУРНИКА

Так сталося, що Івану Федосовичу Єрмакову довелося керувати містом у важкі часи змін. Йому довелося бути свідком подій серпневого путчу 1991 року, розпаду Радянського Союзу, розділу Чорноморського флоту і викликаного ним протистоянням. Займаючи важливі посади голови Севастопольської міської Ради, керівника виконкому, представника Президента України в Севастополі, заступника голови Верховної Ради АР Крим, він був і безпосереднім учасником цих подій. Іван Єрмаков нагороджений 11 урядовими нагородами СРСР, орденом України «За заслуги» III ступеня, а у 2001 році — грамотою і почесним знаком «За заслуги перед містом-героєм Севастополем».

До високого кар'єрного злету він 20 років працював на авіаційному підприємстві, з яких 8 років головним інженером і 6 років — директором.

Отже, він є типовим представником номенклатури — панівного класу радянського суспільства, вищого прошарку партійного, господарського та військового керівництва в СРСР з притаманними привілеями. Тому він не міг не зберегти великий пієтет перед тією наддержавою — «велике государство» — і зрозуміти почуття до «головного чинника розвалу» Михайла Горбачова.

Цими днями у видавництві «Таврида» вийшла накладом 1500 екземплярів його книга мемуарів «Севастополь может...». Представляючи книгу, яка на момент прес-конференції була в кількості лише 10 сигнальних примірників, один із яких автор подарував вашому кореспонденту, він вже на 5-й хвилині повідомив журналістам, що «прародительницею Севастополя» була цариця Катерина II — за переконаннями більша росіянка, ніж самі росіяни, а «лівий папа Хрущов» передав Україні Крим.

Щодо першого твердження хочеться зауважити, що у 1983 році в книзі, присвяченій 200-річчю Севастополя, зазначено, що за наказом графа Потьомкіна місто Севастополь заснував адмірал Маккензі. Незважаючи на те, що указ Катерини II про місто був виданий у 1784 році, фанати німкені продовжують наполягати на своїх поглядах.

А про те, що такий «подарунок» схожий на відому українську приказку «на тобі, небоже, що мені не гоже», про те, що зруйнована після війни економіка Криму була відновлена в основному зусиллями народу України і в складі України, та про те, що у 1954 році Микита Хрущов не мав такої влади, щоб здійснювати «подарунки» на такому рівні, хоча ідея передачі Криму Українській РСР була безсумнівно

його, гарно описано в дослідженні голови Кримської філії Наукового товариства ім. Шевченка, академіка УЕАН, заслуженого діяча науки і техніки АР Крим Петра Вольвача «Чи став би Крим «орденом на грудях планети», якби не українські мозолі», яке публікувалось в нашій газеті у 2004 році, до 50-річчя приєднання Кримської області до України.

Далі Іван Єрмаков заявив, що «при всій повазі до Заходу головними друзями України мусять бути Росія, Білорусія, Казахстан».

Одночасно із такими своїми політичними уподобаннями, автор впевнений, що «становлення України — незворотний процес». Будучи одним із учасників процесу створення ВМС України та призначення першого командувача, він замучений неувагою держави до організаторів українського флоту. Пригадуючи жорстке протистояння перших років, він розповів, як керівництво ЧФ РФ не погоджувалося не те що на спільний, а навіть на почерговий прохід військових моряків на День Перемоги, і тому перший парад ВМС України відбувся в Балаклаві. Зараз під час парадів моряки ходять поряд, «сподіваюсь, що так буде довго», — упевнений Іван Федосович.

Очевидно, що представник Президента України в Севастополі свого часу приділив увагу депортованим народам, бо по Севастополю не було рішення, і місцева влада дозволила замешкати тим, хто захищав і визволяв місто, навіть побудували для них будинки.

Також він висловив свою позицію про необхідність передачі кінофільму «Дружба» римо-католикам.

А ось опис подій 1 березня 1992 р. автор подає упереджено: «Вперше в Севастополь прибули ешелони (! — М.В.) з представниками УНА-

УНСО з Хмарою». Але далі пише, що для участі в молебні на честь українських моряків, які загинули під час оборони Севастополя та за волю України, було виділено два автобуси і загальна кількість їх була 80 осіб. Зрозуміло, що роль Івана Єрмакова і його заступника Миколи Міненка у примиренні 800 воїнів-інтернаціоналістів і афганців, які рвалися у фізичну сутичку з молодими посланцями із Західної України, є незаперечною. Але далі він пише: «Так що від'їхали бійці УНА-УНСО до себе геть «побитими і згнаними», так і не досягнувши своєї мети».

Але ж народний депутат Верховної Ради України Степан Хмара сказав: «В Україні не можуть бути закриті міста. І те, що місто Севастополь закрите, це абсурд. Весь світ бачить, як адмірал Касатонов допускає на кораблі іноземних журналістів. Він проводить протикраїнську політику, і його швидко приборнуть».

Принаймні Ігоря Касатонова невдовзі усунули, місто відкрили. І той факт, що молоді унсовці і служители УАПЦ з державними прапорами України, іконами, піснями про Українську Соборну Державу пройшлися по Севастополю та шанували українських воєнків, теж є незаперечним.

Далі І. Єрмаков сказав, що унсовцям «не вистачило розуму» і вони під час посадки на катер зірвали прапорець неіснуючого СРСР, що викликало бурхливу реакцію севастопольців.

Очевидно, що значно більший негатив до України викликав тодішній пропагандистський відеоматеріал Бориса Ескіна про що подію «Хроніка неозначеного визита», який підігрів пристрасті. Його показували тривалий час на місцевому та московському телебаченні. Особливий біль у глядачів викликав червоний шматочок зриваного прапора неіснуючого СРСР, який бовтався у воді біля залізних ланцюгів.

Ми пам'ятаємо про страусячу політику місцевої влади тих часів, яка навіть на державні свята у місті не вивішувала національні прапори, знаємо і про негативну роль газет і телебачення, які безкарно пропагували (і пропагують!) ворожнечу до українців та української мови. Не вирішував представник Президента України і питання організації вивчення української мови в школах Севастополя, використання її в органах місцевої і районних влад, надання приміщення для роботи українських громадсько-політичних організацій. Останнє питання стосовно товариства «Провсвіт» ім. Тараса Шевченка вирішив Борис Кучер, який короткий час з квітня 1998 р. до квітня 1999 р. був

головною Севастопольської міської державної адміністрації і запам'ятався городянам як найкращий представник влади.

Про сучасний стан управління Іван Єрмаков говорить: «Керівництво Севастополя багато в чому залежить від того, які ти маєш зв'язки у верхах, наскільки ти вмієш толерантно, розумно підійти до кошика роздачі, як ти можеш зустріти керівництво, що прибуває з Росії».

На запитання, чи не шкодує він про те, що працював заступником керуючого Кримського комерційного церковного банку, який розорився в 1996 році, залишивши після себе тисячі ошуканих вкладників, автор відмежувався твердженням, що був заступником банку із загальних питань і до фінансових документів не мав жодного стосунку.

«Я співпрацю з Шуригою оцінюю позитивно. Те, що з ним сталося, це «рок долі». Якби він з грошима втік за кордон, я б сказав, що він злодій. Але він зараз не має ніякого майна, крім однокімнатної квартири в Києві. У СІЗО він втратив здоров'я. Я вважаю, що він сам і його вкладники стали жертвами його ж «зіркової хвороби». І додав: «Хто його підставив, не хочу говорити». Автор книги каже, що прошив Шуригу хоч покаяться перед ошуканими вкладниками, але той не погодився.

У книзі Іван Єрмаков пригадує, що коли був звільнений з посади, то командував ЧФ адмірал Балтін зарахував його в своє розпорядження. Міністр оборони Росії Павло Граčov був здивований тим, що Єрмаков не приймав присягу Україні, будучи представником президента, і відправив щодо цього питання телеграму в штаб ЧФ. Опинившись в такій ситуації, Іван Федосович вирішив не продовжувати військову службу.

Пригадуючи знаменну подію у Верховній Раді України, Іван Єрмаков пише: «Коли Леонід Кравчук

оголосив про дозвіл внести жовто-блакитний прапор в зал засідань, треба було бачити, що творилось. Я сприйняв це дійство досить спокійно. Та й зрозуміло: для мене, вихідця з Півдня, цей прапор асоціювався з «бандерівщиною», з убивцями тисяч радянських людей, у тому числі Героя Радянського Союзу М. Кузнецова».

Книга «Севастополь может...» має 251 сторінку, оздоблена великою кількістю фотографій, у тому числі відомих сепаратистів і антидержавників, інших негативних персонажів і недругів України, що не применшує її цінності у цьому відношенні. Автор, будучи учасником подій, почасти не висловлює свого ставлення до сепаратистів чи дійових осіб влади, часто замовчує механізми прийняття рішень і має значно більше важливої інформації, ніж описав. Багато місця виділено на просте перерахування прізвищ, різних організацій, партій, депутатів міської Ради різних скликів. Документів автор ніяких не опублікував, окрім відкритого звернення до керівництва України від 11 грудня 1993 р. В тексті присутні багато помилок, автор часто-густо не наводить необхідних дат, як от про візит Степана Хмари: «І ось рановранці, десь близько 5 години в суботу мені доповіли, що ешелони перетнули кордон території Севастополя».

До недоліків можна віднести і слабку структурованість книги, у якій, незважаючи на 21 розділ, змішуються події початку 90-х років, коли Іван Єрмаков був при владі, і події сучасні.

Отже, як свідчить історія Севастополя часів незалежності України, його влада верхівка є більш орієнтованою на Москву, а не на Київ, а керівники, що призначаються центральною владою, є номенклатурою радянських часів, і діяльність першого представника Президента України в Севастополі Івана Єрмакова та його мемуари є ще одним підтвердженням цієї тези.

Микола ВЛАДІМІРСЬКИЙ

НЕВЖЕ ЦЕ ПРАВДА? (Ренгольд Карлович Маркс)

У серпні 1997 року у вінницькій газеті «Подолія», де я тоді досить часто друкувався, промайнула невеличка замітка. У ній йшла мова про те, що Верховний Суд УРСР 26 червня 1974 року повністю реабілітував ще одну жертву тоталітарного режиму — Ренгольда Карловича Маркса, так як у його діях не було складу злочину.

Таких реабілітованих у ті роки було сотні тисяч. Але тут — особливий випадок, Ренгольд був сином Карла Маркса, того самого, що до сьогодні входить в «обойму» комуністичних небожителів: Маркс, Енгельс, Ленін, Сталін.

Факт цей не міг не зацікавити мене, тим більше, що тоді (як і тепер) я займався вивченням злочинів епохи тоталітаризму, долею їх жертв. Я звернувся за роз'яснен-

нями до співробітника редакції, який готував до друку цей матеріал. Він переадресував мене в Херсон, до групи істориків і краєзнавців, що працювали над херсонським томом «Реабілітовані історією». Якраз один з її співробітників — Володимир Мосатовий — «розкопав» цей унікальний факт, у вірогідність якого важко було повірити.

Гадаю, що і в наші дні цей матеріал не втратив своєї актуальності. Тож розповідаю читачам нашої газети, про що, власне, йде мова.

Ще за часів цариці Катерини II в Причорноморських і Приазовських степах з'явилися села німців-переселенців. Тут вони, зберігаючи свою мову і культуру, суто німецькі традиції землеробства і самоврядування, в мирі і злагоді проживали два століт-

тя, аж до встановлення радянської влади.

І весь цей час ряди німців-колоністів, хоч і поволі, але поповнювалися, дуже вже вабили їх українські чорноземі. Серед тих, хто приїхав сюди пізніше, і був Ренгольд Маркс.

Йому припали до душі херсонські степи, тож і поселився у селищі Великопольськомому, що було центром однойменного району.

Тут Ренгольд побудував затишну оселю, обзавівся сім'єю. Скоро один за одним пішли діти — аж п'ятеро! Жив він досить скромно, ніколи не хизувався тим, що він син Карла Маркса.

Своєю сумлінною і кваліфікованою працею добився певного авторитету в односельців і керівництва району. У 1937 році Ренгольд Карлович Маркс завідував

місцевою райспоживспількою. І робота, і сімейні справи приносили йому радість, ніщо не віщувало біди...

* * *

В історії нашої держави 1937 рік серед інших мав одну особливу прикмету: в тому треклятому році від Балтики до Тихого океану одна за одною йшли по Країні Рад «операції» за національною ознакою — німецька, болгарська, іранська, естонська, фінська, польська, грецька. Органи держбезпеки розпочали криваву оргію німцями, а закінчили греками!

Результати цих злочинних «операцій» за національною ознакою страшні. Вони ніяк не вписувалися в ідеологічні канони Інтернаціоналізму, вперше сформульовані К. Марксом. Слідувати їм клялись Ленін і Сталін. І зараз, сімдесят п'ять років потому, кровоточать незагоєвані рани. А сьогодні діти, внуки і правнуки убивених все ще шукають відповідь на питання: за що повели їхніх рідних на тортурі? Шукають

і не знаходять...

Однеї ночі прийшла біда і в оселю Ренгольда Карловича Маркса. «Чорний ворон» повів господаря в обласне управління НКВС, як виявилось — назавжди...

* * *

Потяглися дні і ночі допитів, мета яких була одна: вивратити у заарештованого зізнання про ворожу, антирадянську, терористичну і т. д. діяльність. І спосіб був один і той же: тортури, доведення бранця до такого стану, що він ладен був підписати все, що йому диктував слідчий, лиш би припинились над ним знущання.

Навіть прізвище батька (Маркс!) і те, що він сам був батьком п'ятеро дітей (онуки вождя світового пролетаріату!), не врятувало Ренгольда Карловича Маркса від карального меча соціалістичної держави, ідеологічні засади якої заклав його батько.

Де, кому і коли навіть у тифозному мареві ще міг привидітися такий сюжет, єдиний в усій історії людства!

А каральна машина продовжувала свій невпинний біг: обвинувачення Ренгольдові Карловичу було сформульоване так:

— вів фашистську (!) агітацію серед німецького населення Херсонщини;

— намагався шляхом шкідництва, поганой власної роботи викликати у населення незадоволення радянською владою.

А це вже тягнуло на найвищу міру покарання — розстріл.

Як прийнято було у ті роки, цей вирок і затвердили нарком внутрішніх справ СРСР М. Єжов і прокурор СРСР А. Вишинський.

Розстріл був здійснений у Херсоні 16 лютого 1938 року.

Про що думав син Карла Маркса, коли соціалістичні опричники тягли його на розстріл? Чи згадав він недобрим словом свого батька? То, напевно, знає лише Всевишній...

Павло МАЗУР,
краєзнавець

м. Маріуполь

СЕВАСТОПОЛЬ — МІСТО СЛАВИ. І НЕ ТІЛЬКИ РОСІЙСЬКОЇ...

Я часто буваю в Севастополі. Це — моє місто. Тут я виріс. У Севастополі зустрів війну, брав участь у його обороні. Тут народилися мої діти, в севастопольській землі покаяться мої бойові друзі. Зустрічі із Севастополем для мене завжди хвилюючі. Особливо у травневі дні. Дев'ятого травня цього року місто-герой Севастополь відзначив чергову річницю визволення від фашистських загарбників. Для севастопольців це подвійне свято: день визволення збігається із днем Перемоги. У такі дні на вулицях Севастополя багато людей похилого віку, піджаки яких прикрашають ордени та медалі. І хоч живуть ці люди далеко від Севастополя, а тепер і в різних країнах, вони, як і тоді, у дні оборони, вважають себе севастопольцями. Не за пропискою, певна річ, — за причетністю до долі, історії, бойової слави міста-героя.

Останнім часом крокують вулицями Севастополя та митингують на площах досить часто. Але це не урочистий хід ветеранів під бойовими прапорами, що зберігаються в музеях міста. Це час від часу виводять на вулиці та площі своїх прибічників «спасителів Отчезтва» — прихильників відторгнення Севастополя і Криму від України. Використовуючи економічний стан, а він справді важкий, вони дестабілізують політичне становище у Севастополі й Криму, розпалюють між національну ворожнечу й на хвилі українофобії та за допомогою своїх московських хазяїв намагаються досягти своїх амбіційних цілей.

Антиукраїнська кампанія, розгорнута в Криму та за його межами, проводиться під лозунгами: «Чорноморський флот — Росії», «Севастополь — город русских моряков», «Севастополь — город русской славы» тощо. Такі вислови можна почути від російських флотських керівників, про це пишуть місцеві газети, говорять по радіо і телебаченню. Про це саме галасують митингуючі на площі Нахімова, більшість яких, до речі, до слави міста-героя не має ніякого відношення.

Втім, останніх можна зрозуміти. Адже ще зовсім недавно вважалося, що все досягнуте в історії колишньої спільної держави — надбання й слава — майже виключно росіян. Росії. Так привчили.

У минулому, як відомо, «руськими» нерідко називали представників усіх народів і народностей, що населяли Російську імперію, а потім — Радянський Союз. Коли ж російської держави ще не існувало, зміст цього слова був іншим: так називали населення Київської Русі — руси, роси, руси-україни. У той час, як відомо, і Чорне море, простори якого борознили судна великих князів Київських, на Сході й Заході іменовували Руським морем, а Керченську протоку — Руською протокою. Сьогодні ж слова «руський», «русские» — визначення чисто національної належності людини, етнічної групи людей. І те, що ще вчора сприймалося як належне, сьогодні викликає лише подив. Але ж дехто за звичкою, а хто за переконанням, а то й за злим наміром продовжує використовувати колишні категорії.

* * *

Останні століття українці й росіяни, разом з іншими народами, що входили до імперії, йшли поруч, жили однією сім'єю. Разом закладали міста, зводили заводи, будували кораблі, прокладали дороги... Разом створювали і Чорноморський флот, зводили Севастополь і не раз, плече до плеча, обороняли його від ворога.

Навесні 1783 року, місяць по тому, як Росія приєднала Крим, в Ахтиарську бухту ввійшли судна Азовської та Дніпропетровської флотилії, які покладали початок створенню Севастопольської ескадри. На безлюдному березі з'явилися перші кам'яні будівлі та українські хатинаманки. Команди суден, що прибули, — російські та українські моряки — стали першими будівниками Севастополя.

Новонароджений Чорноморський флот — спадкоємець традицій і слави своїх попередників — морських дружин Київської Русі (перед якими тремтіли Константинополь, славетних козацьких «чайок», тих самих, що, починаючи з першої (це засвідчено літературними джерелами) морської перемоги над турками в 1492 році, упродовж століть успішно вели боротьбу з турець-

ким флотом. Ще півстоліття тому запорожці не раз брали Синоп, Трапезунд, Кафу та інші турецькі морські фортеці, спустошували околиці Стамбула. Так, у 1614 році, тобто майже за 240 років до відомої Синопської битви, козаки перетнули Чорне море й ударили по Трапезунду, а через декілька днів захопили Синоп, спалили весь султанський флот, що знаходився у бухті, та арсенал, звільнили всіх полонених. Султан, довідавшись про це, звелів повісити свого першого міністра Насуха-пашу. Особливої сили і масштабів морські походи досягли в XVII ст., коли запорожці майже повністю панували на Чорному морі. Період цей пов'язаний з ім'ям козацького гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного.

Слава про відвагу й мореплавні майстерності запорозьких козаків була дуже поширена в Європі та на Близькому Сході.

Моряки в Україні становили значну частину екіпажів кораблів Чорноморського флоту з перших днів існування. До складу його, до речі, входила не тільки Севастопольська ескадра, котра поповнювалася кораблями, що сходились із стапелів Херсона та Николаєва, а й Лиманська гребна флотилія, що складалася з моряків-запорозьців. Ця флотилія (вона одержала найменування Чорноморська флотилія козаків) не раз відзначалася в російсько-турецькій війні 1787-1791 років: під час оволодіння турецькими фортецями Ізмаїл, Очаків, Бендери, а також у морських боях із турецькою ескадрою біля Кинбурнської коси та інших битвах.

За бойові заслуги та особисту хоробрість Антона Головатого, який командував козацькою флотилією, Катерина II нагородила Георгіївським хрестом. Високими нагородами було відзначено й багатьох козаків.

Немало козаків-українців входило до складу екіпажів кораблів ескадр Ушакова і Нахімова. Та й сам Павло Степанович Нахимов, як стверджують досліді — українського походження: його дідові, козацькому старшині з Харківщини Мануйлі Нахимову Катерина II за мужність у боях з турками надала російське дворянство і земельні наділи на його батьківщині та у Смоленській губернії, де народився майбутній адмірал.

А який значний внесок України у будівництво Радянського Чорноморського флоту! Згадаймо, що одним із перших кораблів флоту був есмінець «Незаможник», побудований на кошти селян-незаможників Орехівської волості Харківської губернії у 1923 році. А услід за цим на кошти трудящих України було введено до ладу крейсер «Червона Україна» та інші кораблі.

На верфях України українськими корабелями з української сталі побудовано майже всі кораблі Чорноморського флоту і близько половини надводних кораблів усього колишнього СРСР.

* * *

Уся героїчна історія Севастополя та Чорноморського флоту — це частка історії як російського, так і українського народів. Цього не знає тільки той, хто не хоче знати.

Мене, наприклад, неприємно вразило декілька публікацій про Севастополь і флот Григорія Поженяна, котрого я поважаю як фронтовика і поета, до того ж однополчанина (на крейсері «Молотов», з якого червонофлотець Поженяна пішов на сухопутний фронт у перші місяці війни, пройшли мої воєнні роки). Відбиваючи інтереси тих, кому не

до вподоби стабілізація в Севастополі й на Чорноморському флоті, він обурюється: як це «братя-українці» мають сміливість стверджувати свою причетність до Чорноморського флоту і «города русской славы»?

А один із колишніх нардепів колишнього російського парламенту Євген Пудовкін, який також немало зробив для дестабілізації становища в Криму і на ЧФ, свої міркування щодо Севастополя на нараді офіцерів Чорноморського флоту висловив так: «За Севастополь склали голови півтора мільйона росіян». У боях за Севастополь справді полягло багато солдат і офіцерів, хоч й не півтора мільйона, оскільки навіть загальна чисельність усіх військ, що брали участь у битвах за місто впродовж усієї його історії, не досягла й мільйона чоловік. Річ, однак, не в тім. Чому Пудовкін, Поженяна, інші російські націоналістичні патріоти «забувають», що збройні сили царської Росії та Радянського Союзу склалися не тільки з російських солдат і офіцерів, що величаво слава Севастополя досягнута кров'ю людей різних національностей і що в братських могилах (підкреслюю: братських, а їх багато у севастопольській землі) разом із російськими покаяються й українські воїни. І не тільки вони.

«Ми, моряки-чорноморці, учасники Великої Вітчизняної війни, ніколи не дивилися на людину з точки зору її національності, — пише віце-адмірал у відставці В. С. Пилипенко, удостоєний звання Героя в боях за Севастополь. — Хоробро билися всі. Хоробро й дружно. Прикро стає, коли замовчують заслуги одних, а випинають героїчні справи інших. Прикро й образливо... Ніхто не має права применшувати заслуги побратимів інших національностей».

Можна легко зрозуміти гіркоту й кривду заслуженого адмірала. Адже досить відвідати пам'ятники міста, ознайомитись зі скорботними списками на надгробних плитах братських могил, побувати у музеях міста, ознайомитись з архівними матеріалами, нарешті пройти вулицями, що названі іменами героїв, аби переконатися: поруч із російськими прізвищами стоять українські, білоруські, грузинські та інші, а це означає, що не тільки росіянам Севастополь зобов'язаний своєю гучною славою...

Храм св. архістратига Михайла на вулиці Леніна. На його меморіальних дошках поруч із найменуваннями Архангельського, Московського, Томського, Якутського, Мінського, Литовського та інших російських, білоруських, литовських полків значаться Житомирський, Український, Полтавський, Волинський, Чернігівський та інші піхотні й егерські полки з України.

Над знаменитим Малаховим курганом здійснюється пам'ятник — скульптурне зображення видатних захисників Севастополя адмірала В. О. Корнілова і матроса П. М. Кішки. Російський адмірал і український матрос. Пам'ятник-символ, що уособлює бойове братерство наших народів. Правда, Кішка Г. Поженяна та й «Советский энциклопедический словарь», що виїшов друком лише декілька років тому, чомусь вважають російським. Тим часом Петро Кішка народився у старовинному українському селі Зам'ятинець Кам'янець-Подільської губернії (нині с. Ометинці, що на Вінниччині), у родині кріпака деспотичної російської поміщиці Докедихіної.

У дореволюційний час поставлено пам'ятник (до речі, відлитий із турецьких трофейних гармат) ще одному «нижньому чину», матросу Гнатіві Шевченку — подія сама по собі неординарна. Подвиг Шевченка також символічний. Під час бою матрос закрив собою лейтенанта Бірюлова і своїм життям урятував життя російського офіцера.

Подвиг Гната Шевченка повторили солдати Полтавського полку Григорій Шевченко та Семен Ко-

нольський, які під час вибуху ворожої бомби прикрили собою командира 8-ї піхотної дивізії генерала Урусова і врятували його від загибелі. У Севастополі добре знали «боцмана Степана Буденка, котрий, як писав «Морской сборник», «однією своєю появою надихає кожного», коменданта Михайла Мартинюка, героїв нічних вилазок Федора Заїку, Кузьменка, Івана Димченка та інших.

Іх було багато, героїв української землі, які разом із російськими воїнами мужньо відстоювали Севастополь. Це саме вони, російські та українські кріпаки, одягнені у морські бушлати та солдатські шинелі, разом із своїми бойовими командирами прославили молоде місто, а не бездарне командування Кримської армії, що програто не одну кровопролитну битву під Севастополем.

* * *

Славу героїв першої оборони примножили захисники Севастополя у 1941-1942 роках. У битвах за Севастополь брали участь воїни більш як тридцять національностей.

Один із героїв Севастопольської оборони, командир 7-ї бригади морської піхоти генерал-майор Є. І. Жиділов у своїй книзі «Ми відстоювали Севастополь» писав: «Наш севастопольський плацдарм невеликий, але заселений він густо. Тут зібралися представники всіх народів, що живуть в нашій великій країні... Візьміть нашу бригаду. У нас зібралися сини майже всіх національностей Росії, України, Кавказу, Білорусії, Середньої Азії. Батальйон Геґешидзе матроси жартувано прозвали «інтернаціональним батальйоном»: він особливо розмаїтий за своїм національним складом. І не випадково, мабуть, найбільш бойовий, найбільш стійкий у нас — «інтернаціональний батальйон» грузина Геґешидзе, того самого капітана Геґешидзе, який одним із перших у бригаді заслужив звання Героя Радянського Союзу». У наших народів — українського та російського, писав Г. Поженяна, «лежавших в дні війни голова к голове» — і Бог один, і одна дорога до свободи, а от слава — у кожного своя!»

Ось так! Боротися з ворогом і проливати кров — разом, а що стоюється слави — то її треба поділити. І ділити: «Севастополь — город русской славы» так було названо одну із його статей. А хіба колишній фронтістик Григорій Поженяна, та й інші націоналістичні патріоти не знають, що на фронті славу не ділили? Вона була одна на всіх, як і перемога. Та й не заради слави на смерть стояли захисники Севастополя. Просто кожен знав: захищаючи Севастополь, він захищає тут свою батьківщину, свій народ, свій дім.

До речі, трагічною виявилася доля багатьох із них в останні дні оборони, коли всі можливості боротьби було вичерпано, а допомога не надходила, радянське верховне командування кинуло захисників міста напризволяще, а, по суті, віддало в руки ворога...

На нашому кораблі також служили моряки з різних республік, різні за національністю, та екіпаж був спаяний міцним флотським братерством, і це допомагало нам вистояти в найскрутнішій ситуації.

На початку вересня 1942 року у жорстокому нічному бою з торпедоносцями, бомбардувальниками та торпедними катерами (ше й під обстрілом ворожої берегової батареї) крейсер був тяжко пошкоджений. Берлінське радіо тоді навіть поспішило сповістити про потоплення корабля. Але екіпаж здійснив майже неможливе: з відірваною кормою, без руля, продовжуючи відбивати атаки фашистських літаків, змігати довести крейсер до бази, подолавши сотні трудних миль.

А коли бій закінчився, на ют для похорону за морським звичаєм вивезли тіла загиблих, чотирьох із вісімнадцяти — решту разом із кормою поглинула морська пучина.

Вони лежали поруч, «голова к голове», загорнуті у брезент, вкриті бойовим прапором корабля: комендор Микола Татарчук із Чернігівщини, електрик Михайло Тюрков, москвич, хімік Григорій Курієнко з Миколаївської області, рульовий Петро Погорелов, сталінградець.

Севастополь, мабуть, як жодне інше місто в Україні, пам'ятає й шанує своїх героїв, із подвигів яких і складалася його слава. Серед захисників і визволителів героїв було багато, але й поміж них виділялися імена особливо яскраві, які ще в роки війни були широко відомі не тільки у вогненному Севастополі — про них знала вся країна.

Одне з них — Іван Іванович Заїка з міста Кременчука. Командир 54-ї батареї берегової оборони, тієї самої, що своїми залпами сповістила про початок героїчної Севастопольської оборони. Три доби гармати вели нерівний бій з ворогом на підступах до міста, поки не були розбиті гармати і не вийшов з ладу весь особовий склад.

7 листопада 1941 року п'ятеро моряків — українці Василь Цибулько та Іван Красносільський, росіяни Микола Фильченков, Юрій Паршин та Данило Одинцов — стали на шляху танкової колони ворога, що просувалася на Севастополь. У нерівному бою всі вони загинули, та своїм життям перепинили шлях фашистським танкам.

Пам'ятниками увічнено подвиги старшого червонофлотця Івана Голубця, який ціною свого життя врятував товаришів і бойові катери (він першим на Чорноморському флоті одержав звання Героя — по смертю), старшого червонофлотця Олександра Чикаренка, котрий висадив у повітря величезну штольню з боєприпасами, знищивши при цьому близько двохсот гітлерівців, що прорвалися до штольні.

Мабуть, немає такого імені, котре севастопольці згадували б так тепло, як ім'я кулеметниці Ніни Онїлової. Дев'ятнадцятирічна українська дівчина із с. Новомиколаївка, що на півночі Одеської області, відзначилася ще в боях за Одесу. Потім — Севастополь, за який вона віддала своє життя.

Назавжди залишилися на севастопольській землі вихідці з України, вожаки севастопольської молоді і комсомольців — одесит Саша Багрій, Надя Крайова з Херсонщини, Костя Гармаш, що переїхав у Севастополь незадовго до війни.

І таких героїв, що їх шанує Севастополь і пишастся ними, багато, в тім числі й серед визволителів міста.

У визволенні Севастополя брали участь воїни близько сорока національностей. Усі вони відзначилися під час боїв за Крим та Севастополь. Національних з'єднань російських та українських не було, але сини наших народів воювали у складі кожної військової частини і на кожному кораблі.

* * *

Так було... І я впевнений, що російській і українській народи й надалі житимуть у дружбі й взаємній повазі і ніяким новоявленим «вождям» місцевого значення, ані завзятим шовіністам не сепаратистам не порушити що дружбу. А на просторах Чорного моря нестимуть бойову вахту кораблі дружніх флотів під українськими та російськими прапорами, взаємодіючи, як колись запорозькі та донські козаки.

Петро ГАРМАШ,
ветеран Чорноморського флоту,
учасник оборони Севастополя
(3 архіву «КС»)

Своїми рішеннями Верховна Рада України VI скликання наприкінці своєї каденції в другій половині 2012 року прийняла ряд змін до існуючого законодавства у земельних відносинах:

— створено Держремагенство, а його органам надано право розпорядження сільськогосподарськими землями державної власності шляхом передачі їх у власність і користування;

— землі державної і комунальної власності вважаються розмежованими з 1 січня 2013 р., а право державної та комунальної власності здійснюється після його реєстрації у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно;

— створено Державний земельний банк (далі ДЗБ), який має право здійснювати операції з земельними ділянками та майновими правами на земельні ділянки згідно з діючим законодавством України. Кабінет Міністрів України наділений правом передачі земель до статутного капіталу ДЗБ, хоча затверджений Постановою КМУ у 2012 році Статут публічного акціонерного товариства «Державний земельний банк» не передбачає здійснення банком таких операцій;

— залишається не до кінця вирішеною проблема щодо запровадження в державі земельно-реєстраційної реформи в частині присвоєння кадастрових номерів нового та старого зразка на земельні ділянки, право власності (користування) на які виникло до 2004 року та після вказаного терміну, що може призвести до втрати землі для їх власників.

20. 11. 2012 р. Верховною Радою України прийнято також Закон України «Про внесення змін до «Земельного кодексу України» (щодо обігу земель сільськогосподарського призначення)», яким змінено дату скасування мораторію:

1) «...не раніше 1 січня 2016 року...» (продовжено дію мораторію на продаж землі до 01. 01. 2016 р.);

2) за умови прийняття Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення», проект якого Кабінет Міністрів України повинен внести на розгляд ВР України протягом шести місяців.

Владні структури продовжують політику підготовки до запровадження ринку землі сільськогосподарського призначення. Так, протягом другого півріччя минулого року та січня — квітня 2013 року фахівці Інституту економічних досліджень та політичних консультацій з м. Києва в рамках проекту «Об'єднуємося заради реформ (UNITER)», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та здійснюється Раств в Україні для вивчення функціонування ринку земель сільськогосподарського призначення та моніторингу втілення земельної реформи, провели опитування власників земельних ділянок, фермерів та керівників сільськогосподарських підприємств. В цих опитуваннях працівниками вищезгаданого інституту досліджуються проблеми, які учасники ринку сільськогосподарської землі (так їх називають працівники інституту) бачать у сфері сільськогосподарського землекористування, ситуація із оформленням права власності на землю, необхідність юридичної допомоги, попит та пропозиція на землю та ставлення до зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення, а також до запровадження ринку землі.

У квітні ц. р. в Сімферополі була проведена «Публічна дискусія з актуальних питань земельних відносин та земельної реформи в Україні». На цьому заході були присутні члени Кримського комітету захисту рідної землі А. Іванов, В. Хмельовський, І. Фролов; представники землевласників, фермерів та виробників с/г виробництва, декілька представників райдержадміністрації з районів АР Крим. Представники Ради міністрів АР Крим, Міністерства сільськогосподарства АРК, голова асоціації фермерів та приватних землевласників України М. Маркевич та голова Республіканського ко-

мітету земельних ресурсів АРК О. Чабанов проігнорували дискусію.

За інформацією співробітників Інституту, опитування проводились в трьох регіонах України: Хмельницька, Дніпропетровська області та Автономна Республіка Крим. В рамках опитувань досліджувалась обізнаність власників земельних паїв, сільськогосподарських виробників про їхні права та обов'язки, про особливості земельних відносин, їх оцінку земельної реформи в Україні.

Дослідники підкреслюють у своїх висновках, що землевласники у переважній більшості не бажають продавати землю та в значній переважній частині опитаних підтримують мораторій на купівлю та продаж землі. Багато з них правильно вважають, що земля має коштувати величезних грошей, але чи можна знайти еквівалент ціни (паперових грошей) українським чорноземам,

Анатолій ІВАНОВ,
голова Кримського Комітету захисту рідної землі

ЗЕМЛЯ І ЗАКОН: ПРОЕКТ НОВИЙ, НАМІРИ СТАРІ...

сформованим протягом багатьох тисячоліть і залишених нам, українцям у спадок...

Половина опитаних власників земельних паїв зверталась до органів влади щодо своїх прав землеволодіння. Шоста частина власників земельних паїв навіть не знають, де розташована їхня земельна ділянка. Великі складнощі виникають у них також при оформленні прав власності на землю у зв'язку з корупцією в органах влади, високою ціною виготовлення державного акту, а також великі проблеми із процедурою звернення до районних органів земельних ресурсів.

Про свої права землевласники отримують інформацію від орендарів та частково від юридичних консультантів і місцевої влади. Орендарі в основному більше враховують власні інтереси, а юридична допомога землевласнику в сільській місцевості майже недоступна, та й коштує невеликих грошей.

Сільськогосподарські виробники також не готові купувати землю та її не підтримують запровадження найближчим часом ринку земель сільськогосподарського призначення.

Найбільш актуальними проблемами вони вважають нестабільність державної політики в аграрному секторі. Не вирішені владою також питання кредитування сільськогосподарського виробництва, — банківські структури дають кошти під дуже високі проценти, і не в повному необхідному обсязі. Однією з найбільших проблем реформування аграрних відносин в Україні сільськогосподарські виробники та землекористувачі вважають несприятливе законодавство, нестабільну економічну ситуацію в державі та корупцію в органах влади. Переважна більшість с/г виробників та землекористувачів для вирішення правових проблем створюють юридичні служби або наймають власних юристів.

Представниками Інституту було вірно підкреслено, що крім продовженого Верховною Радою України «Мораторію...» українською владою не вирішені багато питань земельних відносин та їх правового врегулювання. Зараз існує реальна загроза — впровадження ринку земель сільськогосподарського призначення призведе до скуповування землі обмеженою кількістю пов'язаних між собою найбагатших «сімей» за найнижчими цінами через відсутність конкуренції на такому «ринку»; фермери, що працюють на землі, мають в оренді та власності невеликі земельні ділянки, не зможуть бути реальними покупцями землі.

В Держремагенстві України у квітні ц. р. відбулося засідання Науково-експертної Ради, на якому було обговорено проект нового Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення».

Головною тезою цього проекту Закону є те, що «продавати землі сільськогосподарського призначення можуть всі, хто має їх у власності». З попереднього проекту Закону України «Про ринок земель» перенесено деякі пункти: що стосуються обмеження кола власників с/г земель: держава, територіальні громади, громадяни України; щодо обмеження площі землі у власності; заборона зміни цільового призначення сільськогосподарських земель протягом 10 років; мінімальний розмір орендної плати — 3% від нормативної грошової оцінки землі та ін.

Так звані «нові положення» цього проекту Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» такі:

— необхідність отримання громадянами України дозволу від Мінагрополітики на придбання сільськогосподарської землі у власність;

— необхідність реєстрації продавців сільськогосподарських земель;

— встановлення заборони на при-

власності цієї країни їжі — найважливішого стратегічного продукту. Сумними прикладами є торгівля землею с/г призначення в країнах Латинської Америки та Африки, що призвела до доларової залежності від найбагатших країн світу.

Розпочата за часів Президента Л. Кучми земельна реформа в Україні згідно Указу Президента Л. Кучми від 03. 12. 1999 р. «Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки» та передача землі у власність, а також прийнятий Верховною Радою України «Земельний кодекс України» у 2002 році призвели до остаточного знищення агропромислового комплексу держави, а руйнація інфраструктури на території сільських рад прискорила обезлюднення села. Підготовка таких проектів по реформуванню земельних відносин (проект № 9001 «Про ринок Земель в Україні» від 2012 року, проект 2013 року «Про обіг земель сільськогосподарського призначення» не вирішували проблем реформування аграрного сектора та земельних відносин в Україні. Норматив-

до державної власності не легально відчуждені та земельні ділянки, що використовуються не за цільовим призначенням; для унеможливлення сиріх схем та усунення «посередників»; створити неподільні лоти для стабільного і ефективного сільськогосподарського землекористування; прийняти необхідні доповнення до нормативно-правових документів щодо визнання недійсними угод, законодавчо передбачити можливість повернення власнику незаконно переданої в оренду земельної ділянки, запровадити кримінальну відповідальність за порушення законодавства за чинені дії з відчуження землі під час мораторію.

У жодному з діючих правових документів та запропонованих владою протягом останнього часу не знаходиться вирішення існуючої реальності, — менше 10 найбагатших людей України мають у землекористуванні п'яту частину українських чорноземів. На цих землях запроваджено, заради якнайшвидшого збагачення, інтенсивне землеробство та вирощування різних технічних та зернових культур з порушенням процесу сівоозмін, що призводить до виснаження ґрунтів, зниженню їх родючості.

Важливим питанням для захисту сільськогосподарських земель від процесів ерозії та затримання вологи є відродження лісових насаджень вздовж доріг та на межах полів, а для степової частини Автономної Республіки Крим це сьогодні надзвичайно актуально! Крім того, Програмою необхідно передбачити питання збереження українських чорноземів та відродження їх родючості на основі запровадження сівоозмін та інших новітніх засобів.

Програма повинна містити питання збереження зернових культур, зберігання овочів, фруктів; переробка та виробництво екологічно-чистих продуктів харчування найвищої якості насамперед для населення нашої держави. Вирішення проблем відродження тваринництва також має бути складовою Програми.

Важливою складовою Програми є комплекс питань відродження продуктивних сил українського села. Детальне обстеження селища та всієї території селищної ради дасть можливість скласти Паспорт села. Для організації паспортизації можна, по можливості, якраз і використовувати дослідження в рамках міжнародних проектів «Об'єднуємося заради реформ», які фінансуються агентствами США з міжнародного розвитку, а також інших проектів. На основі даних Паспорта села з'явиться можливість при складанні Комплексу заходів врахувати всі напрямки діяльності селянина-хлібороба та створення найбільш сприятливих умов життєдіяльності на кожній окремій території.

Бажано, щоб ініціативи Мінсоцполітики України про заохочення молодих спеціалістів при направленні на роботу в сільську місцевість передбачали не тільки грошові стимулювання і житло, а й відродження всієї інфраструктури села (дитячих садків та шкільних навчальних закладів, лікарень, будинків культури, доріг, транспортного сполучення і т. п.) — бо існуюча система так званої «оптимізації» в системі освіти, медицини призводить лише до закриття медичних установ, шкіл та дошкільних навчально-виховних закладів в сільській місцевості та навіть у районних центрах.

Державна Програма реформування аграрно-промислового виробництва та земельної реформи України, на нашу думку, повинна бути розроблена за участі фахівців різних галузей міністерств і відомств держави, затверджена Кабінетом Міністрів України та подана до Верховної Ради України для прийняття необхідних законодавчих актів.

Звертаємось до депутатів Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, працівників галузевих профільних інститутів, інших владних структур з вимогою змінити своє ставлення до Реформи земельних відносин в Україні задля збереження землі для нащадків і запровадження ринкових відносин у торгівлі продукцією сільськогосподарського виробництва, а не торгівлі землею.

М. Сімферополь

«КОБЗАРСТВО КРИМУ І КУБАНІ»

Книга відомого ялтинського бандуриста-подвижника Олексія Нирка «Кобзарство Криму та Кубані» вийшла друком під грифом Міністерства освіти і науки України, Науково-дослідного інституту українознавства, кафедри українознавства факультету прикладної лінгвістики університету «Львівський Ставропігон» та Українського університету в Москві.

Додамо, що сталося це, на превеликий жаль, після смерті автора — Олексія Федоровича Нирка. Той матеріал, який він зібрав, дослідив і упорядкував, не спромоглася осягнути жодна наукова установа. А то ж — територія, на якій проживали і творили самотутнє кобзарське мистецтво українці. Тим цінніша робота, яку він самотужки зрушив, підготувавши підґрунтя для подальшого наукового дослідження. Бодай коротко нагадаємо про основні віхи його життя і творчості, бо воно варте того, щоб на його прикладі вчилися молодь самовіддано працювати собі на радість, а Вітчизні на користь.

Народився 1926 року в селі Мар'янському Апостолівського району на Січеславщині (Дніпропетровщині). В селі, яке за російського самодержавства не знало кріпацтва.

В юності «за націоналізм» прямо зі студентської лави запроторений до сталінських концтаборів (1950-1956 рр.)

Через деякий час після звільнення, маючи певну музичну освіту, зайнявся активно музикальною діяльністю — викладав мистецтво гри на бандурі. Зокрема, керував у Нікополі капелою бандуристів.

Новий, дуже важливий етап у його творчій біографії розпочинається після переїзду молодого подружжя Нирків до Ялти. У тому ж році Олексій Нирко організовує і керує капелою бандуристів імені С. Руданського при Ялтинському технікумі гуманітарної освіти. Своєю дітищем він талановито керував 40 років, отримавши високе звання народної капели і зробивши вагомий внесок у багатонаціональну культуру кримського регіону. Успіхи її супроводжували не лише в колишньому Союзі, а й в багатьох країнах Європи.

У 1975 році він так само вдало організовує ще одну капелу — дитячу — «Кримські проліски», яка також була удостоєна високого звання народної, що не мало прецеденту на той час.

У 1999 році за сприяння О. Нирка був організований напівпрофесійний ансамбль «Зоряниці».

Усі ці роки маестро, крім викладацької роботи в технікумі гуманітарної освіти (згодом — інститут, а далі — університет), активної участі в різноманітних конкурсах в т. ч. за рубіжем, великої громадської роботи (один з найактивніших учасників відкриття музею Лесі Українки в Ялті; після проголошення Незалежності України — організатор і перший голова «Просвіти»; засновник щорічних фестивалів «Дзвени, бандуро!»), розпочинає скрупульозну роботу на неторкнутих ще перелогах кобзарства в Криму, а згодом і Кубані, освоєної колись запорозькими козаками, котра до більшовицького нашествия була просякнута в усіх сферах духом українства.

Коли б Україна була українською, то вона б гідно оцінила внесок свого сина в національну культуру, а тодішня совєтська влада, пам'ятаючи про наклеєний нею ж ярлик «українського націоналіста», зі скрипом дала О. Ф. Нирку «Відмінника народної освіти». При цьому номенклатура постійно відсовувала або

викреслювала його ім'я зі списків на «Заслуженого діяча культури». Олексій Федорович — не та людина, щоб ганятися за званням, проте сам факт говорить, чия то була влада. А це високе звання було присвоєне вже в незалежній Україні.

Він дослідив історію розвитку українського театру в Криму в 20-х роках ХХ ст. і видав монографію «Українська театральна трупа в Ялті» лише в наш час. (Між іншим, в цій трупі починала свій творчий шлях знаменита потім Оксана Петрусенко).

Він здійснив свою мрію і відкрив у Ялтинському університеті гуманітарної освіти в одній з кімнат експозицію майбутнього музею кобзарства Криму та Кубані.

Плодом багаторічних зусиль стало посмертне видання його наукових праць під загальною назвою «Кобзарство Криму та Кубані».

Відкривається видання зворушливою статтею соратниці О. Ф. Нирка з української громади Ялти С. Кочерги, члена Національної спілки письменників України, під назвою «Учитель Батьківщини».

А далі йдуть статті незабутнього Олексія Федоровича, які він публікував у різні часи в пресі, наукових збірниках чи доповідав на наукових конференціях.

Першою йде основоположна стаття «Кобзарство в В. Литвинюк, О. Бердник та С. Фарфоровський (дослідником кобзарства на Кубані кінця ХІХ — поч. ХХ ст.) з приводу занепаду кобзарства, здійснює екскурс в часи Київської Русі та посилається на російського збирача старовинних казок і повір'їв другої половини ХІХ початку ХХ ст. Ю. Миролубського. Той записав свого часу від кобзаря Олексія, коли той «ходив по чорноморських станицях кубанців», казанія «Про князя Кия», «Про Волинь хоробру» і ще більш древні аж до «Людини-риби» Януша, яких не знали навіть ті кобзарі, що виконували думи та героїчний епос. Доводячи своїм опонентам про неперервність кобзарських традицій, О. Нирко посилається також на українського музикознавця І. Шрамка, який «на основі декору і язичницької символіки на давніх кобзах робить висновок про їх дохристиянське побутування».

Згадуючи кобзарів від часів переселення запорожців на Кубань, автор коротко характеризує найвідоміших з них та їхню подальшу,

часто трагічну долю за часів радянської влади.

Розповідає про кобзарського батька з Січеслава М. О. Богуславського — організатора перших ансамблів бандуристів на Кубані, в яких свого часу грали відомі В. Ємець, М. Теліга та ін.

Не без гордошів він наголошує на тому, якої величезної популярності набуло кобзарство на Кубані, починаючи з 20-х років минулого століття. Вказуючи на початки фемінізації колись суто чоловічого мистецтва гри на бандурі, він зупиняється на творчій долі перших трьох жінок-бандуристок.

Не міг оминати О. Нирко і трагедію, яку розділили разом з українським народом його вірні кубанські доньки й сини-бандуристи в роки Громадянської війни, зазнаючи непоправних втрат як від білих, так і від червоних бандитів. Довершили чорну справу сталінські опричники під час голодомору та репресій.

Крім того, автор виносить в окремі розділи «Неповний реєстр кубанських кобзарів-бандуристів» та «Неповний список репресованих кобзарів-бандуристів Кубані».

На переконання О. Нирка найвищими бандуристами Кубані були Конон Безщасний, Антін Головатий, кобзар Олексія, Степан Жарко, Кузьма Німченко, Антін Чорний, Василь Шевченко.

Окремі статті присвячено таким відомим кубанським бандуристам, як Р. Чобітько (1898-1974), П. Шермет (1905-1984), С. Лазаренко (1897-1985), К. Йорж (1898-1963), І. Діброва, К. Безщасний, І. Шермет та інші.

Автор не обійшов увагою і талановитих майстрів з виготовлення кобз та бандур, від роботи яких залежить не лише зовнішнє враження від інструменту в публіки, але найважливіше — його приворожуюче звучання («Кубанські майстри бандур»). Окрема стаття присвячена неповторному майстру з виготовлення бандур, який пройшов тернистий шлях, і мало хто знає про нього як бандуриста, котрий віртуозно грав на своїх інструментах, підносячи техніку виконання на вищий шабель («Кобзарська спадщина О. С. Корнієвського»). Хоча О. Корнієвський був родом із Чернігівщини, але його

музичні інструменти прислужилися не одному поколінню кубанських бандуристів.

Принагідно в інших своїх статтях О. Нирко згадає й імена не менш відомих майстрів виготовлення бандур з України — до Кубані.

Викликає посилені інтерес стаття «Думний епос у Кубанському краї». У ній виділено розділи з прізвиськами тих бандуристів, в репертуарі яких звучали думи. Але крім цього він подає уривки з ще давніших, т. зв. казань часів Київської Русі, зокрема — «Про князя Кия, засновника Київської Русі», а також не відомо широкому загалу думу «Запорожці під Ізмаїлом» та ін.

Значна частина видрукованого в книзі матеріалу присвячена кобзарству в Криму, і хоч не виділена в окремий розділ, проте напрохуд органічно вміщена після матеріалів про кубанське кобзарство. Воно й не дивно, коли про це пише людина, видана цій справі.

Цікаві полемічні статті О. Нирка про ансамблі та капели бандуристів на Кубані. У тому сенсі, чи то була дійсно капела, і яка ж була справді першою на Кубані?

Є тут і ювілейна, розгорнута стаття, приурочена до 35-річчя Ялтинської капели бандуристів ім. С. Руданського, стаття про музей Кобзарства Криму та Кубані, а також — про знаменитого хормейстера Прокопа Сапса.

Пі розділ знайомить нас з бібліографією О. Ф. Нирка. У ІІІ розділі представлена бібліографія про творчість О. Ф. Нирка та розповідається про його колективи бандуристів.

Загалом, надзвичайно багатий і досі не видаваний у такому обсязі зібраний матеріал у збірнику статей мав би вийти у солідному поліграфічному оформленні і послужити науці фольклористики, а також шанувальникам бандурного мистецтва.

Хочеться сподіватися, що ця книга буде перевидана і матиме привабливий ошатний вигляд, адже Олексій Федорович заслуговує на краще пошанування.

Микола ДОЛГОВ,
кандидат філологічних наук,
кобзарознавець

м. Січеслав (Дніпропетровськ)

ЯКІ ЧАСИ — ТАКІ Й «КОБЗАРИ»...

Прохання про присвоєння звання народного артиста України виконавці шансону Олегу Гаврилюку підписали 13 народних депутатів від Партії регіонів. Про це пише газета «Коммерсант-Україна».

У розпорядженні газети опинилися документи, які свідчать про те, що відповідне прохання главі держави підписали Ян Табачник, Сергій Тігіпко, Віталій Журавський, Нестор Шуфрич, Ельбрус Тедеєв, Вадим Колесніченко, Володимир Олійник, Таїсія Повалій, Микола Сорока, Микола Дем'яненко, Тетяна Бахтеєва, Володимир Демішкан, Володимир Місик.

У зверненні народні депутати найбільш знаковими назвали нову роботу виконавця «Спасибо МВД!», гімн пенітенціарної служби, а також цикл духовних пісень. З нагородного листа виходить, що окрім пісень, які увійшли до семи авторських альбомів, серед яких «Открытие», «ПроХХХодимець», «100 процентів», О. Гаврилюк також видав п'ять збірок віршів. Зокрема, «Второе Я», «Дыхание плоти», «Бесстыжие стихи», більшу частину яких складають твори, що містять ненормативну лексику.

Опитані газетою підписанти заявили, що не були ініціаторами звернення і не дуже добре знайомі з творчістю О. Гаврилюка.

«Нагадайте мені, будь ласка, хто такий Олег Гаврилюк?», — перепитав Е. Тедеєв. «Я не був ініціатором цього прохання. До мене підійшли і запитали, чи можу я підписати колективне звернення. Я колись чув кілька його пісень, вони у мене відклалися в голові, я і підписав», — сказав В. Колесніченко.

В. Олійник послухав кілька дисків виконавця шансону і навіть одержав від нього особисте запрошення на концерт, на який не пішов. «Мені сьогодні показали його вірші, це ганебна річ, я б їх не слухав і не читав. Хоча, відверто кажучи, і у класиків не все було гладко в цьому відношенні», — сказав В. Олійник, додавши, що наступного разу ретельніше вивчатиме творчість людей, прохання про нагородження яких його просять підписати. Крім того, він уточнив, що, зазвичай, ініціатором прохання є перший народний депутат, що підписався, яким у даному випадку є Ян Табачник. Втім, той від коментарів відмовився...

* * *

Президент України Віктор Янукович присвоїв почесне звання Заслужена артистка України співачці Світлані Лободі.

Звання присвоєно відповідно до Указу про відзначення державними нагородами України з нагоди Дня Конституції України. Указ розміщений на сайті глави держави.

Згідно з цим Указом нагороджено орденом «За заслуги» ІІ ступеня генерального директора міжнародного фестивалю сімейної творчості «Мелодія двох сердець» співака Віталія Білоножка.

КОБЗАРСЬКА ТРІЙЦЯ

Наприкінці червня в Національному центрі народної культури «Музей Івана Гончара» в Києві відбувся мистецький фестиваль «Кобзарська Трійця-2013». На нього зіхалися сучасні кобзарі. Відбувалися майстер-класи, ознайомлення з технікою виготовлення музичних інструментів, показ фільмів, концерти з українськими танцями. Дослідники виступали з науковими доповідями.

За сприяння Ярини Романюк із Харкова була влаштована виставка «Микола Будник — майстер, художник, поет» з нагоди 60-річчя з дня народження цього видатного діяча відродження кобзарства, який помер 12 років тому. В його оселі в місті Ірпені на Київщині гуртувалася молодь, що відроджувала українські національні звичаї.

Доктор мистецтвознавства Михайло Хай зазначає: «Легендарний панотець Київського кобзарського цеху Микола Будник увійшов в історію української культури як носій глибокого розуміння автентичності ко-

бзарства. Переїнявши традицію з рук зачинателя сучасного реконструктивного кобзарського руху Г. К. Ткаченка, він власним прикладом, силою свого невичерпного таланту вивів цей рух із андеграунду й підпілля на обшири всенародного визнання».

Розлетілися по світу виготовлені Будником бандури, кобзи, ліри, гусли. Лише невелику частину Будникових інструментів пощастило зібрати на виставці. Кобзи «вересаївські», бандури «старосвітські», гусли, ліри і гудок половецький для експонування надали Харківський національний університет мистецтв ім. І. Котляревського, кияни Тарас Компаніченко, Володимир Кушпет, Тарас Силенко і Кирило Стеценко та харків'янин Кость Черемський. Зокрема, експонується ліра — останній музичний інструмент міжнародний майстром. На виставці також представлено 12 акварелей, 14 віршів і 6 фото Миколи Будника. Крім того, для фестивалю була підготовлена виставка друкованих видань про кобзарство.

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ
м. Ірпень, Київська область

Микола Будник

У Національному музеї Тараса Григоровича Шевченка екскурсоводи часто бачать подив і захоплення в очах відвідувачів. Це мить несподіваного відкриття для себе багатого і складного образного світу Т. Г. Шевченка — художника. Його невеликі за розміром полотна, акварелі, сепії, офорти, рисунки олівцем наділені нев'янучою силою великого мистецтва.

У світі немає видатних художників, до яких повсюдне визнання прийшло вже після смерті. Це тільки наш Тарас — великий митець, творча індивідуальність якого надивовижу розмаїта.

Поет могутньої, полум'яної пристрасті понині дивує весь освічений люд. Він також добре знавний як прозаїк і драматург. Його вулканічній душі для вияву колосальних пристрастей і дум замало було одних лише слів, нехай і вогненних. Душа його прагнула продовжити своє буття у барвах, лініях, пластиці, архітектурі, скульптурі.

Поет, очевидно, був свідомий своєї великої місії, бо пророчо звучать його слова:

*Воскресну нині! Ради їх,
Людей закованих мій,
Убогих, нищих... Возвеличу,
Малих отих рабів німич!
Я на сторожі коло їх
Поставлю слово...*

Мільйонам читачів поет відомий як найщиріший лірик. Рідна цій ліриці поезія його пейзажів і жанрових композицій. Критичний струмисько б'є в його малярських творах... Зрештою, Т. Г. Шевченко — портретист за покликанням. Він писав: «Мало бачити, милуватись прекрасним, розумним, добрим чолом людини, — треба малювати його на папері і милуватися ним як творінням живого Бога. Ось що треба для повного нашого щастя, для нашого повного життя!»

У всьому вітчизняному образотворчому мистецтві XIX сторіччя не можна назвати іншого видатного художника, який би так багато уваги приділяв такому різновидові портрета, як автопортрет. Слава і велика подяка Богові, що до нашого часу дійшло понад тридцять авторських зображень Т. Г. Шевченка.

Не із примхи і для розваги, не із схильності до самомишування і не заради демонстрування віртуозної майстерності брався художник за олівець та пензель, аби витворити на папері та полотні і довірити людям власний образ.

Автопортрети справжніх митців завжди є наслідком самоаналізу та самопізнання особистості. На

превеликий жаль, з різних причин малярський доробок митця вивчений не так добре, як поетичний. Це стосується конкретно кожного твору і загальних проблем творчості художника. Тому соромно нам бачити нашого Пророка тільки у кожусі.

Усі десять невольницьких літ тяжіла над Кобзарем нелюдська заборона писати і малювати. Але й у жаклих умовах солдатчини митець знаходив сили для боротьби і таємно, дотримуючись конспірації, продовжував творити, про що говорить його поезія:

*Хоч доведеться розп'ястись!
А я таки мережить буду
Тихенько білії листи.*

Таке кредо митця однаковою мірою стосується його як поетич-

*її окрадену збудять...
Ох, не однаково мені.*

Його ніколи не покидала віра в те, що «Сонце йде і за собою День веде...». Громове слово Тараса лунало, лунає і буде лунати тисячоліттями далеко за кордонами нашої держави.

Він — спільник наш у боротьбі за мир, за вселюдську правду і вселюдське щастя. Благородна простота — основна риса його творчості. Величне багатство Шевченкових ритмів, завжди підпорядкованих внутрішньому змісту; поет чудово володіє внутрішніми римами та іншими засобами музичних віршів.

Великий Тарас незрівнянний майстер звукопису. Але звукопис, алітерація у поета ніколи не

ридаю. Сльози градом котяться по обличчю, але стримати їх не можу. Вислухала все, що говорила мила жіночка-екскурсовод. В кінці екскурсії ведуча тихо запитала мене:

— Это, наверное, ваш очень далекий родственник?

— На превеликий жаль, ні! — відповіла я.

— Да! Здесь многие плачут, в Основном с Украины, особенно с Запальной Украины...

Я щиро подякувала їй за коротку змістовну розповідь про нашого Велета — Тараса, хоч знала і знаю про нашого Генія дуже багато, набагато більше, ніж почула. А хіба можна не знати про нашого титанічного працелюба, патріота України, поборника пра-

А пристосуванцям жилося «вольготно на Руси»...

Тарас прожив дуже мало, але яскравий його талант свідчить про могутню силу духа, титанічну працю (не змарнував ні хвилини). Божий дар — а це талант до всього: пера, пензля, музики, архітектури, скульптури; доброта до всього живого, прекрасного, Божого вивела його на шлях неперевершеного ніким Митця. Він знавний в усьому світі, у кожному куточку нашої планети.

Він — бунтар, піднімав всіх трударів-бідарів на боротьбу за свободу, волю, гідне, Богом дане життя.

Зіставляю земне життя двох яскравих особистостей: Т. Г. Шевченка і О. С. Пушкіна. В Олександра Сергійовича життя було багате, затишне, опікунське, веселе на той час. Ріс у заможній родині, де няня стежила за його фізичним, естетичним, розумовим вихованням. Почувався малий Саша «вольготно», як кажуть росіяни. Але безглузда дурель обірвала йому життя теж у середньому віці. Хоч він теж (як і Тарас Шевченко) засуджував царську владу з її деспотизмом. Наведу приклад його поезії:

*Самовластительный злодей!
Тебя, твой трон я ненавижу.
Твою погибель, смерть детей
С жестокой радостью вижу.
Читают на твоём челе
Печать проклятия народы,
Ты ужас мира, стыд природы,
Упрек ты Богу на Земле.*

На превеликий жаль, доля також розпорядилася жорстоко з поетом, письменником О. С. Пушкіним. Хоч за своє коротке життя він написав багато на різноманітну тематику, але якби жив довше, видав би утричі більше. Та доля була невблаганною.

Наш геніальний Тарас власне для себе хотів від долі небагато — всього лише владнати особисте життя: купити чи побудувати хатинку з видом на Дніпро, на пагорбі, де б він чув, «як реве ревуцький», бачив Господню природу української землі навколо хатинки, господарювати з людиною, милою серцю, та творити, творити... у спокої. Але доля і тут була сильнішою за Митця. Не судилося йому прожити до старості. В 47 років він покинув земне життя, залишивши нам смуток, сльози, зате живі спогади на віки. Вже 200 літ людство пишається нашим славним Тарасом.

Вічна йому пам'ять на тисячоліття!

Ольга КЕРДА,
письменниця
м. Миколаїв Львівської області

ТАЛАНТ І ДОЛЯ

ної, так і малярської творчості.

Т. Г. Шевченко мислив по-народному. Свята думка нашого патріота, сина України. Він писав: «Історія Південної Росії, точніше України, всіх і всякого дивує своїми напівлегендарними лицарями і тим, що тут діялося. Народ надивовижу оригінальний, земля прекрасна, і усього того ще не бачили очі освіченого люду, тоді як Україна давно вже мала і композиторів своїх, і художників, і поетів.

Що їх так причаровувало, що вони забули своє рідне, — не знаю... Ті, хто хоч раз бачили нашу Україну, кажуть, що хотіли би жити і вмерти на її прекрасних полях.

А що казати нам, дітям її... треба любити і пишатися найкращою своєю матір'ю. І я, як син її великого сімейства, служу, якщо не ради добра для нього явного, то принаймні, для слави імені України. Навчений трохи мистецтву малярства, я розпочав видання, назване мною «Мальовнича Україна».

У багатьох майстрів слова образ поета подається ідеальним. У О. С. Пушкіна таких віршів кілька — «Пока не требует поэта...», «Поэт, не дорожи любовью народной» та інші. Є такі вірші у Гете, Гейне, Беранже, Міцкевича, Лермонтова, Некрасова і багатьох інших.

Ми називаємо Т. Г. Шевченка народним поетом, тому що всі його думки, любов присвячені народові, боротьбі за його визволення та щастя. Наш Пророк був, є і буде полум'яним українським патріотом на тисячоліття. Він писав:

*Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні*

були самоціллю. Слово в його руках було зброєю боротьби з усім жорстоким, і він гострив цю зброю невтомно все своє життя. Багато гірких, сумних, трагічних сторінок у поета, викликаних тогочасним життям. Тарас Шевченко писав:

*Ходімо ж, долецько моя!
Мій друже, вбогий,
нелукавий!
Ходімо дальше,
дальше слава,
А слава — заповідь моя.*

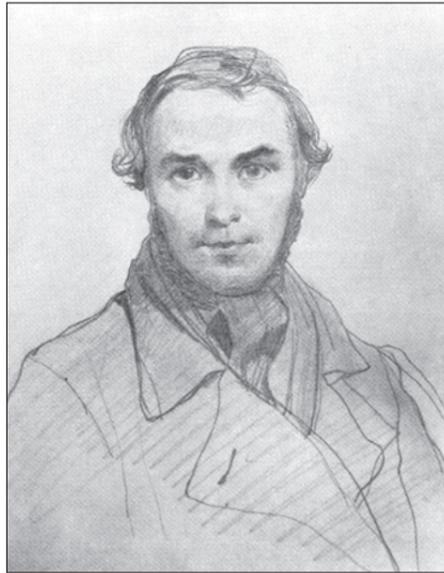
Слава не забарилася, йшла по тернистій дорозі царського правління Російської імперії. Тому мужній наш Тарас кличе долю:

*Доле, де ти!
Доле, де ти!
Нема ніякої...
Коли доброї жаль, Боже,
То дай, злої, злої!..*

Талантами Бог щедро наділив його ще з пелюшок. На жаль, доля обминула його, тому Тарас кличе хоч злої дати йому. Зла доля не забарилася... відміряла йому аж 47 років. У такі роки — це розквіт людини. Але не стало нашого Кобзаря на половині земного шляху. Гірко, страшно, боляче, сумно, трагічно, загадково...

Свого часу я відвідала поетову кімнату-музей у С.-Петербурзі в Академії мистецтв. На другому поверсі Академії радянська влада виділила під музей маленьку кімнатку, де мешкав наш Пророк після повернення із заслання. Більш ніж скромно, можна сміливо сказати, що убого, бідно і дуже скромно...

Слухаю екскурсовода і ридма-

Т. Шевченко. Автопортрет. 1845 р.

вди на віки та тисячоліття? Це наш Ісус Христос український!

Відвідала в С.-Петербурзі також музей-квартиру російського класика О. С. Пушкіна. Обстановка наче і проста, але площа не маленька: дитяча, вітальня, їдальня, спальня, велика бібліотека, відповідні меблі у кожній кімнаті. Родинний затишок: діти, дружина поета, прислуга, гувернантки і таке інше.

А що ж у Тараса було: сирітство, кріпацтво, наймитовання, зневага до кріпака, статків ніяких, поневіряння, заслання на 10 років у Казахстан; заборона писати і малювати, розмовляти з людьми. Суцільна муштра, переслідування, доноси, безгрошів'я. Царські посіпаки дуже боялися бунтаря, його правди і свободи.

ПРО ЧЕРВОНУ КАЛИНУ...

У «Кримській світлиці» (№ 24 від 14. 06. 2013) була надрукована цікава стаття «Пісня, що стала гімном», в якій оповідається, як в період зародження січового стрілецького руху в 1913 році поетом Степаном Чарнецьким було створено пісенну перлину, яка вже давно стала народною піснею, «Ой у лузі червона калина...». Перший куплет і приспів цієї маршевої пісні, написані напередодні I Світової війни для українського вояцтва, яке відроджував стрілецький рух, звучить так:

*Ой у лузі червона калина
похлилася.
Чогось наша славна Україна
зажурилася.
Приспів:
А ми тую червону калину
піднімемо,
А ми нашу славну Україну,
Гей, гей, розвеселимо!
Мені здається, що ця пісня*

має значно більшу, глибшу історію. Прочитавши статтю, я звернувся до першого виданого в Україні (у Києві) в 1874 році збірника «Исторические песни малорусского народа с объяснениями Вл. Антоновича и М. Драгоманова». В другому томі на сторінці 50 надрукована «Пісня № 2», записана авторами в с. Марьянівці Єлісаветградського уезду Херсонської губернії. Вона звучить так:

*Розлилися круті береженьки,
гей, гей, по роздолі,
Пожурились
славні козаченьки,
гей, гей, у неволі.
Гей ви, хлопці,
ви добрі молодці,
гей, гей, не журіться,
Посідлайте коні воронії,
гей, гей, садовіться.
Та поїдем у чистеє поле,
гей, гей, у Варшава,
Та наберем
червоної китайки,*

*гей, гей, та на славу;
Гей щоб наша
червона китайка,
гей, гей, не злиняла,
Та щоб наша
козацькая слава,
гей, гей, не пропала.
Гей щоб наша
червона китайка,
гей, гей, червоїла,
А щоб наша козацькая слава,
гей, гей, не змарніла.
Гей у лузі червона калина,
гей, гей, похлилася,
Чогось наша славна Україна,
гей, гей, засмутилася.
А ми ж тую червону калину,
гей, гей, та піднімемо,
А ми ж свою славу Україну,
гей, гей, та розвеселимо.*

Автори записаної «Пісні №2» пояснюють, що записаний текст є частиною пісні часів Богдана Хмельницького, коли козаки збиралися йти на Варшаву добувати волю. Автор її залишився невідомим, але у польських хро-

ніках є повідомлення, що Богдан Хмельницький особисто складав «гімни», тобто маршеві пісні, і козаки їх співали. Можливо, вказана пісня, що розлетілася всією Україною і століттями передавалася в народі з уст в уста, і є однією з таких. Знаємо достеменно, що під час національно-визвольної боротьби українського народу під проводом Богдана Хмельницького відбувся духовний і культурно-мистецький здиб народ, який знайшов своє відображення у десятках, що стали сьогодні народними, піснях. Із їх авторів збереглося ім'я тільки Марусі Чурай.

У нашому випадку бачимо, що останній куплет «Пісні № 2» майже повністю збігається з першим куплетом і приспівом стрілецької пісні, автором якої є Степан Чарнецький з села Шманьківці на Тернопіллі.

Що це означає? Як на мене, це значить, що поету і фольклористу Степану Чарнець-

кому була відома старовинна козацька пісня, і він взяв її за основу для створення нової січової пісні. Так сказати, колишній повстанський козацький дух переніс в нову історичну епоху XX століття, залишивши головне — Україну розвеселимо, у значенні визволимо. Новим варіантом пісні «Ой у лузі червона калина...» був об'єднаний віковий потяг народу до волі і свободи у нових історичних обставинах, тому вона з новою силою заповонила народну душу і увійшла до народної пісенної скарбниці. Пісня у козацькому і січовому варіантах свідчить ще й про те, що українська народна мова за майже чотириста літ мало що змінилася, і є наочним прикладом, що повністю розвалює імперські ідеологічні твердження, які можна почути від пропагандистів «Русского мира» і сьгодні, що українська мова почала свій розвиток після Переяславської ради, з часу

опанування України Російською імперією.

Пісня Степана Чарнецького «Ой у лузі червона калина...» стала не лише пісню-гімном, а й пісню-історією розвитку національно-визвольної боротьби українського народу за свою свободу, розвитку його мови і культури. Після проголошення незалежності України і створення її Збройних Сил вона стала справжнім гімном, чи не головною стройовою піснею воїнів армії і флоту. Її із задоволенням виконують оркестри на парадах, співають військовослужбовці як в строю, так і на концертах.

Ми ж лише можемо скласти подяку Степанові Чарнецькому, що зберіг і розвинув перлину народної творчості, яка стала вічною характеристикою незламного духу українського народу.

Мирослав МАМЧАК
м. Севастополь

ТАЄМНИЦЯ ІВАНА ЛЕВИЦЬКОГО

Що ми знаємо про класика нашої літератури Івана Нечуя-Левицького як людину і письменника? Здебільшого тільки те, що в шкільних підручниках. Тим часом його життєпис хоча й не багатий на круті злами та конфлікти, але повчальний. Закінчивши в 1865 році Київську академію, юнак порушує сімейну традицію (дід і батько були священиками), відмовляється від духовної кар'єри і йде вчителювати в світські навчальні заклади, стає письменником. Іван Франко чи не його єдиного називає письменником глибоко свідомим: «Він був українцем, і українським, виключно українським письменником тоді, коли многи його ровесники вірили, що свобода і соціалізм знищать швидко всі національні різниці».

Однією з передумов формування особистості Івана Левицького, вироблення стійкої громадянської позиції стало те, що він виховувався у священницькій сім'ї, яка тоді вважалася еталоном куль-

тури й поведінки. Змалку добре знав українські народні пісні, приказки, легенди, придивлявся до звичаїв і побуту селян, використовувати згодом так щедро і блискуче мовні багатства фольклору та живої розмовної лексики в своїй прозі, зокрема в повістях «Микола Джеря», «Кайдашева сім'я» тощо. Батько його, Семен Степанович, зібрав чималу бібліотеку і привчав своїх дітей до книжки. А для кріпацьких дітей започаткував при церкві школу, в якій навчав їх грамоти. Разом із селянськими хлопчиками і дівчатками в цій школі вчився Івас, грався з ними в народні ігри, слухав їхні розповіді про нестатки в родині і панське свавілля.

Священик Семен Левицький проповіді в церкві читав українською мовою, в зачаткованій школі розповідав учням історичні легенди про народних

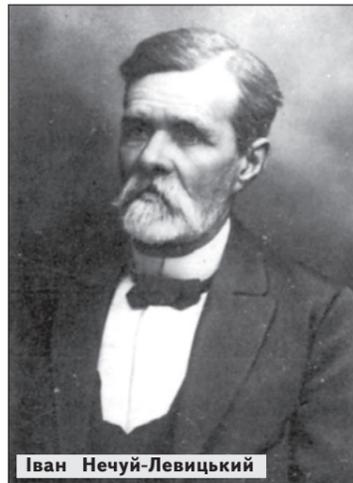
заступників Івана Гонту й Максима Залізняка, а з власними дітьми їздив по історичних місцях, зокрема в Корсунь. Враження від поезії Тараса Шевченка, як і від усної народної творчості, від мандрівок історичними місцями глибоко западали у свідомість майбутнього письменника і пізніше знайшли відгук в оригінальній прозі.

Наприкінці 60-х років позаминулого століття молодий учитель Іван Левицький потай, неабияк ризикуючи, оскільки в Україні діяла заборона на друк будь-яких творів українською мовою, посилав перші свої твори — повість «Дві москочки» та оповідання «Рибалка Панас Круть» — за кордон, до львівського часопису «Правда», де вони й були опубліковані під псевдонімом Іван Нечуй. А 1872 року у Львові окремим виданням вийшли «Повісті Івана Нечуя». Про них відразу ж заговорила тогочасна критика, називаючи невідомого досі читачам прозаїка «найталановитішим з сучасних українських письменників». Про справжнє прізвище автора тих повістей ніхто не дізнався ні в Полтавській семінарії, де Іван Левицький читав лекції з російської мови й літератури, ні в Кишиневі, де він, окрім словесності, викладав латину та богослов'я. Навіть рідний батько так і помер, не відаючи, що його син, колезький радник і кавалер, — письменник. То була в його житті найбільша таємниця. Ні рідні, ні колеги-вчителі, ні найближчі друзі не повинні були знати про це. Удень він як підданий Росій-

ської імперії розмовляв і читав лекції мовою великорусською, а вечорами і ночами мережив прозу мовою Шевченка. «Я знав, — згадував через роки, — що мені не вдержатись на службі, як я буду писати по-українськи». І далі: «...почавши писати свої повісті в той час, коли була заборонена українська література, я нікому не говорив про це: об тім навіть не знали ті товариші, що жили зі мною в одній квартирі, не знав батько»...

Як не беріг таємницю, що він український письменник і пише рідною мовою гостро соціальні твори, а Бессарабське жандармське управління (прозаїк тоді вчителював у Кишиневі) все-таки «виноухало» і змусило його 1885 року піти на пенсію, як-то кажуть, «по-доброму». В сорокарічному віці Іван Семенович переїхав до Києва, де прожив понад тридцять років. Улітку звичайно виїжджав до рідного Стеблева, Білої Церкви, навколишніх сіл.

Коли почалася Перша світова війна, Іванові Семеновичу виповнилося 76 років. Жити було важко, пенсія мізерна — ледь вистачало розплатитися за квартиру та на скромні харчі. Сестра і небіж, яким допомагав матеріально все своє життя, знехтували родинними обов'язками. Сам стояв у довжелезних чергах за хлібом і не раз застуджувався, занепадав духом. Дружина Бориса Грінченка, письменниця Марія Загірна, згадує, як Сергій Єфремов, відомий учений і громадський діяч, дав йому грошей. Іван Семенович радів, як дитина:

Іван Нечуй-Левицький

«Ось з'їв аж ціле яєчко! — хвалився. — А тоді й друге! Отаке! По два яєчка і по два пиріжки може їсти». За ті гроші купував лише недорогі вуличні пиріжки по два на сніданок, на обід і на вечерю. «Догорав його вік, як свічка, тільки догорав без чаду», — зазначає авторка спогадів. У нього не було бурчання, ні злоби, ні заздрощів. Кволий і всіма забутий, якось упав на вулиці, двірник відніс його додому. Після того зовсім зліг, довго не вставав. Родичі віддали його в будинок для пристарілих і навіть не навідувались.

Шлях письменника обірвався 2 квітня 1918 року. Кошти на похорон виділив Уряд УНР.

Він прожив 80 років, звідавши і радощі, і печалі на довгому віку. За півсторіччя написав понад п'ятдесят творів, започаткувавши новий етап розвитку національної прози.

Василь ЛАТАНСЬКИЙ,
учитель

с. Пруды, Советський район,
АР Крим

Надгробок Івана Нечуй-Левицького на Байковому цвинтарі в Києві

Так склалося, що я особисто добре знала (у живому спілкуванні) багатьох видатних і просто відомих українських письменників нашої доби. Серед них — Максим Рильський і Микола Бажан, Юрій Яновський і Петро Панч, а також Іван Кочерга. Але найбільше я знала Павла Григоровича Тичину. Українська література ХХ-го століття була яскравим явищем серед інших літератур слов'янського світу, і митці, які її створювали, були дуже виразними та зовсім не схожими один на одного: своїми характерами, характером творчості, навіть зовнішністю. Тут, у моїх спогадах, хочу «накидати» саме живий портрет Павла Тичини, бо впевнена, що саме він посідав тут «перше місце».

Павло Григорович дуже любив дітей. Своїх у нього не було ні від першої, ні від другої дружини. Тому, мабуть, він так тепло ставився до двох своїх улюблениць: до мене та Михайлини Коцюбинської, виходячи з того, що ми — дівчатка творчо обдаровані і колись, можливо, прослаavimo українську культуру. Так воно й сталося (звичайно, до певної міри). Тичина, наприклад, цінував мої дитячі вірші (російськомовні й україномовні), і навіть «піднімав голос» на мого батька та Максима Рильського, які до мене ставилися тепло, але мою «віршовану продукцію» цінували не дуже. Він казав: «Як ви можете критикувати Юлю?! Це ж творча натура. Їй боляче й дуже образливо, коли ви її критикуєте. Вона вам цього не показує, бо має «гордість» і «вихованість дитини з інтелегентної родини». Відверто кажучи, він мав рацію. До того ж, я з дитинства мріяла стати письменницею або артисткою, але аж ніяк не науковцем-філологом.

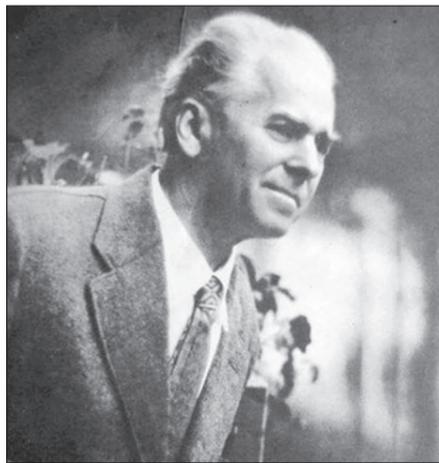
Тичина взагалі дуже емоційно реагував, як сприймаються власні його вірші, хоча сам (особисто) ніколи їх не «оголошував» на творчих своїх вечорах, яких, до речі, не влаштовував. Був дуже нервовим у спілкуванні з будь-яким співрозмовником (незалежно від його статі, віку й соціального становища), чим принципово відрізнявся від спокійного зовні, навіть статичного Юрія Яновського або Максима Рильського, який скрізь був спокійно «розкутим»: і у нас в гостях, і у себе вдома, де приймав численних гостей, і на Вченій Раді як директор академічної установи, чи у Спілці письменників. Тичина ж — і в Уфі (в евакуації), і в післявоєнному Києві вів, можна сказати, «закритий спосіб життя», хоча нечисленних гостей (типу нашої родини) зустрічав з дружиною дуже привіт-

но. Все одно склалося враження, що він існує «під домашнім арештом» (при щільно зачинених вікнах і дверях). Він хворобливо боявся чимсь образити свого співрозмовника — психологічно або просто його застудити відчуженою кватиркою.

Треба, однак, сказати, що в дуже своєрідному характері Тичини органічно поєднувалися і нервова несмипливість, і водночас відчайдушна сміливість. Це видно дуже виразно у новаторській метафоричності більшості його віршів і у його поведінці як міністра освіти. Бо саме він (чого не наважувалися зробити його попередники) підписав до вжитку но-

рося. Того роля я, відверто кажучи, в його оселі не пам'ятаю, а от бандуру (тепер це музейний експонат) пам'ятаю дуже добре. Під ту бандуру, будучи в них в гостях, співала моя мама — Тетяна Данилівна Булаховська — професійна співачка (контральто), і виконувала (на побажання родини Тичини) ті романси, якими вразила Харківську консерваторію свого часу при вступі: «Ніч, яка, Господи, місячна, зоряна», «Стояла я і слухала весну», «Жебрак одинокий, назустріч не доліду я сумними шляхами». Два останні романси на слова Лесі Українки та Івана Франка.

ДЕЩО ЗІ СПОГАДІВ ПРО ПАВЛА ТИЧИНУ

Одне з останніх фото Павла Тичини

вий «Український правопис» в повоєнні роки. Саме Тичина є автором деяких крилатих афоризмів: «Чуття єдиної родини», «Усе міняється, оновлюється, рветься, усе в нові на світі форми переходить», «Перемагають і жить» та ін.

Павло Григорович був зовні красивим. Таким красивим він залишався довго і в роки післявоєнні. Наша родина (мій батько, мати та я) часто бували в нього в гостях на вулиці (тепер Терещенківській), де зараз міститься його музей. Там, у певний час, виступали літератори, співаки й піаністи — всі навколо

Минали роки. Побачила я якось на вулиці вже старого й дуже хворого Тичину. Він зупинив мене і спітав тремтячим голосом: «Юльцо! Ти пам'ятаєш той вірш, що я його присвятив тобі в Уфі з останніми словами: «Українська поетеса будеш, Юльцо, ти колись»? Я із здивуванням дивилася на цю людину і раптом із жахом зрозуміла, що це — Тичина. Він мене впізнав, а я його — ні! Я пояснила йому, що цей вірш друкувався спочатку під назвою «Юльці Булаховській», а потім — «Юльці Б-ській», а згодом під назвою «Юній поетеси». Він і зараз фігурує під цією назвою у 12-томнику творів Павла Тичини з величезним коментарем моїх колег з Інституту літератури ім. Т. Шевченка.

Хочу тепер звернути увагу ось на що. Постать Павла Тичини поєднує в собі органічно і творчість словесну, і музично-композиторську, а також обдарованість художника (на папері). Про творчість словесну всім відомо, а ось про музичність — менше. Маю на увазі, скажімо, слова в його поемі «Похорон друга»: «Як сурми там десь плакали, тарілки тихо дзвкали, і барабан все глухо бив: — Ти славно вік одробив...». В Уфі я бачила чудові замальовки Тичини на папері: уфимські пейзажі — жовте осіннє листя, «всевладний» сніг взимку, розкішну річку Білу, де вода і взимку, і влітку, і під сонцем, і в дощ — завжди біла (мабуть, у воді тієї річки дуже багато крейди). Бачила я і побутові замальовки оселі Тичини в Уфі, зокрема барвистий килим над його ліжком, розписаний ніби «вишиванка» або «писанка». Я тоді

Павло Тичина — народний комісар освіти (1940-ві роки)

не розуміла, що це, але я була захоплена...

Хочу тут зробити і кілька зауважень-спостережень як літературознавець, тобто звернути увагу на те, що Тичина (художник) продовжує у своїх віршах образність Тараса Шевченка, також художника. Скажімо, назва «Сонячні кларнети» (сонце й музичні інструменти), «На майдані, коло церкви, посмутились матері: та світи ж ти їм в дорогу, ясен місяць, угорі». Або початок поеми «Похорон друга»: «Вже тихий вечір колір свій міняв — з рожевого на сизо-фіалковий». І тут, як на мене, присутнє пряме продовження традиції Тараса Шевченка: «Сонце сідає, гори чорніють», «І блідий місяць на ту пору з-за хмари де-де виглядав, неначе човен в синім морі — то виринав, то потопав», «Минають дні, минають ночі, шелестить пожовкле листя, гаснуть очі».

Наостанок хочу ще раз підкреслити, що і зараз люблю Павла Григоровича Тичину як митця перш за все, як дуже обдаровану творчу особистість, чие місце в українській культурі — величезне, хоча його давно вже немає серед нас.

Юлія БУЛАХОВСЬКА

м. Київ

В'ячеслав Бобров

Який поетичний рядок зазвучить, заспівается, йому і суджено стати тим інтонаційним зерном, з якого потім «виросте» мелодія.

Такими рядками в цьому тексті стали слова приспіву:

Звездный вальс...

Пятиконечная звезда горит.

Звездный вальс...

И без утайки сердце говорит:

Вышивальница Веруна,

нет другой такой.

Чудной ниточки колдунья —

я поклонник твой.

Пісня була написана швидко, в

кві. До її збільшення він також приклав свої руки. Знаючи, що композитор багато років працював у Заполяр'ї, а нині там живуть його син і дочка, солістка військового ансамблю пісні і танцю, двоє внуків, Віра Сергіївна поцікавилася: — Чи є у вас можливість замовити на Півночі для моєї колекції наперстки з якого-небудь місцевого матеріалу, наприклад, оленьчого рогу?

В. Бобров негайно зателефонував своїм друзям у Мурманськ і дізнався, що в столиці кольських саамів — невеличкому селищі Ловозеро, в

Олег Лундстрем, Василь Лановий, Махмуд Есамбаєв...

З кожним розчерком пера пов'язана цікава, невігдана історія. Незабутні враження в нього залишили в пам'яті зустрічі з композиторами Володимиром Шайнським, Євгением Крилатовим, Ігорем Лученком, Веніаміном Баснером та іншими. Коли їх назбиралося більше півсотні, В. Бобров видав незвичайним та оригінально оформленим каталогом «Автографи пам'яті», в заключному розділі якого — «Кримська колекція» свої записи зробили композитору Вірі Роїк та інші особистості, величчю і значимістю яких оцінили сучасники, якими захоплюватимуться нащадки. Серед них — композитори Алемдар Караманов та Едем Налбандов, співак Юрій Богатиков, поети Олександр Аде і Тетяна Зикова, на слова якої В. Бобров створив пісні, видані збірником «Вересень у Криму», хореограф Ельзара Асанова, актори Валерій Шитовалов і Валерій

РЯДКАМИ НОТ ОСВІДЧЕННЯ В ЛЮБОВІ

(Закінчення. Поч. на 1-й стор.)

Подібна доля і в романсу «Моя срібна радість», присвяченого композитором своїй матері, який нині 96 років. Він знайшов свого виконавця тільки після повернення в Крим всевітньовідомого тенора Миколи Назарова. В його інтерпретації романс заблищав усіма гранями, зігріває серця і душі людей.

У зв'язку з тим, що перший збірник романсів був виданий у Севастопольському невеликим тиражем і до Криму майже не дійшов, у композитора виникла ідея другого видання, яку він реалізував завдяки підтримці друзів, співавторів-поетів і колег-музикантів. Зміст нового музично-поетичного альбому істотно розширений і доповнений, оновився його дизайн. І тепер варто перегорнути лише перші його сторінки, як відразу відчуваєш чаруючі подих звуку мелодій і поетичного слова.

ПІД НЕБОМ ГОЛУБИМ НАШ ПІВОСТРІВ КРИМ

Головною темою кримського періоду творчості В'ячеслава Боброва стала чудова природа півострова і натхненна праця його людей. Прикладом, його пісню «Аліє» про кримськотатарську дівчину з таким ім'ям на слова Ольги Тимохіної записав на диск і виступив з нею на Всеукраїнському конкурсі «Червона рута» студент Кримського університету культури, мистецтв і туризму Олександр Чирков.

— Я цієї піснею можу пишатися, — сказав мені В. Бобров.

А заключний рядок із пісні «Земле моя кримська» на вірші Данила Кононенка дав назву його першому кримському збірнику — «Славу тебе піснею, мій Крим!». Продовжується розпочата п'ять років тому співпраця з Петром Вольвачем, що завершилася створенням україномовної пісні «Біле місто над тихим Салгіром». Нещодавно композитор передав для прем'єрного виконання співаку Оресту Мартиніву ще одну пісню на слова цього автора — «Батьківський сад». Саме виконавець пісні у творчому тріо композитор-поет-співак ставить останню крапку в роботі над новим твором. Його рекомендації щодо мелодики та найбільшої інтонаційної виразності В. Бобров завжди враховує в кінцевому варіанті мелодії.

Як педагог, що півстоліття працює з дітьми: концертмейстером у Республіканському центрі дитячої та юнацької творчості, методистом у Республіканському науково-методичному центрі культури, мис-

тецтв і народної творчості, у складі журі республіканського фестивалю «Живі джерела» об'їздив усі регіони півострова, він увесь цей період пише пісні для юних. Двадцять п'ять із них було об'єднано за трьома розділами: «Шкільний причал», «Здрастуй, море!» і «Пісенна мозаїка» в збірник «Дзвінків дитинства» і видано при сприянні Міністерства освіти і науки АРК тиражем п'ятсот примірників. Він сьогодні затребуваний вчителями музики та учнями, а пісні з нього звучать на всекримських і міжнародних конкурсах.

ВОЛОДІЄ ПРОСТОРАМИ РАЙДУГА УЗОРІВ

Значний життєвий відрізок у часі і нотний сплеск у музиці поєднав В. Боброва з поетом Євгением Веремеєнком. Це він подзвонив по телефону другу ввечері 2007 року напередодні Дня Конституції України.

— Є ідея завтра ввечір зайти до Віри Роїк, — сказав він. — Привітаємо її із святом і присвоєнням почесного звання Героя України, а разом обговоримо один цікавий творчий проект. Попередня домовленість у мене є.

В. Бобров з радістю погодився, і вранці наступного дня вони зустрілися в центрі міста, купили квіти, фрукти, доїхали маршрутною до невеликої площі, яка тепер названа ім'ям Віри Роїк. Без особливих труднощів знайшли необхідну вулицю і дім, де вона жила. Піднялися на третій поверх.

Двері відчинила в розкішній українській вишиванці сама Віра Сергіївна, з доброю, теплою усмішкою запросила бути її гостями. Так відбулося їхнє знайомство в атмосфері ширшої гостинності та затишку в квартирі, інтер'єр якої оформлений з високим художнім смаком, а одну з двох її кімнат можна назвати, за словами В. Боброва, домашнім музеєм. Тут зібрано все, що особливо дороге господині: численні сувеніри, подарунки, грамоти, дипломи, книги, альбоми, фотографії, нагороди, картини і портрети.

Мова зайшла про пісню, присвячену Вірі Сергіївні. Вона зацікавлено обговорила її майбутній конструктивно-сюжетний зміст. Пройшов деякий час, і Є. Веремеєнко написав вірш «Вишивальниця Віруня». Після того, як його схвалила сама героїня, поет передав композитору для музичного втілення.

— Зазвичай я починаю роботу над піснею з того, що повільно та співуче вчитуюся в поетичний текст, розповідає В'ячеслав Якович. —

єдиному пориві натхнення. Заспів вийшов у стилі задушеного романсу, а приспів — у характері блискучого ліричного вальсу. Її прем'єра відбулася вже без Є. Веремеєнка, який у жовтні того ж року несподівано пішов з життя. На презентації у Центральної міської бібліотеці ім. О. Пушкіна музично-поетичного альбому «Полюбите наш Крим», в який ввійшли сімнадцять пісень, створених В. Бобровим у співдружності з поетом, у тому числі й «Вишивальниця Віруня», першим виконавцем пісні став молодий, однак уже добре відомий у Криму співак, лауреат міжнародних конкурсів Федір Марченко. Вона прозвучала у присутності Віри Сергіївни, як кажуть, на одному диханні і викликала захоплення, емоційну реакцію слухачів. Після концерту композитор і виконавець сфотографувалися із своєю пісенною музою на пам'ять.

На урочистому вшануванні Віри Роїк у зв'язку з її 99-річчям у залі Кримської республіканської універсальної наукової бібліотеки ім. І. Франка В. Бобров привітав іменинницю інструментальною музикою, загривши на фортепіано один з її улюблених творів — «Місячний вальс» І. Дунаєвського.

Свою другу пісню, присвячену Вірі Роїк — «Мелодії на Вашім полотні» на слова Лариси Ярмоленко та Івана Редчиця, В. Бобров написав уже після того, як пройшли біль і гіркота від втрати видатного майстра української вишивки і з'явилася усвідомлення непоправної втрати. Виконанням Ф. Марченком цієї пісні у супроводі хореографічної композиції на українські теми студентів Кримського університету культури, мистецтв і туризму завершилося ювілейний вечір пам'яті Героя України Віри Роїк у Кримськотатарському академічному музично-драматичному театрі, присвячений 100-річчю з дня її народження.

Почути композитором у чарівних узорах українських рушників майстрині мелодії тепер завжди звучатимуть на просторах нашої землі. Вони записані на двох дисках, художньо оформлених з фрагментами створених нею мережок і малюнків. Їх ноти друкуються в пісенних збірниках.

СВІТ ВІДКРИТИЙ І ПОВНИЙ ПЕРСПЕКТИВ

А ще одне творче амплу В. Боброва як неординарної особистості викликало в мене асоціацію з колекціонуванням Вірою Роїк наперст-

В. Бобров з П. Вольвачем

самому центрі Кольського півострова на березі живописного озера діє цех з виготовлення сувенірів з природних матеріалів.

Все далі було справою часу і техніки. Саамські майстри надіслали цілий ансамбль із трьох наперстків різної величини, виготовлених з різних природних матеріалів, у тому числі оленьчого рогу. На кожному з них вигравіювана саамська атрибутика: північний олень, чум (житло саамів), дім... Віра Сергіївна із сином Вадимом з радістю розмістили їх у вільних місцях своєї сувенірної вітрини.

В'ячеслав Бобров — також колекціонер, тільки предмет інтересу в нього інший, пов'язаний з його професією музиканта. Це — автографи. Свій перший автограф він отримав від віолончеліста Метислава Ростроповича в 1970 році випускником Харківського інституту мистецтв. Потім, працюючи позаштатним кореспондентом газети Північного флоту «На страже Заполяр'я» в Севастопольському, в якій вів суботню рубрику «Хроніка культурного життя», часто не стільки за завданням редакції, скільки за покликом творчої душі не просто був на концертах відомих виконавців і колективів, брав інтерв'ю, а й спілкувався з ними і отримував на пам'ять автографи. Їх подарували йому з добрими побажаннями музиканти, співаки, актори, поети, композитори, майстри естради, чий імена відомі не лише в нашій країні та на пострадянському просторі, а й ввійшли в історію світової культури: Борис Штоколов, Леонід Коган, Роберт Рождественський, Олександр Пахмутов, Аркадій Райкін,

Карпов, бард Костянтин Фролов.

У піснях В. Боброва в мініатюрі сконцентрована вся наша земля планета, а ще одна космічна твердь з назвою «Юрій Богатиков» зазвучала в його музичному трактуванні піснею на вірш Є. Веремеєнка «Планета, як пісня».

— На небі зірок багато, а на землі їх немає стільки, — говорить В. Бобров. — Лише людей, які залишили слід у моему житті, я вважаю зірками. Вони чисті та світлі душею і помислами.

— Яку з своїх пісень вважаєте кращою?

— Затребувані всі, але моя краща пісня ще попереду.

— На шлягер розраховуєте?

— Значна частина моєї творчості пов'язана з патріотичною темою, але лірика мені ближча. Написав декілька мелодій і в сучасній стилістиці.

— Що в найближчих планах?

— Завдання ставлю конкретні та реальні. Хочу озвучити до ювілею Сімферополя всі нотні рядки шістнадцяти пісень із присвяченого йому збірника. Вже записано частину фонограм. Є цікаві поетичні тексти для нових пісень і романсів. Це — проекти на осінь.

В. Бобров після нашої розмови поспішав на репетицію в Кримську філармонію, де працює концертмейстером. Подарувавши у бібліотеку «Кримської світлиці» свої нотні збірники і два диски пісень із присвятою Вірі Роїк, сказав:

— Послухаєте у вільний час.

Він пішов, а світло істинного мистецтва залишилося, і його хочеться зберегти в собі назавжди.

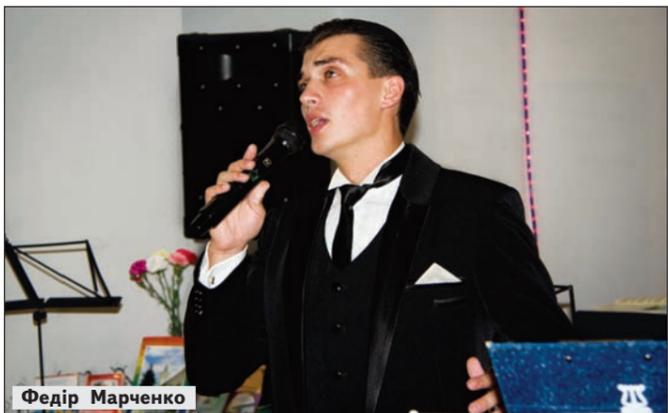
Валентина НАСТІНА

Орест Мартинів

Марина Гіман

Федір Марченко

ДО ВИТОКІВ ЮНОСТІ

(Святослав Васильчук. *З берегів замріяного Случа: повість.*
Житомир: Видавництво «Волинь», — 2011. — с. 240)

Уже понад два десятиліття знають С. Васильчука на теренах Житомирщини (і не тільки) як лідера обласних організацій Товариства української мови, Народного Руху України, Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Тараса Шевченка, редактора крайової газети «Віче», депутата обласної ради трьох скликань тощо.

Громадська та політична діяльність дещо «затінила» літературну творчість Святослава Васильчука. З-під пера автора у житомирських видавництвах побачили світ поетичні збірки «Калиновий кетяг» (2003 р.) та «Вереси» (2010 р.). Не було гучних презентацій, не зауважила вихід збірок критика. Хоча поезія читається з цікавістю, тематично розмаїта; сама назва книжки свідчить про використання рослинної символіки. У традиційних віршах, близьких до українських народних пісень, поет оспівує природу Волині й Полісся, героїчну історію України, зокрема національно-визвольну боротьбу ОУН-УПА.

«...Молодість живе сподіваннями,
старість — спогадами».

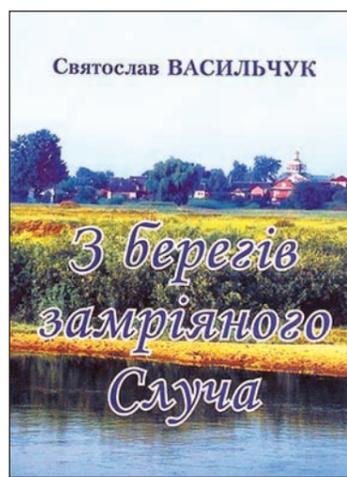
С. Васильчук

Зразу ж хочу застерегти, що наведена цитата не стосується безпосередньо автора, бо життєва активність, духовний оптимізм та й сам вік С. Васильчука ще далекі від того, щоб жити тільки згадками про минуле.

На шістдесяті роки минулого століття припадає юність автора. Любов до України, рідного слова привели Святослава до Київського університету імені Т. Шевченка на факультет журналістики. Пізнання багатства та милозвучності української мови, історичного розвитку літератури, читання поезії В. Симоненка (більшість віршів, ще тоді ненадружованих, передавалися у переписаному від руки вигляді), самвидавна література, покладання квітів до пам'ятника Кобзарю 22 травня... Це все не могло пройти мимо недремного ока працівників «плаща й кинджала» — КДБ. Тим більше, що Святослав родом із Волині, його батько, Карпо Васильчук «Сагайдак», — надрайоновий провідник ОУН, засуджений; та й рідня по батьковій і материній лінійках перебувала в УПА.

Проведено бесіди в деканаті, сумнозвісному КДБ, і, як наслідок, «за націоналістичні погляди, несумісні із світоглядом радянського студента», — Святослава виключають з університету. Вирок для юнака непростий. Що далі? Їхати в рідний Костопільський район, де закінчив середню школу, проживає велика родина та знайомі, і про все дізналися б, не хотілося. Вирушає в селище Березне, що було районним центром, пошукати роботу в

редакції газети. Дещо знав редактора газети, який навідувався до свого колеги в Костопіль, коли автор там проходив практику. Частково приховавши реальний стан речей, сказавши, що перевівся на заочне відділення, показавши низку публікацій у газетах, викликав згоду редактора. Та читаючи ці спогади, я чекав чи не найголовнішого запитання, яке ставили у комуністичні часи (ще на початку 80-х років, коли я розпочинав свою вчительську стежину у Шумському районі на Тернопільщині, завідуючий районною освітою вважав ці питання головними — примітка моя), тим більше у середині 60-х: чи хтось з рідних був в ОУН-УПА, чи був засуджений за зв'язки з бандерівцями? Приховувати Святославі не було смислу, бо місцеві органи комуністичної безпеки в лічені дні отримують відповідну інформацію, і він повідом-

ляє наступне: «Батько мій засуджений як націоналіст у 1945 році... За що конкретно, не знаю, бо був геть малий».

Порайдившись у райкомі партії, вирішили взяти на посаду літпрацівника. Це був 1966 рік. З цього періоду розпочинається «одісея» автора у редакції районної газети в містечку, де несе свої води тихоплинний Случ. З любов'ю і елементами гумору автор описує роботу у газеті. Перед читачем постають працівники районки: кожен чітко окреслений, вдало передано характерні риси людей, їхню самотність. Відтворено й тогочасне життя районного центру.

Автор зберігає в пам'яті історію із надрукованим у пресі нарисом про дядька із села Поліського, а як свіжо й актуально читається публікація «Історія довкола нас». Громадська діяльність нашого героя позначена проведенням Шевченківського свята, вечора поезії Василя Симоненка, участі у художній самодіяльності.

Чимало місця відведено у книжці чистій душевній розповіді про знайомство й кохання до місцевої дівчини Валентини, що стала супутником всього подальшого життя С. Васильчука.

Знаходить наш герой однодумців, з якими можна, хай і обережно, поговорити про найдорожче для українця. Власне, за їхньою порадою він своєчасно, бо вже явно тягнувся слід кадебістів, зумів залишити редакцію й Березне, виїхати в Узбекистан...

Незабутнім для автора було повернення. Київський аеропорт через несприятливі погодні умови не приймає на посадку літаків. Приземлитися довелося в Сімферополі. Далі цитує оповідь С. Васильчука: «Тут став я свідком дивного видовища, яке глибоко запало в душу. Щойно величезний літак пробігся доріж-

кою аеродрому і зупинився, і по трапу, що підкотив, почали виходити пасажери, як троє з них, чоловік років семидесяти, другий — сорока, і хлопець років двадцяти, в пальтах, чорних каракулевих шапках, зійшовши по трапу, за кілька метрів од нього вклякли навколішки, познімали шапки, разом почали нагинатися і цілувати землю, щось вимовляючи.

— Хто це, що вони роблять? — здивовано запитували один одного пасажери.

— То кримські татари, їх виселили з Криму в 1944 році в Узбекистан, от вони й прибули сюди, на свою історичну батьківщину, — пояснив нам старший чоловік років шестидесяти, що теж летів до Києва.

Я знав про цю трагедію кримських татар, в Узбекистані вони проживали закритими суспільними групами, протестували в Москві, вимагаючи дозволу на повернення на історичну батьківщину, в Крим, але марно.

Активістів запроторювали до тюрем, проте їхні місця займали інші, і протести та вимоги тривали. Якось не по собі стало при виді цих людей, які мали єдину мету в житті — повернутися на рідну землю. Я відчував це досить гостро, бо й українська земля була наша, та не своя. Тому підійшов до найстаршого із трьох, і мовив словами Тараса Шевченка:

Борітеся — поборете!

Вам Бог помагає!

За вас прада,

За вас слава

І воля святая!

— Ето Шевченко, да? Спасібо, друг, рахмат! — відзивався старший і потиснув мені руку.

— Щастя вам, добрі люди, — сказав я по-українськи (хочу нагадати, що це було у третій декаді грудня 1969 року).

Цікава розповідь про зустріч з Олесем Гончаром, який допоміг відновитися в Київському університеті. З хвилюванням читаються сторінки, де автор оповідає, як мама Текля, не отримуючи від держави пенсії, гляділа дитину в людей, а зароблені кошти віддавала Святославу та Тарасові; вона здійснює заповіт чоловіка й батька, який загинув на каторзі у Воркуті.

Автор робить екскурс в історичне минуле містечка Березне та надлучанського краю: читач побуває на відкритті музею козацької доблесті у Берестечку, дізнається про отамана Олевської республіки Тараса

Бульбу-Боровця, досить аргументовано доведе історію написання вірша В. Сосюри «Комсомолец» і пов'яже з волинським містечком Костопіль, панування на цих землях різних окупантів — польських, перших «совітів», німецьких... У книжці чимало місця відведено боротьбі місцевого населення у загонах Української Повстанської Армії. Крім зібраних спогадів, автор звертається до архівних матеріалів, джерельною основою стане книжка курінного УПА Максима Скорупського «Туди, де бій за волю».

Чимало нового світла проллє на визвольну боротьбу українців розділ «Клекотів у Сущах бій...», де оповідається про героїчну загибель від рук енкаведистів влітку 1955 року на теренах Житомирщини двох українських повстанців: сотенного «Романа», уродженця села Малий Омеляник з-під Луцька, та стрільця «Лиса» із села Балашівка Березнівського району на Рівненщині.

На основі документальних даних С. Васильчук описує відродження державності на початку 90-х років минулого століття й доводить розповідь до сьогодення. На мою думку, позитивним є те, що поіменно згадує активістів, роботу осередків організації тощо. Природно вписується сучасне життя Березного: оновлення краю, розвиток всіх сфер діяльності жителів.

Найбільш художньо досконалим є розділ «Чисті джерела юності». Тут неповторні образи, виважені думки — і все йде від люблячого зболеного серця письменника. Автор нагадує: «Ми їздимо, мандруємо по далеких світах, а наша мала батьківщина... — лишається десь далеко, скромна й невиваглива, не претендуючи на особливу увагу». Та цю прогалину досить змістовно заповнив С. Васильчук у книзі.

У виданні використано близько ста п'ятдесяти фоторепродукцій, зроблено посилання майже на сотню документальних джерел, упорядковано іменний покажчик. Можна з автором посперечатися щодо жанру, бо вийшов він далеко за рамки повісті.

Хочеться побажати Святославі Васильчуку здійснення анонсованої інформації: в робочому портфелі вже кілька підготовлених книг, які невдовзі побачать світ. Дай Боже, друже, успіхів тобі!

Петро КОСТЮК,
голова Бердичівського міського товариства «Просвіта»

ЗАПРОШУЄМО ДО БІБЛІОТЕКИ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»!

Нагадуємо нашим читачам, що в редакції газети «Кримська світлиця» діє бібліотека, найбільше книг для якої кілька років тому безкоштовно передав житель Сімферополя (а тепер Черкас), ветеран Другої світової війни, наш постійний читач і дописувач Володимир Максимович Король. Бібліотека постійно поповнюється новими книгами, які люб'язно надсилають видавництва, автори і читачі «Кримської світлиці». В редакційній бібліотеці є дуже рідкісні, як для Криму, українські книги. Їхня тематика різноманітна, та найбільше книг історичних, державницьких, патріотичних. Нещодавно бібліотека поповнилася новими книгами видавництва «ФОП Стебеляк», короткий огляд яких ми пропонуємо увазі читачів.

«Історія України написана у V ст. до нашої ери Геродотом»

Читач має змогу ознайомитися з неупередженим перекладом «Історії Геродота», в якому виправлені основні неточності та свідомі перекручення фальшивих істориків, і поринути в прадавні часи Скитії, поглянувши на скитів очима очевидця тих подій. Примітки пояснюють старі назви земель, країн, на-

родів, міст і рік. Також в них проведений аналіз походження скитів, їх культури, звичаїв, мови та писемності.

Відкрийте для себе багато нового про коріння українського народу, його славні традиції в землеробстві та військовій справі.

Віктор Березяк. «Атлантида: сторінки прадавньої української історії»

Тасмніщо Атлантиди буде розгадано найближчим часом, і всі припущення перейдуть у площину реальної історії прадавніх пращурів українського народу — хатів (пізніших венедев) і шумерів (атлантів, антів). У цьому глибоко переконаний автор книжки, який присвятив багато років свого життя вивченню рідної мови.

Юрій Горліс-Горський.
«Холодний Яр»
Спогади хорунжого Армії

УНР Юрія Городянина-Лісовського (Юрія Горліса-Горського) про збройну боротьбу за Українську державу під жовто-блакитним прапором УНР та чорним прапором Холодного Яру, на якому було написано: «Воля України — або смерть!» У 12-му виданні вперше опубліковано всі відомі звернення холодноярців за 1919-1921 рр., які підтверджують документальність твору. У додатках читач зможе знайти свідчення очевидців про більшовицькі злочини в Україні, нові дослідження про отаманів Клепаців, Олександра Квашу, Прокопа Пономаренка, інших повстанців, нарис про долю Лариси Янг — дочки Юрія Горліса-Горського, матеріал про шанування отаманів Василя Чучупака, Пилипа Хмари, Чорного Ворона (Миколи Скляра), Ларіона Загороднього їхніми духовними нащадками.

Гійом Левассер де БОП-ЛАН. «Опис України, кількох провінцій Королівства Польського, що простягаються від кордонів Московії до Трансильванії, разом з їхніми звичаями, способом життя і веденням воєн»

В книзі відомого мандрівника, архітектора та картографа подано безцінні відомості про тогочасну Україну, що після розпаду Київської Русі потрапила до складу Королівства Польського.

Цінність поданого матеріалу значно зростає, коли сприймаєш оповідь очевидця і сучасника, який крім всього іншого був іноземцем, не зацікавленим у викривленні реалій того часу. Також важливим аргументом на користь поданого матеріалу є час написання (1648 р.) і дата першої публікації книги (1652 р.) — до 1716 року, що знаменував собою час тотальної фальсифікації Московією минулого Русі.

Піано де Карпини. «Путешествия к тартарам католических монахов в 1245-1255 гг.» Путешествие брата Піано де Карпини в ставку Куякухана (1245-1247), путешествие в восточные части мира брата Ульяма Рубрука (1253-1255)

Настоящее издание содержит описание миссии брата Иоанна Пиано де Карпини, составленное им самим, а также в устном изложении его спутника брата Бенедикта Поляка; описание путешествия в восточные части мира брата Ульяма Рубрука, монаха Ордена Миноритов и отдельные главы из произведения Морозова Н. А. «Новый взгляд на историю

Русского государства».

Рекомендується для почитателів автора нашумівшого трехтомника «Страна Моксель» Володимира Билинського. Назвине його произведение почерпнуто из книги воспоминаний странствующего монаха Иоанна Пиано де Карпини, который упоминает о стране под названием Моксель на Севере Европейского материка. На произведение Карпини и Рубрука идет много ссылок у Билинского.

Павло Глазовий. «Веселі гуморески»

У цій збірці читачі знайдуть понад чотириста найкращих, найвеселіших гуморесок Павла Глазового. Кожна з них — це тонкий сплав життєвої мудрості, витонченого гумору та незламного оптимізму. Піднімає настрої

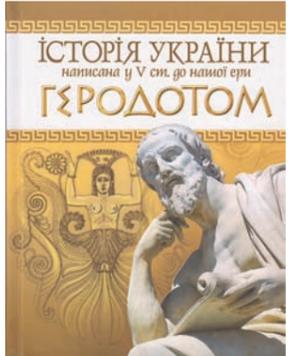
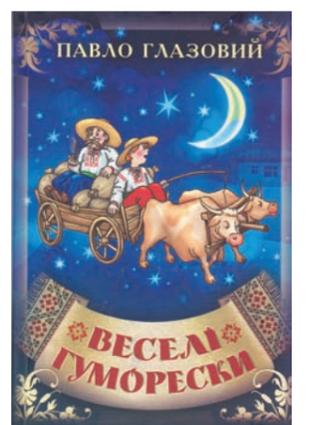
гарантовано, на сто відсотків!

Павло Глазовий. «Школяркам. Гуморески, басчки»

Любі школярки та вчителі, в цій збірці ви знайдете чудові гуморески та байки від неперевершеного українського поета-гумориста Павла Глазового. Твори розраховані на найменших читачів, починаючи з дошкільного віку і до середніх класів. Тонкий гумор та народна мудрість, вкладені автором у віршки, позитивно впливають на формування дитячого світогляду.

Підготувала Любов СОВИК

Запрошуємо до «Світличної» бібліотеки, де ви зможете взяти почитати ці та інші цікаві й корисні книги!
Конт. тел. (099) 966 66 50
(Продовження буде)

СВІТ БУВ РІДНИМ, ЗРУЧНИМ, ІЖОРСЬКИМ...

«Кримська світлиця» нерідко робить приємні відкриття всеукраїнського масштабу. Одним з таких була публікація Світлани Антонішин про львівську поетесу Лану Перлуайнен: «ЗНАСТЕ, ПАНЕ ЛЬВОВЕ, НЕМАЄ ЧУЖИХ БАТЬКІВ-ЩИН...» («КС» від 26. 04. 2013). Думаю, що подана добірка віршів львів'янки нікого не залишила байдужим. Особисто мене схвилювало те, що надзвичайно талановиті українські вірші написані рукою і серцем доньки... інгерманландського народу. Не чули про такий? А іншу назву — «іжорці» чули? Тоді все по порядку. Іжорці належать до угро-фінської мовної групи. Багато про них можна дізнатися з Інтернету:

«Етнічна самоназва — інкері. На початку ХХ століття їхня кількість сягала кількох сотень тисяч осіб, а сьогодні їх залишилося трохи більше ніж 10 тисяч. Як і лихоліття спіткали цей малочисельний народ?»

Інгерманландці — народ фінсько-го походження, що проживав багато сторіч на території від Нарви і до Ладозького озера. Назву свою пов'язують з ім'ям шведської королеви Інгергерди (у фінів Ingeri або Inkeri), доньки конунга Олофа, яка стала дружиною князя Ярослава. Однак це легенда, бо насправді інгерманландці — фіни, які переселилися зі шведської Фінляндії на початку XVII століття».

Після повалення царизму в 1917 році національна інтелігенція Інгерманландії плекала надії на розповсюдження та вкорінення в Росії демократичного стилю мислення та припинення русифікації. Однак, стосунки з більшовиками у інгерманландців не склалися, було багато біженців, які виїхали до близьких за мовою і культурою Фінляндії та Естонії. В січні 1919 року в Гельсінкі було утворено Тимчасовий комітет управління Інгерманландії. Було заключено договір з Естонією про звільнення краю від більшовиків. У січні того ж року в Естонії було створено 1-й Інгерманландський батальйон чисельністю 1500 чоловік. Прапором батальйону став прапор, створений капітаном Хаапакоскі — на основі кольорів інгерманландського герба. Після боїв з більшовиками у Західній Інгерманландії прапор став сприйматися усіма як національний прапор інгерманландців. Під цим же прапором воював і Північно-Інгерманландський полк, створений у червні 1919 року на півночі Петроградської губернії в селищі Кир'я-сало. Повстали проти політики продрозверстки селяни утримували цей населений пункт півтора року! Та ще й проголосили ідею створення незалежної держави — республіки

Північна Інгрія. Після підписання Тартуського миру жовто-синьо-червоний прапор із скандинавським хрестом було урочисто спущено і вивезено до Фінляндії. На жаль, Фінляндія, яка побоювалася вторгнення більшовиків, погодилася (в 1920 році) на входження Інгерманландії до складу Росії в обмін на широкі національні права і привілеї. Та уже в середині 20-х років більшовики почали переслідувати духовенство, закривати школи, а в 30-х роках в пошуку іноземних шпигунів заборонили викладання рідною мовою, вилучили фінські підручники, заарештували релігійних діячів, закрили лютеранські церкви та почали виселяти інгерманландців з прикордонної смуги до Сибіру і Середньої Азії. 1929 року, на початку колективізації, у Радянському Союзі нараховувалося близько 137 500 інгерманландців, зокрема 121 500 фінів та 15 600 іжорі і близько 700 вєдь. За загальними підрахунками, у 1935-1936 роках 27 тисяч інгерманландців було знищено чи вислано з рідних місць. Культурному життю інгерманландців було завдано удару. Шкільну освіту перевели на російську мову, а фінську мову ще в 1937 році проголосили антиреволюційною, націоналістичною. Періодичні видання фінською мовою закривалися, палали багаття з книг... В 1938 році заборонено діяльність церковних приходів.

У 1939 році з початком радянсько-фінської війни тисячі інгерманландських родин вислали до Сибіру з прикордоння.

Друга світова війна також була великим випробуванням для інгерманландців. Тих, хто опинився в блокаді (кілька десятків тисяч) у 1942 році вивезли «Дорогою життя» через Ладозьке озеро на поселення до Сибіру і Середньої Азії. Уся провина інгерманландців полягала в тому, що говорили вони не «тією» мовою, молилися не «тим» богам і проживали поблизу іншої столиці.

На початку 60-х років інгерманландцям зі Сибіру і Середньої Азії дозволили переселятися до Естонії і Карелії. Лише 1991 року настала довгождана реабілітація, і всім було дозволено повернутися на історичну батьківщину. Згідно з переписом населення 1989 року, в СРСР проживало 67 300 фінів. Фінсько-інгерманландське населення стародавньої Іжори до кінця 80-х складалося з літніх людей.

Вже відродилися громадські і релігійні організації, що раніше відігравали значну роль у збереженні національної ідентичності. У наш час в Інгерманландії діють 15 евангелістських общин. Фінляндія допомагає тутешнім фінам: там навчаються фермери, викладачі фінської мови, медики працівники, священники і дякони. Із квітня 1990 року Фінляндія приймає фінів як іммігрантів-репатріантів»

* * *

Погодьтеся, українці мало що знали про цей народ... Хіба ж у нас пишуть про це книжки? Проте, ось що я прочитав у передмові до книжки віршів Лани Перлуайнен «Вітер часу», написаній її чоловіком Євгеном Запекою:

«Наприкінці вересня 1990 року Ніна Михайлівна Жемчужина (уроджена Перлуайнен), рідна сестра діда моєї дружини, розповіла мені про те, як вона стала Жемчужиною. За два тижні до початку російсько-фінської війни 1939 року приїхали до її рідного містечка Чудово (південь Інгерманландії) енкаведисти. В містечку майже все населення розмовляло іжорським діалектом фінської мови, всі три школи були фінсько-

мовними. Енкаведисти зігнали все доросле населення до єдиного в Чудові спортзалу і всім почали переписувати документи. Пращурам моєї дружини пощастило, їхні прізвище просто переключили. Перлуайнені стали Жемчужиними. Їм пощастило, бо деякі прізвища переписувалися за співзвуччям або просто бралися зі стелі. Ойкунени стали Ойковими. Нині в містечку Чудово Новгородської області немає жодного іжорця і діють три російські школи...»

* * *

Тому й розмовляючи з талановитою львівською поетесою, український патріотизм якої не викликає жодного сумніву, я не міг не заторкнутися «іжорської» теми:

— Пані Лано, за паспортом ви росіянка. А знали правду про своє етнічне походження?

— Батьки про це мені не говорили. Вони працювали на військовому заводі, знали мій характер, знали, що мовчати не буду... Тому від мене це приховували.

— Так, складна ця тема — ідентичність. Інгерманландка, росіянка... А тепер, судячи з віршів, справжня галичанка! Це Львів зробив із вас українську поетесу? Ви десь згадували, що жили в Полтаві, але полтав-

Прапор та герб Інгерманландії

ський «суржик» не надихав вас на добровільну українізацію. Що ж було поштовхом?

— Ні, почалося якраз все в Полтаві, і почалося з Лесі Українки. Вчилася я там у російській школі, від вивчення української була звільнена за станом здоров'я...

— А яка ж це хвороба не дозволяє вивчати українську?

— У мене були проблеми з легенями, доводилося часто лікуватися в санаторіях... Тоді так часто практикувалося — звільняли від мови за станом здоров'я. Але українську літературу ми все-таки вчили. Я взагалі здібна до мов. Було таке, що нішком читала український текст і відразу, синхронно, перекладала вчителів на російську. Вже після закінчення школи вчитель Михайло Федорович нагадав мені це. Мовляв, здогадувався, що я підглядаю, але дивувався, що так точно і швидко перекладаю на російську. Якось нам задали вивчити уривок з «Лісової пісні». Я прочитала твір повністю, мені він так сподобався, що я пішла в магазин і придбала усі 11 томів Лесі Українки! І все прочитала. Мені дуже сподобалися її поеми. Це така сила і ширість почуттів. А ще — математична точність. Лаконічність. Коли я писала твір (звичайно ж, російською) і повставляла туди свої російськомовні вірші, то Михайло Федорович зрозумів головне: я прочитала дуже багато, а головне — зрозуміла, сприйняла душею Лесю Українку... Він був дуже розумною людиною,

дозволяв писати «отсебятину», відхилитися від шкільної програми. І це давало свої плоди — на уроках літератури мені подобалося. Потім був ще один випадок. Після дев'ятого класу ми поїхали в колгосп у Велику Богачку і там жили в школі. Десь поруч жив місцевий шкільний учитель, який саме мене обрав для спілкування. У нього була дуже гарна, рафінована українська мова. Я все розуміла, але відповідала російською. Бо якби тоді взялася, то було б так, як білоруською зараз. Перекладаю з білоруської, все розумію, але... І помилки трапляються, і вимова не найкраща... Тому я сказала цьому інтелігентному вчителю: «Мені подобається, як ви говорите, але сама калічити мову я не буду» І, тим не менше, він наполягав, щоб я пробувала говорити українською. Перелам стався вже у Львові. Обкалася словниками, принципово почала писати вірші лише українською, але в родині ще за інерцією розмовляла російською. Син, який навчався в українській школі, запротестував проти такої двомовності. І тоді ми всі рішуче і одноставно перейшли на українську.

— Деякий час ви вчилися в Татарстані, в Казанському університеті. Татарський досвід збереження рідної мови підійшов би для України? Наскільки я знаю, там своєрідний консенсус. Всі добре володіють російською, розмовляють нею без акценту, але ж і рідній мові в Татарстані абсолютно нічого не загрожує.

— В Україні це неможливо. Тому що у Татарстані мови абсолютно не подібні одна до одної. Це англійська і українська могли б існувати поруч. А співіснування української і російської призведе до плутанини. Буде суцільний «суржик»... Вихід один — єдина державна мова! Хай росіяни спілкуються між собою російською, хай будуть російські класи, але у вишах повинна бути лише українська мова.

— Офіційна державна двомовність в Україні може призвести до «білоруського варіанту», коли мова корінного народу поступово витісняється і западає?

— Не думаю. Національні характеристики українців і білорусів дуже відрізняються. Білоруси спокійніші. Українці ж чинитимуть опір. Звичайно, це трагедія — те, що сталося в Білорусі... Білоруська мова просто неперевершена, коли звучить в піснях! За цю мову треба боротися. Сподіваюся, в Україні до такого не дійде. Хоча, звісно, нічого доброго Українці закон про офіційну двомовність, якби його прийняли, також не приніс би.

— Лано, у вас є чудовий вірш, присвячений Йосипу Бродському. Це ваша своєрідна відповідь на його вірш «Проклятие Украине»?

— Саме так... Бродський був одним з моїх вчителів. Я ним довго «хворіла». Коли помер — у мене взагалі була істерика. Ми у Львові зробили вечір його пам'яті. І саме тоді я почула від нашого поета Миколи Ляницького про цю гиду. Потім почула по радіо... Довго не могла зрозуміти: він же геній! Що ж його смикнуло? Тому й не могла промовчати, написала вірш. Сергій ЛАЩЕНКО

Лана ПЕРЛУАЙНЕН

БАТЬКОВІ

На північному схилі літа небо з вишитими краями. Там жили мої баба з дідом і не знали, що — росіяни.

Світ був рідним, зручним, іжорським — весь в афинах і журавлині. Час неспішно молоди жорна, засипали в мішки і скрині...

По іжорцях лишився прочерк. По історії — чорні діри. Тільки іноді блиснуть очі, наче лезо сокири, —

ті — холодні, спадкові, сині (хай їх вічно Господь пасе!), коли їх зненацька зупинять імена річок і озер.

ПАМ'ЯТІ ІГОРЯ БЛОЗОРА

Традиційно з вертепів під конвоєм міліції зорі ідуть на небо. Їм на землі не місце.

Надто вони вже білі. Надто вони вже зорі. Завжди знайдеться кілер. Завжди знайдеться ворог.

Життя віддячує смертю за будь-яку надмірність. Надто вони вже вперті. Надто вони вже вірні.

Збудженим камертоном озивається вічність. Стоп — і вінок терновий десь на Академічній.

Стоп — і вічна пам'ять, і личаківська тиша... Всі ми трішечки Гамлети, щоб не сказати Гірше, щоб не назвати раєм львівські голгофи сірі, куди ідуть помирати українські месії.

Господи, хто наступний? Вихиляємо чарки. По Львову збирає трупи Личаків.

2

Ви би його не смикали зараз — їй-бо, не варто. Білорозові ніколи: він розпалює ватру між зірками єдину, неподалік від Бога, щоб його Україна не збилася, бува, з дороги.

ДВА ВІРШІ ЙОСИПУ БРОДСЬКОМУ

1

Нас висмоктують обрії із вітчизни і колісок, і луна перетворює на міраж наші риси.

Під прозорими зорями, як на склі мікроскопа, нас розплющить історія за своїм гороскопом.

Тож, навіки розведені по окремих уроках, ми — лише посередники між чортом і Богом, тобто, тільки розвідники потойбічного світу. Ми працюємо свідками між держав і політиків.

Ми працюємо римами між собою й добою, поки серце витримує резонанси двобою.

2

Що ж, пане Йосифе, всі податки вічності сплачені. А проте, всесвіт — і той не зміг подолати Ваш держимордівський менталітет.

З чим і вітаю. Вам пощастило: встигли втекти, бо прогавив Бог. А все ж зійнається, які чорти Вам розрахували останній крок?

Певно, на Ваш Васильєвській остров отак і треба вертатись — щоб виштовхнув геть ображений простір, і час гидуєчи обійшов.

Хтось спересердя вимкнув лічильник. Світ, пане Йосифе, не клозет. Навіть купуючи батьківщину, не зачіпайте чужих Мазеп.

Тож хай Вам Росія дивиться в спину. Хай Вас Петро привітає там, куди від імені України я повертаю прокляття Вам.

Приспущені прапори Інгерманландії і Фінляндії на знак протесту проти депортації інгерманландців. Гельсінкі, 1934 р.

МИ ІДЕМО НА МОРЕ!

Ми ідемо на море,
У місто Сімеїз!
Я прихоплю з собою
Аж п'ять важких валіз!
У першу покладу я
Машинку і літак,
Дитячу залізницю,
Солдатики і танк.
А у валізу другу
Складу я олівці,
Фломастери, альбоми
І чисті папірці.

У третю — парасольку,
Гантелі та приймач,
Боксерські рукавички
Й новий футбольний м'яч.
В четверту — атлас світу,
Бінокль, гамак, свисток,
Ліхтарика і компас,
Намет і казанок.
У п'яту — різний одяг,
І все своє взуття,
І тарілки, і чашки,
І засіб для миття.
Сміються мама й тато:
— Оце ти стільки склав?
Тож треба нам наймати
Літак чи пароплав!..

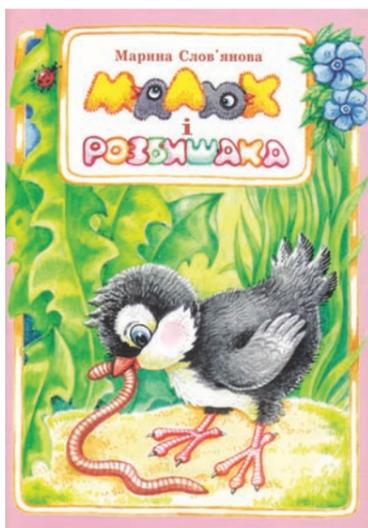
Олена МІКУЛА

Марина
СЛОВ'ЯНОВА

ЧИМ ПАХНЕ ЛІТО?

А літо пахне:
Вишнями-черешнями,
Сливами-переливами.
Яблуками духмяними,
Грушами медвяними.
Річкою-ставочком
ще й раннім
грибочком.
Білою ромашкою
та синім дзвіночком.
Книгами цікавими
та мандрями незаними.
Житами-пшеницями,
буйними пашницями.
Жовтим абрикосом,
гречкою і просом.
Динею, кавунчиком,
солодким горохом, —
Усім-усім потроху.
А найкраще пахне літо
роботящими руками:
Маминими,
Татковими
І трішечки моїми.

Любі джерелята! Сьогодні ми хочемо познайомити вас із творчістю письменниці Марини Слов'янової.

Марина Павлівна Слов'янова народилася в селі Воронків у Придністров'ї. Крім татуса, матусі, братиків та сестричок змалку любила гарні книжки і вже з чотирьох років сама собі читала, заховавшись у якомусь затишному куточку. Добре навчалася в школі та на факультеті журналістики Львівського державного університету ім. Івана Франка. Діставши фах журналіста, працювала в газетах, видавництвах, журналах. Писала й пише оповідання як для дорослих, так і для дітей. Чимало сил віддає літературному перекладацтву, зокрема, з молдовської та румунської мов. Марина Слов'янова — член Національної спілки письменників України. Живе в Києві. Пропонуємо вашій увазі кілька оповідань з дитячої книжечки Марини Слов'янової «Малюк і розбишак».

У СПЕКУ

Літніми днями, коли все живе діймає спека та задуха, Славко з бабусею набирають води: у діжку, щоб не пересохла, в стару балию для вечірнього поливання огірків, у великі й малі тазки та миски, аби й Славко мав чим хлопатися.

До тих мисок часто приходять кури, квочка з курчатами. Хоч у загороді в них завжди стоїть напувалка з водою, проте їм кортить чомусь напитися саме тут, біля криниці.

Одного надто вже спекотного дня і старі й малі кури зійшлися до криниці на водопій. Тим часом на огорожі навпроти криниці з'явилася сойка. Була вона велика та гарна, з яскравими блакитно-зеленими підкрилками. От тільки з голосом цій пташці не пощастило: не каже «Кря», як качка, не каже «Кар», як ворона, а вигукує щось зовсім незрозуміле й деркуче: «Кре!», «Кре!»

Постояла сойка на паркані, подивилася, як старі кури, а з ними й квочка з виводком попивають свіжу водичку, та й сказала: «Кре!»

Півень озавсь ба-совито: «Кох-кох-кох!», курки здивовано подивилися на непрохану гостю, квочка й курчата злякано принишкли.

«Кре!» — знову озвалася сойка. «Кудах-тах-тах!» — відгукнулися кури й відступили від миски з во-

дою. Але домашнє птаство відійшло недалеко: всі стояли й не зводили очей з лісової красуні.

А сойка постояла-постояла, тільки ж то так говориться «постояла»!

Насправді вона не стояла на місці жодної миті: весь час перебирала своїми лапками й вертіла на всі боки головою, немовби запрошувала помилуватися нею, — от, мовляв, яка я гарна!

Потанцювала отак сойка на паркані, подумала, а тоді прямо зльоту ш—у—бовсть у миску з водою! І миттю знову на паркан.

Домашня птиця навіть отямитися не встигла: оце так дива! Сойка ж тим часом отрусилася, причепурилася, потанцювала та покивала туди-сюди головою — і знов у миску бух!

Але на цей раз вона вже не тікала на огорожу, а чепурилася тут-таки, біля миски з водою. Потім купалася ще і ще, а кури мовчки спостерігали за нею, бо такого їм не доводилося бачити ніколи.

Наостанок пташка ще

раз прокричала своє «Кре!», наче подякувала за купіль. «Кудах-тах-тах!» — напрочуд миролюбно відгукнулися кури.

На другий день, у самісіньку спеку сойка знову прилетіла до криниці. Кури вже не злякалися лісової птахи, не відсахнулися від неї, а поважно, з гідністю відступили в затінок і мовчки спостерігали за її водними процедурами.

А пташка, накупавшись та причепурившись, весело гукнула «Кре!» і стрімко полетіла геть.

Так сойка прилітала купатися, аж доки не спала спека.

РЕП'ЯШОК

Одного разу Славко побачив у дворі їжачка. Звірок прудко перебирав лапками, видно, кудись дуже поспішав. Але коли хлопчик підійшов до нього й спробував доторкнутися до спинки, їжачок настовбурчив голочки, згорнувся клубочком і заляк.

— Бабусю, погляньте, хто до нас прийшов! — гукнув Славко до бабусі Наталі.

— А хто до нас прийшов? — весело перепитала бабуся.

— Он хто, — хлопчик показав на їжачка. Він узяв прутика, хотів перевернути їжачка на спинку, щоб побачити, який у нього животик, які лапки. Але бабуся Наталя не дозволила онукові доторкнутися до звірка.

— Хай собі йде, куди хоче, — сказала вона. — Не лякай його, їжачки дуже корисні.

— А що вони їдять? — запитав Славко.

— Комах, нібито. А дехто каже, що й гризунів нищать,

мишей, наприклад, — пояснювала бабуся. — Людям вони ніякої шкоди не завдають — це точно.

Славкові дуже хотілося причепуришити їжачка, але він не знав, як це робиться. Пошуквав череп'янку, випросив у бабусі молока, поставив перед їжачком, але той не поворухнувся. Тоді Славко вдвп, нібито йде геть, а сам заховався за горіхом.

Їжач довго сидів на місці, та коли Славко відвернувся, він раптом розпрямився, похитав навколо череп'яної мисочки з молоком, а тоді взяв та й заходився його хлебтати.

Славко кинувся до бабусі Наталі.
— Їжачки не лише комах їдять! — сказав хлопчик. — Вони й молоко люблять!
З того дня їжачок не раз навідувався у двір, де жив з бабусею Славко. Але завжди, коли хлопчик наближався до нього, звірок настовбурчував голочки й ховав у них свою гостреньку мордочку. Саме за ці колочки бабуся й назвала його Реп'яшком. Славко ніколи не забував налити йому молока. Хлопчик мріяв про той час, коли Реп'яшок сам прибігатиме до нього на поклик.
— Та це ж тобі не собачка й не котик, — сміялася бабуся Наталя.
Якось, це було вже майже восени, коли в бабусиному садку достигли яблука, Славко побачив Реп'яшка і дуже здивувався. На спині в нього красувалося велике червонобоке яблуко.
— Невже їжачки їдять яблука? — спитав хлопчик бабусі.
— Мабуть, ні. Схоже на те, що яблуками вони чистять свої голочки.
— Чепуряться? — перепитав Славко.
— Авжеж. До зими готуються. Щоб чистенькими забратися в теплі кубельця й заснути до весни.
— То він у нас ще й чепурун, — замислено посміхнувся хлопчик.
Він хотів побачити, куди Реп'яшок побіжить зі своїм яблуком, але поки Славко розмовляв із бабусею, за їжачком і слід прохолов.

Мар'ян ДУКСА

КАНІКУЛИ

Канікули, канікули —
Омріяна пора!
У літо знов покликкала
Нас вранішня зоря.
Куди не кинеш поглядом —
Виблискує роса.
Аж подих перехоплює
Довколишня краса!
Неначе позолочена
У небі синява!
Як шепче на обочині
Шовковий трава!
Дихне водою близько
Крізь вільхи, лозняки,
О, як заклично зблискують
Дзеркальний плес ріки!
А в ній хмаринки яхтами

Пливуть — по дну не вже?
Як пахнуть з лісу ягоди
Почервонілі вже!

Постіль із трав некошених
Кодише хлопчаків.
В ліс по стежках зарощених
Шукати йдуть грибів.
Хоча ще й не визріли,
Та все ж — приймний смак
У скороспілих яблукочок,
Яких багато так!

Рука ось-ось розлускає
Горіхи — лісу дар.
О, як зміцніли мускули,
Який густий загар!
Тепліною заколихана,
Щебече дівтора...
Канікули, канікули —
Омріяна пора!

Переклав з білоруської
Данило КОНОНЕНКО

УВАГА: КОНКУРС!

Хоча й на календарі — КА-НІ-КУ-ЛИ! — «Джерельце» закликає своїх юних читачів до участі в творчих конкурсах! Зокрема, на **КРАЩУ РОЗПОВІДЬ ПРО УЛЮБЛЕНИХ УЧИТЕЛІВ**. Напишіть до «Джерельця», за що ви шануєте своїх учителів-наставників, чи хотіли б бути схожими на них. Ще одне творче змагання — на **КРАЩУ РОЗПОВІДЬ ПРО ТЕ, ЯК І ДЕ ВИ ПРОВЕЛИ СВОЇ КАНІКУЛИ**, чим вони запам'яталися. Це можуть бути прозові або поетичні твори обсягом до двох друкованих аркушів. Ілюстрації (фото, малюнки) — тільки вітаються! Надсилайте ваші твори звичайною чи електронною поштою на адресу редакції, кращі з них будуть опубліковані, а переможців чекають призи! Творіть! Дерзайте! Перемагайте!

ВІРШІ ДЛЯ ДІТЕЙ

СОНЦЕ, СОНЕЧКО...

Сонце, сонечко ласкаве,
Всі ми любимо його,
Світле, тепле і яскраве,
Життєдайне для всього.

Ти віками світиш в небі
І нагадуєш про світ,
Кличуть зорі нас далекі
З сонцем вирушити в політ.

Ти освітлюєш довкілля
І приносиш світлий день.
Подивись — яке привілля
Для душі та для пісень!

Сонце ясне, сонце красне,
Мову ти ведеш свою
Про минуле і сучасне,
Як збагнуть красу твою?

ДОЩИК СРІБНИЙ

Дощик срібний,
дощик срібний
Вслід за сонечком спішив,
У спекотний день погідний
Землю любу окропив.

Зашумів водою в листі,
Вмив зелені луги —
Посміхнувшись роси чисті
Срібним саявом навкруги.

Сонце виткало на небі
Веселкові рушники,
По своїй якійсь потребі
Їх спустило до ріки.

Свіжість дихала в повітрі,
Розлила нектар дощу,
Хмари плавали на вітрі,
Розважались досхочу.

Дошове сріблясте диво
Хтось іструшував з дерев.
Поле мріяло щасливо
Пахло сонцем і дощем!

ГРИБИ

На галяві лісовій
Поміж сосен і дубів
Примостилися рядочком
Вся сім'я боровичків.
Вздвож канави,
під горбочком,

Між хвоїнок і листочків
Дружно колами біжать
На гостини до дзвіночків
Лисичок аж ціла рать.
Рудуваті лисичата,
Переміті маслюки,
Хай і хлопчики, й дівчатка
Їх збирають залюбки.
Розбрелися всі по лісу
В теплий дощик грибники.
Лісовик спітла завісу,
Щоб сховати свої скарби.
Нерозважливі гриби
Зазирають в козуби.

СІРИЙ ВОВЧЕ, ЙДИ ДО НАС

І Ганнуся, і Катруся,
Петрик, Іванко і Тарас —
Всі сказали: «Не боюся!
Сірий вовче, йди до нас».

Ти із казкою приходиш
До малечі кожен раз.
Ти і друг, коли захочеш,
І протак — на все свій час.

Ми шкодуємо, що лисичка
Ошукала знов тебе,
Бо яка ж вона сестричка?
Як захоче — проведе.

Сірий вовче, сірий вовче,
Проучай ти пустунів,
А слухняним ти очоче
Будеш братиком до снів.

* * *

Біжить дитина по алеї
Назустріч сонцю і весні,
А посмішка, як квіт лілеї,
Дзвіночком летить по землі.
Яка довершеність природи!
Навколо Божа благодать!
Дитинства радісні дороги,
Як їй навіки передать?

Світилась казкою алея
І дивувалась простотою,
Як зберегти в душі святее —
Любов велику у житті.

І політалися жар-птиці,
Веселкою раділа мить,
Краплини свіжої водиці
Росою дихали в блакиті.

І посміхнулася дитина —
Комаха-сонечко в руці.
Це не прочитана ще книга —
Нова сторінка на землі.

Валентина
КОСТЕНЬОВА,
вчителька української мови
та літератури
м. Сімферополь

Родовід видатної людини завжди привертає до себе пильну увагу, бо, зрозуміла річ, цікаво взнати, на якому тлі розвивався його талант, які гени впливали на формування його світогляду, його духовної аури.

В одних випадках історики та літературознавці прискіпливо вивчають все і доводять до широкої громадськості кожний факт, який тільки можна взнати, інтерпретують буквально кожну дрібничку з життя та діяльності видатної людини, як це бачимо з Тарасом Григоровичем Шевченком або Олександром Сергійовичем Пушкіним, в інших — такі деталі обминають увагою, хоч ідеться про постаті не менш цікаві й значні.

Візьмемо для прикладу родовід Антона Павловича Чехова. В четвертому томі «Радянської енциклопедії історії України» про нього мовиться: «Чехов Антон Павлович (29. 1. 1860 — 15. 7. 1904) — великий російський письменник. Народився в Таганрозі в сім'ї дрібного крамаря».

Оце й усе. Не густо. Але енциклопедія не зазначає, що Таганрог завжди був українським містом. «Исконно русской землей» він став тільки після 1927 року. Тобто тоді, коли народився Антон Павлович Чехов, Таганрог був звичайнісіньким українським містечком. А це значить, що в школі, церкві та різних офіційних установах розмовляли «понятним язиком», а вдома між собою, на вулиці з сусідами розмовляли своєю, українською мовою. Так було скрізь по всій Україні, і Таганрог не виняток. Отже, Антон Павлович рід та виховувався в українському середовищі.

Ось що пише дослідник Михайло Левченко в своїй праці «Чехов у зв'язках з Україною»: «Радісними подіями в непривабливому дитинстві Антоші були також поїздки влітку, на канікули, в село Княже кілометрів за вісімдесят від Таганрога. Там жив дід, Єгор Михайлович Чех, виходець з Воронежської губернії».

Княже було напівукраїнське село. Ось що згадує товариш Чехова по гімназії П. Сергійко: «Найулюбленішим заняттям майбутнього письменника в селі було перебування в людській, де українська куховарка чудово готувала «затірку» і де був постійний притік поденних робітників і робітниць з їх своєрідною мовою і звичаями. Він цілими годинами розмовляв з ними, слухав їхні чудові українські пісні, брав участь в їхніх жартах та іграх, милувався чудесними зорями... І коли наприкінці літа доводилося повертатися знову в Таганрог, то деякий час хлопцеві сумувало і дивилося, наче залишив у Княжій частину своєї душі».

А молодша сестра його, Марія Павлівна, яка багато зробила для збереження і популяризації життя і творчості брата, згадувала,

А. П. Чехов

що в молоді літа вони часто ставили у себе вдома вистави і Антон Чехов грав у п'єси І. П. Котляревського «Москаль-чарівник». Красномовна деталь!

Батько Антона Павловича Чехова в Таганрог переїхав у 1844 році із Ольховатки Воронежської губернії, Острогозького повіту, своєї батьківщини. В цій Ольховатці Чехови жили, починаючи з кінця XVII століття. Що то за земля, на якій жили предки Антона Павловича Чехова, допоможе нам відповісти історична географія.

Сучасні кордони України відрізняються від кордонів українських етнічних земель. Ще на початку XX століття, аж до 1918 року, до складу України входили землі південних Курщини та Вороніжчини, де проживала переважна більшість українців, нащадків козаків Острогозького полку.

Як пише сучасний дослідник Ф. Д. Заставний — «В Острогозькому повіті, наприклад, частина українців складала понад 90 відсотків усього населення».

Як відомо, на Слобідській Україні у XVII столітті було сформовано п'ять полків — Сумський, Охтирський, Харківський, Ізюмський та Острогозький з переселенців України, які тікали від польського гніту. Це в основному були українські козаки та селяни, які починаючи з 30-х років XVII ст. почали засновувати тут поселення — слободи. Звідси й назва — Слобідська Україна.

Ще в 1918 році, коли Україна стала незалежною, українська

делегатія оголосила пропозиції про розмежування з Росією Вороніжчини і Курщини, згідно з якими більшість земель, переважно заселених українцями, повинна була відійти до України. Але громадянська війна зірвала ці переговори. У 1927 році уряд Радянської України порушував це питання, але воно вирішене так і не було. І землі Острогозького

було переважно незаможна, позбавлена козацьких привілеїв, частина українського козацтва, яка проіснувала до 1783 року, коли Катерина II перетворила їх у державних селян. А військовими обивателями були нащадки колишніх козаків слобідських полків, за своїм станом наближені до державних селян. І тільки царським указом від 1816 року їх

Слід тільки до цього додати, що Чеховим став батько Антона Павловича, Павло Єгорович, а до цього весь їхній рід був Чехами.

Відомий український історик Федір Павлович Шевченко писав у своїй роботі «Участь представників різних народностей у Визвольній війні 1648–1654 рр. на Україні» про те, що в складі запорозького війська були і чехи:

«ДІД МІЙ БУВ МАЛОРОСОМ...»

«ДЕД МОЙ БЫЛ МАЛОРОСС...»

З листа А. П. Чехова до чеського критика та перекладача Августина Врзала від 14 серпня 1891р.

«... Я ХОХОЛ...»

З листа А. П. Чехова до О. С. Суворіна від 9 березня 1890 р.

полку залишилися в Росії.

Але це відбудеться вже у XX ст. А протягом останніх трьох століть землі Слобідської України завжди були у сфері впливу України. І все це має пряме відношення до родоводу Антона Павловича, бо всі його предки, включаючи батька, народжувалися і жили в селі Ольховатці Воронежської губернії Острогозького повіту, тобто теж мали пряме відношення до Острогозького полку.

Про прапрадіда А. П. Чехова, Омеляна Евстратійовича, відомо, що він жив у XVIII ст. в Ольховатці і був кріпаком острогозького полковника І. І. Тевяшова, а його батько Евстратій Чех, мабуть, був ще вільною людиною.

В цей час, на рубежі XVII – XVIII століть, йде наступ на козацькі привілеї з боку козацької полкової старшини та полковників. І не дивно, що вже син козака Евстратія Чеха, Омелян, стає кріпаком.

Як зазначається в «Радянській енциклопедії історії України», в 1732 році на Слобідській Україні налічувалося вже майже 123 тисячі кріпаків, а за даними 1768 року їх було 196 336 кріпаків, і понад 50 відсотків землі належало поміщикам.

Йшов постійний наступ з боку самодержавної влади. У 1765 році Катерина II ліквідувала козацьке самоврядування. Слобідські козаки і підпомічники були позбавлені козацьких привілеїв і перетворені на військових обивателів, а козацьку старшину зрівняли з російським дворянством.

Нагадаємо, що підпомічниками

було прирівняно до селян. Але це все вже обминуло Чехових, вони з самого початку потрапили до кріпаків.

Прадід Чехова Михайло Омелянович, кріпак онучки острогозького полковника І. І. Тевяшова, Явдохи Степанівни, був людиною непохитної волі, своїх дітей виховував у винятковій суворості. На все життя вони зберегли до нього звертання: «Пан отче» (! — В. Ш.). Жив у білій хатці із солом'яним дахом та димарем, сплетеним з лози та обмазаним глиною. (Українська хата! — В. Ш.).

Дід Чехова Єгор Михайлович (1799–1879) одружився із селянкою Шимко Єфросинією Омелянівною (1806–1878). Чоловік вона називала тільки на «ви», а позаочі «вони», носила українську свитку та очіпок. Ходила з Ольховатки в Київ пішки на прощу. Це до них маленький Антон приїжджав у Княжу на канікули. Саме дід Чехова, Єгор Михайлович, людина сильної волі, наполегливою працею зібрав велику, як на той час, суму грошей — 875 карбованців сріблом і викупив себе і свою сім'ю з кріпацтва.

А вже його син, Павло Чехов, переїхав 1844 року з Ольховатки в Таганрог. І тут відбулося те, що відбувалося і відбувається у нас в Україні, коли людина переїжджає з села у місто. Дуже швидко вона забуває батьківську мову і починає розмовляти «понятним язиком».

Отже коріння у класика російської літератури, нашого земляка Антона Павловича Чехова.

«Після перемоги, здобутої в 1620 р. на Білій Горі армією Габсбургів над військом чехів, тисячі останніх змушені були покинути свою батьківщину. Багато їх оселилося в Речі Посполитій, зокрема на Україні. Деякі чехи також потрапили до «Реєстру» («Реєстр Війська Запорозького 1649 року» — В. Ш.) — Роман Чехович, Яким Чехович, Розмисл Цирулик, Гаврило Чех, Фесько Жишка».

Як бачимо, серед них був і предок Антона Павловича Чехова.

Я пригадую, в армії разом зі мною служив хлопець з Білорусі Альберт Мукасей, а коли демобілізувався, то був уже Мукасеєвим. Отже сталося і з батьком Антона Павловича.

Але попри все наша земля подарувала світові видатного письменника, який народився, жив і виховувався в українському оточенні, розмовляв нашою співучою мовою, закохувався у чудову природу, милувався незрівняними краєвидами. І все це зумів передати в своїх творах людям. Пригадайте хоча б його геніальний «Степ»!

Навіть хрестоматійний Ванька Жуков з оповідання «Ванька» списаний з українського хлопчика Гаврюшка Харченка, який прислужувався у лавці батькові письменника Павлу Єгоровичу.

В листі до рідних від 25 квітня 1887 року під час подорожі по півдню України, Антон Павлович пише: «Вийшов уночі з вагона... а надворі справжні чудеса: місяць, неозорий степ з могилами... тиша... Картина така, що повік не забудеш».

Не забудемо й ми того, хто сказав так влучно: «В людині повинно бути все прекрасно: і обличчя, і одяг, і душа, і думки...»

Віталій ШЕВЧЕНКО

м. Запоріжжя

МАКСИМ БОГДАНОВИЧ І ЧЕРКАЩИНА

Певно, в кожній національній літературі є митці, імена яких ніби оповиті ореолом легендарності. Причинна з'явилася такою ореолом здебільшого та, що «митець-легенда» надто зарано ступив за межу вічності, лише явивши світові неабияку потугу свого таланту. Таким ореолом в українській літературі оповиті, скажімо, імена Лєоніда Кисельова, чи Василя Симоненка, чи Василя Доманицького, чи, наприклад, юного катеринопільця Миколи Штепана... У кожного з названих і неназваних митців — своя історія долі, як правило, трагічна.

У білоруському письменстві напевно ж до таких поетів-легенд можна віднести Максима Богдановича — поета, перекладача, літературознавця, культуролога, одного з перших класиків нової білоруської літератури. Його життєвий шлях розпочався наприкінці 1891-го року, а скін-

чився у травні 1917-го... Неповних 26 років буття під сонцем, шляху від Мінська до Ялти, де покоїться його прах. Ось ці неповні двадцять шість умістили так багато всього успішного і трагічного, досягнень і втрат, що мимовільно виникає той згаданий ореол...

Народившись в інтелігентській сім'ї, Максим рано втратив матір, зростав під опікою батька, закінчив Ярославський ліцей, там самотужки отримав добру освіту, передовсім філологічну, але з підліткового віку захворів на сухоти (туберкульоз), які в той час були невиліковною хворобою і які забрали життя у багатьох українських письменників (Б. Грінченка, А. Тесленка, В. Доманицького та ін.) Тричі лікувався в Криму, ялтинська земля прийняла молодого поета й на вічний спочинок. Максим Богданович став справжнім новатором у білоруській лі-

тературі, впровадивши в ній багато тем, ідей і форм, збагатив численними перекладами зі слов'янських і західноєвропейських літератур, був талановитим літературознавцем і культурологом. Молодий білоруський класик добре знав і любив українську літературу, перекладав твори І. Франка, В. Самійленка, М. Чернявського, О. Олеся, та нас тут особливо цікавить різногранна сув'язь Максима Богдановича, його творчість із письменниками Черкащини.

Безсумнівно, найперше треба сказати про Тараса Шевченка, чия творчість по-справжньому захопила юнака-білоруса і справила на його творчість очевидний вплив. Причому, і в сенсі змістовому, й у сенсі формальному. Про пієтет М. Богдановича щодо Т. Шевченка промовляє і той факт, що до 100-річчя з дня народження великого українця юний білорус написав дві статті — «Кра-

са і сила» та «Пам'яті Т. Г. Шевченка». І взагалі треба сказати, що білоруський митець був активним дослідником і пропагандистом українського письменства.

Дочасна кончина талановитого поета-класика вразила багатьох, його різногранна спадщина, предовсім поезія, привернула увагу інших митців. Серед них — і уродженці Черкащини. Безсумнівно, тут пальму першості треба віддати видатному поетові, перекладачеві і вченому Михайлу Драй-Хмарі, який народився на Чорнобаївщині, вчився в Черкасах і Києві, був репресований і загинув на Колимі. До творчості М. Богдановича він звернувся на рубежі 1920–1930 років. Перу М. Драй-Хмари належить, мабуть, найгрунтовніша в українському літературознавстві розвідка «Вінок. Життя і творчість Максима Богдановича», в якій проведено глибокий аналіз творчої спадщини білоруського класика. Захоп-

лений талановитою лірикою М. Богдановича, наш поет переклав українською мовою 13 віршів білоруса.

Значно пізніше один із Богдановичевих сонетів («Серед пісків в єгипетській землі») переклав уродженець Христинівщини (с. Івангород) Дмитро Паламарчук, який теж за сталінської пори знав репресії.

А зовсім недавно свою ширшу прихильність до поезії М. Богдановича виявив поет і перекладач Данило Кононенко, який народився в Ребедайлівці на Кам'янщині, та вже давно живе і творить у Сімферополі. Наш крайнин, як сам пише, давно «примірявся» до лірики білоруського класика, та лише шойно впорядкував збірку перекладів «Волошка з «Вінка». У книжечці вміщено 53 ліричних тексти Максима Богдановича українською мовою, із яких можна скласти достатньо цілісне враження про творчу сутність білоруського поета.

Заявлену заголовком тему

М. Богданович, 1915 р.

певною мірою доповнить і те, що свого часу М. Богданович перекладав білоруською поезією Агатангела Кримського, чия доля найтісніше пов'язана з Черкащиною, а відома поетеса, корсунчанка Тамара Коломієць написала вірш «Максиму Богдановичу». Певно ж, ця тенденція творчої дружби триватиме.

Володимир ПОЛІЩУК, доктор філології, професор

УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ В БОЯХ ЗА КРИМ (1941-1945 рр.)

Мине зовсім небагато часу — і ми будемо відзначати 70-річчя нашої Великої Перемоги над німецько-фашистськими загарбниками. А трохи раніше, всього на один рік, відзначатимемо й 70-річчя від дня визволення Криму.

Крим в історії Великої Вітчизняної війни посідає чільне місце. За цей відносно невеликий за обсягом клаптик нашої землі точилися запеклі бої і на суші, і на морі, на землі і в підземеллі Аджимушкайських катакомб. Тут, на Кримському півострові, два міста-герої, два міста-воїни — Севастополь і Керч. Їхні захисники вписали не одну героїчну сторінку в історію захисту й оборони рідної землі від ворожої навали. Цю землю боронили люди, зодягнуті у військову форму, різних національностей і віросповідань. Немало з-поміж захисників кримської землі було й українців, як, до речі, й під час давноминулих воєнних баталій, що відбувалися тут. Були вони і серед доблесних оборонців Севастополя, і серед воїнів-десантників Керченсько-Феодосійської бойової операції. Були тут рядові бійці, ті, хто зі зброєю в руках йшли у запеклі бої. Були серед них і ті, хто не тільки воював зброєю, а й полум'яним словом надихав бійців на подвиги задля нашої майбутньої перемоги над жорстоким ворогом. Це — українські письменники і журналісти, кореспонденти воєнних газет.

Гортаючи книгу — бібліографічний довідник «Письменники України у Великій Вітчизняній 1941-1945 рр. (упорядники книги письменники Б. А. Буркатов та А. Я. Шевченко), видану майже тридцять років тому у 1985 році в Київському видавництві «Радянський письменник» — до 40-річчя Великої Перемоги, я звернув увагу на те, що чимало з моїх старших за віком колег, письменників України, брали участь в боях за Крим. Їх, за моїми підрахунками, близько сорока з тих 492, що представлені в книзі. «Не всі вони йшли на фронт, будучи вже професійними літераторами. Лиш 109 з них були на той час членами Спілки письменників. Приблизно ще стільки ж у ті огненні

роки сформувалися як письменники, а більшість — уже в післявоєнний час, коли пізнали і пережити знайшло втілення у романах, повістях, оповіданнях, новелах, поемах, віршах, п'єсах, кіносценаріях», — зазначають у післямові до бібліографічного довідника її упорядники.

Число українських письменників, що воювали за Крим, може бути й більшим. Потрібен лише час, щоб заглибитися у воєнні архіви. Я, на жаль, такого часу не маю. Розраховую, що що роботу виконає хтось із дослідників молодшого покоління. З об'ємного тому (близько 500 сторінок російськомовного тексту!) я вибрав імена тільки тих, хто боровся з ворогом у Криму не лише зброєю (автоматом), а й художнім чи публіцистичним словом (пером), друкуючи свої нарис, статті, вірші у фронтовій пресі. Ті з них, хто вижив у шаленій круговерті війни, уже в повоєнний період, осмисливши пережите, відобразили у своїх творах — повістях, романах, поемах — героїзм воїнів-захисників та воїнів-визволителів землі Кримської від німецько-фашистських загарбників.

Усі відомості про письменників-воїнів у книзі «Письменники України у Великій Вітчизняній» подано дуже стисло, бо, як зазначають упорядники: «і через багато років після Перемоги, не вдалося заповнити прогалини в докладнішому висвітленні бойового шляху, літературної і журналістської діяльності ряду письменників, які загинули на фронті і пішли з життя вже у повоєнні роки. Тому дуже короткі біографічні довідки про загиблих на полі бою доповнені переліком довоєнних чи посмертних видань їхніх книг». Однак і те, що нам нинішнім лишилося у спадок від попередників, є дуже цінним. Отож, згадаємо поіменно тих, хто з пером і автоматом пройшов фронтовими кримськими дорогами, хто чесно воював і переміг лютого ворога.

Данило КОНОНЕНКО,
член Національної спілки письменників України

КОСТЯНТИН БАСЕНКО (1923–1973)
Служив радистом на військових кораблях Чорноморського флоту. Брав участь в обороні і визволенні Севастополя. Був нагороджений медаллю «За оборону Севастополя». Вірші К. Басенка друкувалися в газеті «Флаг Родины» (Севастополь) і увійшли до збірки «На щастя землі» (1953). Героїку воєнних літ відображено в романі «Життя прожити» (1963–1968).

М. Божаткін

МИХАЙЛО БОЖАТКІН (1920–?)
Учасник війни з червня 1941 р. Починав червонофлотцем — радистом торпедного катера 2-ї Новоросійської бригади торпедних катерів Чорноморського флоту. Брав участь в боях на Дунаї, в обороні Одеси, Севастополя, Кавказу, в Керченсько-Феодосійській операції, визволенні Новоросійська, Керчі, Севастополя. Двічі був поранений і контужений.

В роки війни виступав з віршами у флотській газеті «Червоний чорноморець». Героїку воєнних літ присвячено романі «Батальйон приймає бій», «Далекі береги», повісті «Вибух у бухті Караташ», «Подвиг попереду», «Легенда старого Чеколтана», «Прорив», збірник оповідань «Морська романтика», «Діана зі шрамом»...

ІВАН БОЙЧАК (1921–1972)
Народився на Хмельниччині. Був командиром стрілецького відділення 255-ї бригади Окремого батальйону морської піхоти Азовської і Дунайської воєнних флотилій. Брав участь в обороні Кавказу, в боях на Малій землі, десантах під Новоросійськом і Керчю. Був тяжко поранений і контужений.

У повоєнні роки писав літературно-критичні статті про художні твори, в яких відображено героїку війни. Ось як згадував про ті жорстокі, незабутні дні війни колишній розвідник Дунайської флотилії О. Чхеїдзе в статті «Подвиг біля фортеці лок» в газеті «Комсомольська правда» за 21 грудня 1974 р.: «Бій тривав уже дві години. В комишах залишається лиш жменька живих і п'ятеро тяжко поранених десантників на чолі з Бойчаком.

...Бронекатер старшого лейтенанта Давида Мікаберідзе зняв з острова 13 бійців, які лишилися живими, а з прибережних комишів — трьох. 16 важко поранених десантників доставили на лівий берег біля м. Бачко-Паланка. ...В іншому кутку біля вікна лежав десантник — весь в закривавлених бинтах. Він тихо промовив: «Чхеїдзе. Це я Ваня Бойчак. Я ще живий, та, мабуть, скоро помру». Медсестра заборонила йому розмовляти і зажадала, щоб я якомога швидше пішов звідси. Бойчак перебив її: «Зачекайте трохи, він повинен знати правду про десант».

С. Борзенко

СЕРГІЙ БОРЗЕНКО (1909–1972)
Народився в м. Харкові. Учасник війни з червня 1941 р. до Дня Перемоги. На фронт пішов, будучи членом Спілки письменників. У званні батальйонного комісара, потім майора, до 1944 р. був кореспондентом газети «Знамя Родины» 18-ї армії Південного фронту і Чорноморської групи військ. Брав участь в штурмі Новоросійська і форсуванні Керченської протоки.

С. Борзенко — Герой Радянського Союзу. У роки війни окремими виданнями вийшли книги «Десант у Крим», збірник нарисів «Тамань». Героїку воєнних літ відображено в повістях «Скоряючись законом Вітчизни», «Втамування спраги» та ін.

«...Нарис, як і публіцистичні статті та памфлети у роки війни мав велике суспільно-виховне значення... Нариси другого етапу війни відображають наступальні операції радянської Армії, радість визволення від ворога окупованої території. Так, наприклад, у нарисі Сергія Борзенка «Десант у Крим» (із нотаток військового кореспондента) показано героїзм морської піхоти під час висадження десанту в 1943 році на Керченському півострові. В цій операції радянські моряки і солдати проявили чудеса хоробрості і героїзму. Письменник добре передав духовну зрілість бійців, їхню усвідомлену важливість справи, за яку вони віддавали життя. Видатний подвиг морської піхоти було відзначено присвоєнням кращим воїнам звання Героя Радянського Союзу. Це високе звання було присвоєно і Сергію Борзенку, який поєднав у десантній операції працю журналіста з безпосередньою участю в боях і який проявив особистий героїзм» (з «Історії української літератури». 1964).

В. Вихров

ВОЛОДИМИР ВИХРОВ (1910–1978)
Народився в Сімферополі, учасник війни з 1941 року. Працював у редакції газети «Красный Крым», що видавалася для партизанів і населення тимчасово окупованої території. Виступав на сторінках видання з нарисами, статтями, віршами.

ФЕДІР ВОЛЬНИЙ (1908–1974)

Народився на Донеччині, учасник війни з 1941 р. Брав участь в Керченській десантній операції. Там же був поранений і контужений. Виступав у фронтовій пресі з нарисами, статтями, оповіданнями. Героїку війни відображено в ряді книг прози і драматургії.

(Продовження буде)

Ф. Вольний

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

ЛИПЕНЬ 19

1918 р. — У Канаді постала Українська Греко-Православна Церква.

1926 р. — Катеринослав перейменовано в Дніпропетровськ.

Народився 1925 р. — Вальо Кравченко, севастьянський історик, краєзнавець, журналіст, полум'яний патріот України, почесний член севастьянського товариства «Просвіта».

Померли: 1876 р. — Іван Сошенко, український маляр і педагог.

1945 р. — загинув у радянській тюрмі Августин Волошин, український політичний, культурний, релігійний діяч Закарпаття, греко-католицький священник, у 1938 прем'єр-міністр автономного уряду Карпатської України, в 1939 став президентом цієї держави, Герой України (посмертно).

1993 р. — Рада Безпеки ООН визначила, що постановою Верховної Ради Росії щодо статусу Севастополя як російського міста не має юридичної сили.

1992 р. — сторожовий кора-

бель Чорноморського флоту СКР-112 перейшов на бік Військово-Морських Сил України. Командир СКР-112 — капітан-лейтенант Сергій Настенко. Екіпаж — 108 осіб.

21 липня 1992 року СКР-112 підняв український прапор і вирушив із Кримської військово-морської бази (Новоозерне) у бік Одеси — з наміром ввійти до складу Військово-Морських Сил України. Спроби російського командування силами інших кораблів і авіації перешкодити діям СКР-112 були марними.

Влітку 1996 року корабель було утилізовано та розібрано на металобрухт.

Громадськість України, багато військових та політичних діячів бачили корабель — як майбутній музей Військово-Морських Сил. У Севастополі члени «Просвіти», Спілки офіцерів України та інших організацій створили комітет із захисту «СКР-112» та направили Міністру оборони десятки звернень і заяв

В. Кравченко

громадськості, але все марно.

Народилася 1906 р. — Олена Теліга, українська поетеса, літературний критик, діяч української культури.

1941 року під час німецької окупації у Києві Олена Теліга організує Спілку українських письменників, відкриває пункт харчування для своїх соратників, співпрацює з редакцією «Українського слова» Івана Рогача, що знаходилася на Бульварно-Кудрявській вулиці, видає тижневик літератури і мистецтва «Літаври».

Після арешту редакції «Українського слова» О. Теліга не брала до уваги постанов німецької влади: ігнорувала вказівки німців зухвало і принципово. 7 лютого 1942 р. почалися арешти. Друзі її попереджали, що гестапо готує засідку на вул. Трьохсвятительській, де розміщувалася Спілка; проте знала, на що йде, тікати не збиралася. У приватній розмові з М. Михалевичем уперто підкреслила: «Ще раз із Києва на еміграцію не поїду! Не можу...»

Це був її свідомий вибір, це був її шлях, який вона гідно пройшла до останнього подиху. Олена пішла на стовідсоткову загибель, з нею пішов і її Михайло. Під час арешту він назвався

письменником, щоб бути разом з нею.

В київському гестапо Олена Теліга перебувала у камері №34. Тоді ж відбулася її зустріч із сестрою Лесею Українкою, з якою вона обмовилася кількома фразами. На сірому гестапівському мурі залишила вона свій останній автограф: угорі намальовано тризуб і напис — «Тут сиділа і звідси йде на розстріл Олена Теліга».

За даними істориків, 22 лютого 1942 р. українську письменницю-патріотку було розстріляно в Бабиному Яру разом із чоловіком та соратниками.

Помер 1941 р. — Богдан Лепкий, український поет, прозаїк, літературознавець, критик, перекладач, історик літератури, видавець, публіцист, громадсько-культурний діяч, художник.

1819 р. — відбулася прем'єра вистави Івана Котляревського «Наталка Полтавка».

Народилася: 1854 р. — Марія Заньковецька (справжнє прізвище — Адамовська), українська актриса. Взяла цей псевдонім на згадку про щасливе дитинство в рідному селі Заньки Чернігівської губернії. Актриса створювала образи, про-

М. Заньковецька

никнуті справжнім драматизмом і запальною комедійністю. Вона ушляпляла своєю грою звичайних простих людей, розкриваючи безмежність їхніх душ. Маючи чудовий голос — драматичне сопрано, незрівнянно виконувала у спектаклях українські народні пісні.

1945 р. — Юрій Рибчинський, український поет, драматург, сценарист, заслужений діяч мистецтв України, один із основоположників сучасної української естрадної пісні.

Помер: 1944 р. — Олександр Кандиба, український письменник, талановитий поет, драматург, яскравий представник символізму. Свої твори публікував під псевдонімом Олександр Олесь. Батько Олега Ольжича.

1888 р. — у Києві відкрито пам'ятник Богдану Хмельницькому.

Помер: 1934 р. — Памво Беринда, письменник і друкар, автор першого українського друкованого словника «Лексикон славеноруський» і силлабічних віршів.

1990 р. — над будинком

Київради піднято синьо-жовтий прапор.

1991 р. — У Києві створено Спілку офіцерів України.

Народилася: 1844 р. — Ілля Репін, визначний художник-реаліст українського походження.

1967 р. — брати Капранови — Віталій та Дмитро, українські видавці, письменники, публіцисти, громадські діячі.

Померли: 969 р. — у віці близько 79 років померла велика київська княгиня Ольга, дружина князя Ігоря, київська княгиня, канонізована Православною Церквою.

1964 р. — Максим Рильський, український поет, перекладач, публіцист, громадський діяч, академік АН України.

25 1687 р. — Івана Мазепу було обрано гетьманом України.

1937 р. — повністю розпущений як контрреволюційний ЦК комсомолу України.

Померли: 1657 р. — Богдан-Зеновій Хмельницький, гетьман України.

1934 р. — Нестор Махно, український анархіст, керівник повстанських загонів.

1942 р. — у німецькому концтаборі Авшвіц після триденних тортур загинув Василь Бандера, брат Степана Бандери.

«НЕАПОЛЬ: НОВЕ ЖИТТЯ СТАРОДАВНЬОЇ СТОЛИЦІ»

Унікальну можливість практично повного занурення в атмосферу життя столиці давніх скіфів Неаполя Скіфського пропонують туристам у Сімферополі. Про це передає кореспондент Укрінформу, який побував на презентації нової анімаційної програми «Неаполь: Нове життя стародавньої столиці».

«Крім того, що туристи зможуть взяти участь в екскурсії столицею пізньоскіфської держави, вони зможуть ще і зануритися в атмосферу скіфського періоду: постріляти з луків, приміряти скіфське вбрання, позмагатися у боях», — зазначила голова Республіканського комітету АРК з охорони культурної спадщини Лариса Опанасюк. За її словами, в історичній реконструкції задіяні студенти кримських вишів. Саму постановку здійснив заслужений діяч мистецтв України Микола Антюф'єв.

Частиною анімаційної програми стане відтворення старовинних технологій, як військового, так і мирного застосування. Тут відновлено три унікальні металеві машини: баліста для стрільби стрілами, онагра для метання каменів, а також один із стародавніх прообразів арбалета. Найближчим часом буде відновлено і древню технологію роботи з глиною. Це стосується керамічних виробів, відтворення будівель з сирцювих цеглин, суміші глини з солом'яною, так званою саману. За даними учених, саме будівлі з саману були

дуже поширені у скіфській столиці. Причому і самі туристи зможуть взяти участь у виробництві глиняних виробів.

Неаполь Скіфський — столиця пізньоскіфської держави (III століття до н. е. — III століття н. е.). Згадується в декреті Херсонесу II століття до н. е. і в «Географії» Страбона. Точний час створення міста невідомий. Найбільшого розквіту він досяг в II столітті до н. е., а припинив існування після нашествия готів (III століття н. е.).

Історія дослідження Неаполя Скіфського налічує вже майже двісті років. У ході розкопок було відкрито руїни оборонної стіни з вежами, залишки житлових і громадських будівель, знайдено портретні рельєфи, фрески, уламки статуй, склепи і могили. Відвідувачі Неаполя Скіфського можуть побачити гробницю царя Скілура, скіфську зброю, руїни укріплень, капищ і житлових будівель.

(Фото КІА)

БОЇ ЧАСІВ КРИМСЬКОЇ ВІЙНИ РЕКОНСТРУЮВАЛИ У СЕВАСТОПОЛІ

Віце-прем'єр-міністр України Олександр Вілкул і Принц Майкл Кентський переглянули військово-історичну реконструкцію бою часів Кримської війни 1853-1856 років. Про це повідомляє прес-служба віце-прем'єра.

«Коли один народ стоїть проти іншого — це війна, це кров, це погублені людські життя. А коли один народ стоїть разом з іншим — це можливість спільного сильного, потужного руху вперед. Про це ми говорили з Принцом Кентським. Ми домовились надалі розвивати спільні культурно-історичні проекти задля розвитку та укріплення дружніх стосунків між Україною та Великобританією», — сказав Олександр Вілкул після відтворення бою над Федюхіними висотами міста Балаклава.

У військово-історичній реконструкції взяли участь літаки часів Першої та Другої світових війн з британського Клубу любителів старовинної авіації Air Squadron. Було розіграно три битви: «Захоплення англійської артилерії», «Атака тонкої червоної лінії», «Атака Легкої бригади». У їх відтворенні було задіяно 150 людей, одягнених у солдатську форму XIX століття (з них: 40 осіб — кіннота, 40 осіб — артилеристи, решта — піхотинці), 8 гармат та інші засоби імітації бою. Після закінчення військово-історичної реконструкції над полем битви пролетіло 16 раритетних літаків клубу Air Squadron. На завершення військово-історичної реконструкції 10 курсантів з академії військово-морських сил ім. Нахімова в парадній військовій формі випустили 20 білих голубів — «птахів миру».

* * *

Віце-прем'єр-міністр України Олександр Вілкул і представник британської Королівської родини Принц Майкл Кентський у Севастополі поклали квіти до пам'ятника «Камінь примирення», присвяченого закінченню Кримської війни 1853-1856 років.

«В історії були різні моменти. Однак мудрість наших народів полягає в тому, що ми прийшли до примирення, заради майбутнього», — сказав Олександр Вілкул.

Віце-прем'єр-міністр та Принц Кентський вшанували пам'ять загиблих, а також висадили біля пам'ятника молоді саджанці дерев.

Пам'ятник «Камінь примирення» був відкритий у 2004 році, до 150-річчя закінчення Кримської війни, на згадку про полеглих з обох боків і на знак примирення їх нащадків.

ХОТИНСЬКУ БИТВУ ВІДТВОРИЛИ КОЗАКИ

Масштабну реконструкцію Хотинської битви 1621 року провели козаки на фестивалі «The Best City.UA-2013». Учасниками битви стали козаки із семи регіонів, повідомляє кореспондент Укрінформу.

«Всього в реконструкції взяли участь понад 200 козаків, 16 коней, 25 гармат, загін лучників, а також дві справжні козацькі чайки. Аби все це розмістити, козаки розташували свій табір на одному з островів фестивального містечка в парку «Новоселиця» і, по суті, жили там, як колись в давнину козаки: ловили рибу, варили куліш, юшку. Була загроза, що провести реконструкцію завдасть дощ, але він, на щастя, пішов уже після події», — пояснила керівник театру козацького бою «Запорозький Спас» Ніла Притула.

Крім того, на музичному фестивалі театр козацького бою представив етношоу «Як козаків на Січ приймали» та «Як козаки листа турецькому султану писали».

Хотинська битва 1621 — битва між військами Речі Посполитої та Османської імперії біля міста Хотин, Північна Бессарабія, яка завершилася перемогою об'єднаних сил Речі Посполитої та українського козацтва. Величезний внесок у знищення турецької армії під Хотином зробили запорозькі козаки на чолі з гетьманом Петром Сагайдачним. В результаті поразки під Хотином турецький султан Осман II був змушений припинити війну.

УКРАЇНСЬКІ БАРДИ, ВАС ЧЕКАЄ ДОНУЗЛАВ!

Щороку в Криму проводиться чимало пісенних конкурсів і фестивалів, зокрема, й авторської пісні. Зрозуміло, що вони практично стовідсотково — російськомовні. А чи є у нас українська авторська пісня, яка вона, про що, де звучить, хто її творить? А може українським бардам варто провести у Криму фестиваль, щоб інших послухати й себе показати і гуртом пошукати відповіді на поставлені вище запитання?

Ось таку ідею запропонував «Світлиці», пам'ятаючи про наші колишні масові газетні пісенні акції, наш давній читач і шанувальник Михайло Степанович Микитюк із с. Мирне під Євпаторією. І не лише ідею, але й місце, де такий фестиваль можна провести вже у вересні цього року: це озеро Донузлав, де розташована дача Михайла Степановича, яка й може стати майбутньою фестивальною пісенною площадкою. Заінтригувались? Тоді всі деталі за тел.:

(067) 650-14-22, (050) 957-84-40. Ідея — е! Унікальна фестивальна площадка — чекає! Шукаємо учасників!

* * *

Нещодавно надіслав заявку на участь у фестивалі автор і виконавець власних пісень Володимир Демченко з Херсона. Доцент, кандидат філологічних наук, має вже три сольні альбоми, познайомитися з його піснями можна на сайті nashe.com.ua.

ПРИСІДНУЙТЕСЯ!

ОФОРМИТИ ПЕРЕДПЛАТУ на всеукраїнську загальнополітичну і літературно-художню газету «Кримська світлиця» та інші культурологічні видання ДП «Національне газетно-журнальне видавництво» (газету «Культура і життя», журнали «Українська культура», «Український театр», «Театральний концертний Київ», «Музика», «Пам'ятки України: історія та культура») можна в будь-якому поштовому відділенні зв'язу України. У країнах далекого зарубіжжя оформити передплату на ці видання можна через сайт www.presa.ua на сторінці «Передплата On-Line». Передплатити та придбати окремі примірники видань в електронній версії можна за адресою — <http://presspoint.ua/>. Така послуга доступна в будь-якій країні світу. Довідки за тел.: (044) 498-23-64; e-mail: nvu.kultura.porhun@gmail.com